

tevhid

Ramazan
1447

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP, ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!" (39/ZUMER, 17)

AYLIK İSLAMİ EĞİTİM DERGİSİ | MART '26 | YIL: 15 | SAYI: 155 | FİYATI: 100₺ | ISSN: 2148-4635

TARİHE VE TOPLUMA YÖN VEREN DEĞİŞMEZ YASALAR

TAĞYİR (DEĞİŞİM) SÜNNETİ

HALİS BAYANCUK HOCA | HASBİHÂL' 04

Talha AKMAN	Üstünlük	Azra Elif DURUK	İçimizdeki Boşluk: Sevilme ve Değer Görme Arzusu	Hafsa HİLAL	Boşlukla Doldurmak
Ömer AKDUMAN	Nebi'nin Vasiyeti: Takva, İtaat, Sünnet Üçlüsü	Melek ŞEREF	Gençlerle Ramazan	Lemya ASLAN	Görüyor muyuz, Yoksa Sadece Bakıyor muyuz?
Salim KANDEMİR	Yeryüzünde Yürüyen Şehit: Talha İbni Ubeydullah	Sultan Amed YAŞAR	Hiçbir Algoritma Tarafsız Değildir Seküler Gpt Çıktısı	Vera YALIN	Tefekkürü En Yakın Yol: Kendi Bedenin
Kerem ÇAĞLAR	Tevhidi İddia ve Temsil Krizi Arasında İslami Gençlik	Emin ACUN	Kadere İman Antidepresanı	Aslı KUTLU	İçimdeki Çığlık
Zeynep BAYANCUK	Affet ki Affedilesin	Nilüfer AN	Arıya Vahyedenin İzinde	Osman SADIKOĞLU	El-Bed' ü El-Fatır

HÜKÜM VE HİKMETLERİYLE
**RAMAZAN VE
ORUÇ**
SESLİ KİTAP

DİNLEDİNİZ Mİ?

Yukarıdaki QR kodu okutarak **sesli kitaba ulaşabilir** veya
Halis Bayancuk Hoca Youtube kanalından dinleyebilirsiniz.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Tevhid Dergisi olarak 155. sayımızı siz değerli okurlarımıza takdim ediyoruz.

Halis Bayancuk Hoca, İlahi sünnetler serisini "Tağyir/Değişim Sünneti" başlığıyla sürdürüyor. Değişimin, temennilerle değil; "nefislerde olanın" değişmesiyle başladığını ve sünnetullahın bu noktada nasıl işlediğini delilleriyle ortaya koyuyor.

Talha Akman Hoca, "Üstünlük" başlıklı yazısında ölçünün soy, makam ya da güç değil; Allah katındaki değer ölçüsünün takva olduğunu hatırlatıyor.

Ömer Akduman Hoca, "Nebi'nin Vasiyeti: Takva, İtaat, Sünnet Üçlüsü" yazısında İrbâd ibni Sâriye (ra) hadisi üzerinden, ihtilafların çoğaldığı zamanlarda istikameti koruyacak esasları yeniden gündemimize taşıyor.

Salim Kandemir Hoca, "Yeryüzünde Yürüyen Şehit: Talha İbni Ubeydullah" yazısıyla sahabe örneğini önümüze koyuyor; sadakat, bedel ve sebatın canlı bir misalini hatırlatıyor.

Kerem Çağlar, "Tevhidî İddia ve Temsil Krizi Arasında İslami Gençlik" başlıklı yazısında; iddia ile temsil arasındaki kırılmaları, gençlerin soru ve arayışlarını sahici bir zeminde tartışıyor.

Zeynep Bayancuk, "Affet ki Affedilesin" yazısında affın Kur'ânî ve Nebvî ufkunu hatırlatıyor; kalbi arındıran, toplumu onaran bir fazilet olarak affın merhalelerine dikkat çekiyor.

Azra Elif Duruk, "İçimizdeki Boşluk: Sevilme ve Değer Görme Arzusu" yazısında modern dünyanın onaylanma ihtiyacını nasıl istismar ettiğini; kalpteki boşluğun yanlış adreslerde değil, doğru yöneşte anlam bulacağını tartışıyor.

Melek Şeref, "Gençlerle Ramazan" yazısında; gençlerin bu ayı sadece "geçirdiği" değil, bilinçle "yaşadığı" bir eğitim mevsimine dönüştürebilmek için pratik tekliflerde bulunuyor.

Sultan Amed Yaşar, "Hiçbir Algoritma Tarafsız Değildir - Seküler GPT Çıktısı" başlığıyla teknoloji ve "tarafsızlık" iddialarını masaya yatırıyor; araçların arka planındaki değer dünyasını görünür kılmanın önemine işaret ediyor.

Emin Acun, "Kadere İman Antidepresanı" yazısında; kader inancının kaygı, kontrol yanılsaması ve ümitsizlik girdabına karşı nasıl bir sükûnet ve teslimiyet zemini sunduğunu ele alıyor.

Nilüfer Ân, "Arıya Vahyedenin İzinde" yazısında kevnî ayetlere dikkat kesilerek; müminin yeryüzündeki duruşunu, incelik ve hikmet üzerinden hatırlatıyor.

Hafsa Hilal, "Boşlukla Doldurmak" yazısında hayatı neyle doldurduğumuzu sorguluyor; boş bırakılan alanların nasıl yanlış mecralarla dolabildiğine dikkat çekiyor.

Lemya Aslan, "Görüyor muyuz, yoksa sadece bakıyor muyuz?" yazısıyla, özellikle aile içinde "anlamak" ile "bakmak" arasındaki farkı düşünüyor.

Vera Yalın, "Tefekküre En Yakın Yol: Kendi Bedenin" yazısında insanın kendi yaratılışı üzerinden tefekkür ufkunu derinleştiriyor.

Aslı Kutlu, "İçimdeki Çılgılık" yazısında kalpte birikenleri, sükûta sıkışanları ve yüzleşme ihtiyacını gündeme taşıyor.

Osman Sadıkoğlu, "El-Bedî' Ü El-Fatır" başlığıyla, Allah'ın isimleri üzerinden marifetullahı ve tefekkürü besleyen bir okuma sunuyor.

Rabbimiz (cc), Ramazan'ın bereketiyle nefislerimizi ıslah etmeyi; ıslahı sözde bırakmayıp amele dönüştürmeyi ve önce tevhid şiarıyla istikamette sabit kalmayı bizlere nasip eylesin. Allahumme âmin.

tevhid

İmtiyaz Sahibi

Hamza ÖZTÜRK

Yazı İşleri Müdürü

Abdullah DEMİR

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Reklam ve Abonelik

www.tevhiddergisi.org

tevhiddergisi@gmail.com

0 (545) 762 15 15

Adres

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1

34212 Bağcılar/İSTANBUL

Yazışma Adresi

Hamza ÖZTÜRK

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1

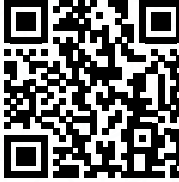
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Basım

İmak Ofset, 71320

Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No. 12

Esenyurt/İSTANBUL 0 212 656 49 97

İrtibat Büroları ve Satış Noktaları

Mart 2026 | Ramazan 1447

Yıl: 15 | Sayı: 155 | Fiyat: 100₺

ISSN: 2148-4635

tevhid

İÇİNDEKİLER

- 04** TARIHE VE TOPLUMA YÖN VEREN DEĞİŞMEZ YASALAR: TAĞYİR/DEĞİŞİM SÜNNETİ
Halis BAYANCUK
- 11** ÜSTÜNLÜK
Talha AKMAN
- 16** NEBİ'NİN VASIYETİ: TAKVA, İTAAT, SÜNNET ÜÇLÜSÜ
Ömer AKDUMAN
- 24** YERYÜZÜNDE YÜRÜYEN ŞEHİT: TALHA İBNİ UBEYDULLAH
Salim KANDEMİR
- 27** TEVHİDİ İDDİA VE TEMSİL KRİZİ ARASINDA İSLAMİ GENÇLİK
Kerem ÇAĞLAR
- 31** AFFET Kİ AFFEDİLESİN
Zeynep BAYANCUK
- 34** İÇİMİZDEKİ BOŞLUK: SEVİLME VE DEĞER GÖRME ARZUSU
Azra Elif DURUK
- 37** GENÇLERLE RAMAZAN
Melek ŞEREF
- 39** HİÇBİR ALGORİTMA TARAFSIZ DEĞİLDİR - SEKÜLER GPT ÇIKTI SI
Sultan Amed YAŞAR
- 42** KADERE İMAN ANTİDEPRESANI
Emin ACUN
- 45** ARIYA VAHYEDENİN İZİNDE
Nilüfer ÂN
- 48** BOŞLUKLA DOLDURMAK
Hafsa HİLAL
- 51** GÖRÜYOR MUYUZ, YOKSA SADECE BAKIYOR MUYUZ?
Lemya ASLAN
- 53** TEFEKKÜRE EN YAKIN YOL: KENDİ BEDENİN
Vera YALIN
- 55** İÇİMDEKİ ÇIĞLIK
Aslı KUTLU
- 57** EL-BEDÎ' Ü EL-FATİR
Osman SADIKOĞLU
- 60** ÖNCE TEVHİD

DERGİ İÇERİSİNDE YER ALAN
YAZILARDAN, İLGİLİ YAZAR MESULDÜR.
KAYNAK GÖSTERİLEREK ALINTI YAPILABİLİR.

TARİHE VE TOPLUMA YÖN VEREN DEĞİŞMEZ YASALAR: TAĞYİR/ DEĞİŞİM SÜNNETİ

Bireyin ya da toplumun hayatındaki değişim ister yükseliş ister düşüş olsun, Allah'ın izniyle gerçekleşir; fakat bu keyfî değil, sünnetullah çerçevesinde işler. İnsan kendinde olanı değiştirdiğinde ilahi muamele de değişir. Nefiste başlayan ıslah, ilahi yardımın kapısını açar; hayra yönelen adımlar bereketlenir, iman ve salih amel kalpte kök salar. Buna karşılık şirk ve isyan tercih edildiğinde yardım çekilir, insan nefsiyle baş başa kalır ve sahip olduğu nimetler birer birer elinden alınır.

Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûlü'ne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Yeni yazı serimizde ilahi sünnetler konusuna giriş yapmış ve şöyle demiştik: Yerlerin ve göklerin mülkü/egemenliği Allah'a (cc) aittir. O (cc), kâinata ve içindekilere belli yasalarla hükmeder. Bu yasalara Kur'an "sünnetullah" der. Şayet bu yasalar kâinat işlerini düzenleyen fizik, kimya vb. yasalar ise bunlara tabiat yasaları denir. Tarihin akışını belirleyen insana ve topluma dair yasalar ise bunlara toplumsal/içtimai yasa denir. İnsan hayatına yön veren yasalara ise şer'i yasalar denir. İçtimai/Toplumsal yasalar; tarihin akışı, toplumların yükseliş ve çöküşleri, hak ile bâtıl arasındaki mücadelenin seyri gibi hadiseler bu yasalar çerçevesinde cereyan eder.

Daha önceki yazılarımızda Tedâfu ve Tedavül yasalarını işlemiştik. Bu yazımızda ise yine Kur'an'ın açıkça işaret ettiği toplumsal yasaların en önemlilerinden biri olan, "tağyir/değişim yasası"nı ele alacağız. Çaba bizden, başarı Allah'tandır (cc).

Tağyir/Değişim Yasası Nedir?

Birey ve toplumun ıslahı ve Allah'a (cc) yaklaşması için en önemli mesele değişimdir. Zira kulluk, zandan yakini imana, tağuta kulluktan Allah'a (cc) kulluğa, hevaya tabi olmaktan Resûl'e ittibaya, fücurdan takvaya, gafletten zikre, kötü ahlaktan güzel ahlaka... doğru bir değişim ve dönüşümle gerçekleşen kesintisiz bir yürüyüştür. Allah'a (cc) dönük bu yürüyüşte her adım, bir yandan insanı O'na yakınlaştırırken diğer yandan kulun günden güne daha iyiyeye dönüşmesini sağlar.

Kur'an'da Değişim Yasası

Kur'an bireysel ve toplumsal değişim yasasına iki ayrı ayette işaret eder. Ayetlerden biri Enfâl, diğeri Ra'd Suresi'ndedir:

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ
حَتّٰى يُغَيِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ ۗ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ

"Bu, şundandır: Allah, bir topluma verdiği nimeti, onlar kendilerinde olanı değiştirmedikçe değiştirecek değildir.

Şüphesiz ki Allah, (işiten ve dualara icabet eden) Semî' ve (her şeyi bilen) Alîm'dir."¹

لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِمَّنْ
أَمَرَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا
بِأَنفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا
لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ

“(İnsanın) önünde ve arkasında, Allah’ın emriyle onu koruyup gözetken (melekler) vardır. Şüphesiz ki bir toplum kendinde olanı değiştirmedikçe Allah, onların durumunu değiştirmez. Allah bir topluluk için kötülük diledi mi onun geri çevrilmesine imkân yoktur. Onların (Allah’ın) dışında bir koruyanı/ıdare edeni de yoktur.”²

Ayetlerin Genel Anlamı

Bir toplum, kendi iç dünyasını; yani inanç, ahlak ve niyetlerini değiştirmedikçe Allah da (cc) onlara lütfettiği durumu değiştirmez. Bu yasa, hem yükselişin hem de çöküşün anahtarını sunar. Allah (cc), bir topluma lütfettiği refahı, huzuru ve manevi iklimi durup dururken ellerinden almaz. Ne zaman ki bir toplum şükür nankörlüğe, itaati isyana ve imanı inkâra feda eder; işte o vakit İlahi nimetler de yerini hüsrana bırakır. Bu durum, Allah’ın adalet ve hikmetinin bir tecellisidir; zira O (cc), kullarına ancak kendi yöneliş ve tercihlerine göre muamele eder. O’na yönelenlere yönelir, O’ndan yüz çevirenlerden yüz çevirir.

Ancak bu değişim yasası sadece bir uyarı değil, aynı zamanda büyük bir müjdedir. Eğer bir topluluk, içinde bulunduğu bedbahtlıktan, sıkıntıdan ve manevi buhrandan kurtulmak isterse izlemesi gereken yol değişim yasasına uymak, İlahi yardımı celbedecek değişim ve ıslah sürecini başlatmaktır. Kullar nefislerindeki günah hâlini terk edip istikamete yöneldiklerinde Allah da onların şerrini hayra, kederini sevince ve darlığını geniş bir rahmete dönüştürür. Şükür artırıldıkça nimet hem bâki kalır hem de ziyadeleşir. Unutulmamalıdır ki, tarihin tozlu sayfalarında yok olup giden ümmetlerin asıl yıkılış sebebi, dış güçler veya fiziksel yetersizlikler değil, kendi nefislerindeki güzelliği bozmalarıdır. Onlar nefislerinde olanı bozunca Allah da (cc) onlara verdiği maddi ve manevi nimetleri onlardan almıştır.

Ayetlerden Çıkarılabileceğimiz Ortak Mesajlar

Ayetler, değişim sünnetine ışık tutan birbiriyle bağlantılı hükümler ihtiva eder:

Birinci kısım şu hükümle başlar:

“(İnsanın) önünde ve arkasında, Allah’ın emriyle onu koruyup gözetken (melekler) vardır.”

– Bu giriş, insanın başıboş bırakılmadığını, sürekli bir İlahi gözetim ve koruma altında olduğunu hatırlatır.

İnsanın bu izlenme ve korunma hâli, ona hem bir güven duygusu verir hem de ağır bir sorumluluk yükler. İlahi korumanın varlığı, ferdin kendi iç dünyasında başlatacağı o büyük dönüşümü destekleyen manevi bir zemindir; fakat bu korumanın bereketi, kulun kendi özünü ne yöne doğru değiştirdiğiyle doğrudan ilintilidir. Dolayısıyla meleklerin eşliği, insana şunu söylemiş olur: Allah’ın (cc) senden istediği dönüşümü gerçekleştirmek istersen, O’nun (cc) koruması seninle beraberdir. O’na (cc) atacağın her adımda Allah (cc) seni koruyup gözetecektir.

– Meleklerin gözetimi ile toplumsal değişim yasası arasındaki bağı şu şekilde açıklayabiliriz:

Meleklerin tuttuğu kayıtlar, Allah’ın bir toplum hakkındaki vereceği değişim (hayırdan şerre veya şerden hayra) hükmünün sebebi niteliğindedir. Toplumun veya bireyin iç dünyasında (nefsinde) meydana gelen her niyet kayması meleklerce tescil edildiğinde İlahi değişim yasası (Sünnetullah) işlemeye başlar. Eğer bireyler, her ân kayıt altında oldukları bilinciyle zihniyetlerini ve ahlaklarını güzelleştirirlerse bu içsel uyanış toplumsal ıslah ve hidayet kapısını aralar. Meleklerin her ân şahitlik ettiği bir sistemde, insanın hatayı tarihe, topluma veya herhangi bir haricî sebebe yıkmaya lüksü yoktur. Suçu başkasına atmak, insanı ânlık olarak rahatlatır da değişimin gerçek failinin kendi nefsimiz olduğu gerçeğini değiştirmez.

İkinci kısmı değişim yasasına işaret eden şu hükümle devam eder:

“Şüphesiz ki bir toplum kendinde olanı değiştirmedikçe Allah, onların durumunu değiştirmez.”

“Allah, bir topluma verdiği nimeti, onlar kendilerinde olanı değiştirmedikçe değiştirecek değildir.”

Abdullah ibni Abbâs’tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah, bir toplumun sahip olduğu nimeti, onlar günah işlemeye başlayıncaya kadar değiştirmez. Onlar günah işlediklerinde ise Allah nimetleri üzerlerinden kaldırır.”³

Katâde’ten (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

“Değişim insanlardan gelir, kolaylaştırmak ise Allah’tandır. Öyleyse Allah’ın size verdiği nimetleri (kötü amellerle) değiştirmeyin.”⁴

– Ayetin ikinci kısmı şunu gösterir: Bireyin ya da toplumun hayatındaki değişim ister yükseliş ister düşüş olsun, Allah’ın izniyle gerçekleşir; fakat bu keyfî değil, sünnetullah çerçevesinde işler. İnsan kendinde olanı değiştirdiğinde İlahi muamele de değişir. Nefiste başlayan ıslah, İlahi yardımın kapısını açar; hayra yönelen adımlar bereketlenir, iman ve salih amel kalpte kök salar. Buna karşılık şirk ve isyan tercih edildiğinde yardım çekilir, insan nefsiyle baş başa kalır ve sahip olduğu nimetler birer birer elinden alınır.

1. 8/Enfâl, 53

2. 13/Ra’d, 11

3. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 12/58, 38805 No.lu rivayet

4. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 12/58, 38807 No.lu rivayet

Aynı yasa tersinden de işler. Maddi veya manevi bakımdan sarsılmış bir toplumun yeniden dirilişi; yalnızca kadroları değiştirmekle, ekonomik programlar açıklamakla ya da siyasi hamleler yapmakla gerçekleşmez. Asıl dönüşüm, önce imani ve ahlaki ıslahla başlar; dış düzenlemeler ancak bu iç değişimin üzerine bina edildiğinde kalıcı olur. Bu sebeple tağyir sünneti, sadece bireyin nefsini ıslah etmesini değil, toplumların kalkınma ve yeniden tarih sahnesine çıkma yasasını da ifade eder.

– Ayet, değişim yasasının yalnızca toplumlara değil, bireylere de şamil olduğunu gösterir. Nitekim dilci ve müfessir Nehhâs, Ra'd Suresi'nin 11. ayetini açıklarken iki temel yoruma işaret eder. Birinci yoruma göre Allah (cc), **bir kimseye** başlangıçta lütfettiği nimet ve ikramı, o kişi kendi iç dünyasını bozup cezayı hak etmedikçe elinden almaz. Yani nimet, ancak nefiste başlayan bozulmanın ardından değişir. İkinci yoruma göre ise Yüce Allah, salih müminlerden oluşan **bir topluluğu**, onlar kendilerini bozacak ameller işlemedikçe “kâfir” veya “fâsık” diye isimlendirerek durumlarını değiştirmez; nefislerindeki istikameti terk etmedikleri sürece onlar hakkında zillet hükmü vermez.⁵ Bu iki yorum da göstermektedir ki âlimler ayette zikredilen değişim yasasını yalnızca toplumsal bir sünnet olarak değil, aynı zamanda her bir ferdin hayatında işleyen bireysel bir ilke olarak da kabul etmişlerdir.

– İlgili ayetteki en kritik vurgu, değişimin ancak “مَا بِأَنْفُسِهِمْ/ma bi enfusihim”, yani nefislerde olanın değiştirilmesiyle mümkün olduğudur. Peki, insanın nefsinde ne vardır? Nefis; inançların, düşüncelerin, duyguların, fitri özelliklerin, yani iyiliğe (takva) ve kötülüğe (fücur) olan meylin merkezidir. Gerçek bir değişim; nefisteki batıl inançların yerini sahih imana, korku ve kaygıların yerini tevekküle, bâtıla duyulan sevginin yerini ise hakka duyulan muhabbete bırakmasıyla başlar. Dolayısıyla bir bireyi veya toplumu dönüştürmek istiyorsak öncelikle inanç dünyasını, ardından şeytani etkilerle sapan duygularını ve nefisteki aşırılıkları düzeltmemiz gerekir. Kuşkusuz tüm bu dönüşüm süreci; Kur'ân, sahih sünnet ve vahyin rehberliğinde yürütülmelidir.

Bireysel veya toplumsal dönüşümün temelinde önce yanlış olanın tespit edilmesi, ardından onun doğru olanla yer değiştirmesi ve tüm bu sürecin vahyin rehberliğinde yürütülmesi yatar. Kuşkusuz bu dönüşüm; uzun soluklu bir terbiye ve eğitim sürecini, bu sürecin hayat bulacağı uygun bir sosyal zemini (İslam toplumu veya cemaati) zorunlu kılar. Zira eğiten bir rehber, eğitime gönüllü bir birey ve destekleyici bir toplumsal iklim olmadan gerçek bir değişimin yaşanması mümkün değildir.

Bir misalle meseleyi daha somut hâle getirelim: İbni Teymiyye (rh), İslam ümmetinin izzet ve temkin döneminden sonra Tatarlar karşısında ağır bir yenilgiye

sürüklendiği günlere de ardından yeniden toparlanıp zafer elde ettiği sürece de şahitlik etmiş bir âlimdir. O, ümmetin önce izzetten zillete, ardından zillet hâinden tekrar izzete yönelişini; tağyir sünnetinin tarih sahnesindeki açık bir tecellisi olarak değerlendirir ve bu dönüşümün sebeplerini ümmetin kendi iç dünyasında yaşadığı değişimle açıklar:

“Geçtiğimiz yıl Müslimlerin uğradığı bozgun; niyetlerin bozulması, övünme (fahir), kibir, zulüm, fuşşiyat, Kitap ve Sünnet'in hükmünden yüz çevirme, Allah'ın farzlarını korumayı terk etme ve Anadolu (Rum) ile Cezire topraklarındaki pek çok Müslim'e karşı yapılan haksızlıklar (bağy) gibi apaçık günahlar ve hatalar yüzündendi...”

Bundan sonra biz, insanlara dini yalnızca Allah'a has kılmalarını (ihlas) ve sadece O'ndan yardım istemelerini emretmeye başladık. Onlara ne yakın bir meleke ne de gönderilmiş bir peygambere değil, sadece Allah'a iltica etmelerini söyledik. Nitekim Bedir Günü Allah (cc) şöyle buyurmuştu: ‘Siz Rabbinizden yardım diliyordunuz, O da size karşılık vermişti...’⁶ Rivayet edilir ki Bedir günü Allah Resûlü (sav) şöyle yalvarıyordu: ‘Ya Hayy, ya Kayyum! Senden başka ilah yoktur, rahmetinle yardım dilerim.’ İnsanlar hâllerini ıslah edip Rablerine yönelmede samimiyet gösterdiklerinde, Allah da onlara Tatarların o güne kadar tatmadığı bir mağlubiyeti ve ümmetin uzun zamandır görmediği bir izzeti nasip etti. Bu zafer, kuru bir askeri başarı değildi; tevhidin yeniden tahkik edilmesi ve Resûl'e itaate sıdk ile bağlanması neticesinde geldi. Zira Allah'ın vaadi haktır: O, elçilerine ve iman edenlere hem dünya hayatında hem de şahitlerin hazır bulunacağı günde mutlaka yardım eder.”⁷

– Değişime dair bu ilahi yasa, yalnızca Müslimler için değil, tüm toplumlar için geçerli bir sünnettir. Yüce Allah, toplumsal dönüşüm yasasına işaret ettiği ayette “**mâ bi kavmin/مَا بِقَوْمٍ**” ifadesini kullanır. Ayetteki “مَا”, bazı âlimlere göre ma-ı mevsûfe olup nekire oluşu itibarıyla kapsam ifade eder. Bu kullanım, değişimin az veya çok oluşuna bakılmaksızın ilahi yasanın işletileceğine işaret eden bir incelik olarak anlaşılmıştır.⁸ Ayrıca ayette

6. 8/Enfâl, 9

7. Es-Sunenu'l İlahiyye, Ahmed Seyyid, s. 31-32

8. Ayette geçen “مَا” edatını âlimler iki şekilde irap etmişlerdir. Bazı âlimler “مَا” edatına ma-i mevsule demişlerdir. Bu durumda “O şey ki” anlamına gelir ve peşinden gelen “bi kavmin/بِقَوْمٍ” ifadesi onun sılası (açıklayıcısı) olur. İkincisi ise ma-i mevsufe olmasıdır. Bu durumda da yukarıda yaptığımız açıklama geçerli olur. (İki farklı değerlendirme için bk. Hedâiku'r Revhi ve'r Reyhân, 14/197, Ra'd Suresi 11. ayetin tefsiri)

geçen “kavm” kelimesi, olumsuz bir bağlamda nekire (belirsiz) olarak kullanılmıştır. Bu dil bilgisel yapı, kuralın hiçbir ayırım gözetmeksizin her türlü topluluk için geçerli olduğunu gösterir. Dolayısıyla ayetin derinlikli anlamı şudur: “Hangi topluluk olursa olsun, sayıca ne kadar az veya çok, dinleri veya meşrepleri ne olursa olsun; bir kavim kendi iç dünyasındakini (inanç, düşünce ve ahlakını) değiştirmeden, Allah da onlardaki durumu değiştirmez.”

– Şayet bir insanın hayatındaki nimet, izzet ve güzelliğler zamanla elinden çıkıyor ve yerini sıkıntılara bırakıyorsa; o kişinin kendi hâlini ve iç dünyasını derin bir muhasebeden geçirmesi gerekir.

“Bu, şundandır: Allah, bir topluma verdiği nimeti, onlar kendilerinde olanı değiştirmedikçe değiştirecek değildir. Şüphesiz ki Allah, (işiten ve dualara icabet eden) Semî ve (her şeyi bilen) Alîm’dir.”⁹

“Hayatında bir huzursuzluk ve sıkıntı hissettiğinde, ya şükretmediğin bir nimeti ya da işlediğin bir hatayı hatırla. Allah’ın cezayı ertelemesine aldanma; İlahi şefkat perdesi her an kalkabilir. Nitekim ayette de belirtildiği gibi: **‘Bir toplum kendi özündekini değiştirmedikçe Allah da onlardaki durumu değiştirmez.’**¹⁰

Tarihe ve çevrene ibretle baktığında göreceksin ki elden giden tüm nimetlerin, yıkılan tüm toplumların temel sebebi İlahi sınırlara başkaldırmak ve isyandır. İlahi nimeti korumanın tek yolu **itaat**, artırmanın yolu ise **şükürdür**. İsyân ise nimetin ateşidir; ateşin kuru odunu yakıp tükettiği gibi o da hayatın bereketini yok eder. Dünyanın gidişatını bu gözle izleyen kişi, başka bir söze ihtiyaç duymadan hakikati kavrar.”¹¹

Ne var ki insanlar çoğu zaman hayatlarında iyiden kötüye doğru bir değişim yaşadıklarında, meselenin kaynağını kendi nefislerinde aramak yerine suçu dışarıda aramayı tercih ederler. Oysa tağyir sünnetini kavrayan kimse bilir ki değişim önce içeride başlar. İnançta, niyette ve amelde meydana gelen çözülme düzeltilmeden, dış şartların değişmesini beklemek bir aldaniştir. Kişi kendi imanını ve amelini muhasebe etmek yerine sürekli başkalarını suçladığında, aslında nefisine yaptığı zulmü derinleştirir. Çünkü nimetin çekilmesine sebep olan şey zaten onun kendi günahlarıdır. Buna rağmen sorumluluğu başkasına yüklemesi, hatayı büyütmekten başka bir sonuç doğurmaz. Bu tavır sonucu değiştirmedikçe gibi kişiyi, tevbe edip hâlini ıslah etmekten de uzaklaştırır; üstelik elinde bulunan diğer hayır ve nimetlerin de birer birer yitip gitmesine neden olur.

Şayet bizler kendi hâlimizi bozduğumuz için Allah da üzerimizdeki nimetini değiştirmiş; huzurumuzu kederle, zenginliğimizi fakirlikle, birliğimizi ise tefrikayla tebdil

etmişse bize düşen, bozduğumuz her şeyi yeniden ıslah etmektir. Bu süreçte sadece dil ile tevbe etmek yetmez; sözlü tevbenin yanına mutlaka “amelî tevbe” de ekleyerek yaşantımızı kökten düzeltmemiz gerekir.

“Yüce Allah haber veriyor ki; bir kuluna lütfettiği nimetleri, o kul kendi nefsindekini değiştirmedikçe asla değiştirmez. Yani kul; Allah’a olan itaatini isyanla, şük-rünü nankörlükle, O’nun rızasını kazandıracak amellerini ise gazabını çekecek işlerle değiştirirse (nimet de elinden gider). Kul kendini bu şekilde değiştirdiğinde, Allah da ona yaptıklarına tam bir karşılık (cezâe’n vifâkâ) olmak üzere hâlini değiştirir; zira Rabbin kullarına asla zulmedici değildir. Şayet kul, isyanını tekrar itaatle değiştirirse Allah da ona olan cezasını afiyetle, zilletini (aşağılanmışlık hâlini) ise izzet ve onurla değiştirir.”¹²

– Toplumun hâlinin iyiden kötüye dönüşümüne işaret eden Enfâl Suresi’nin 53. ayeti, devamında Firavun kavmi ve benzeri inkârcı kavimleri örnek verir.

“Bu, şundandır: Allah, bir topluma verdiği nimeti, onlar kendilerinde olanı değiştirmedikçe değiştirecek değildir. Şüphesiz ki Allah, (işiten ve dualara icabet eden) Semî ve (her şeyi bilen) Alîm’dir. Firavun ailesi ve onlardan önce (yaşamış olanların) durumu gibi... Rabblarının ayetlerini yalanladılar. Biz de onları günahları nedeniyle helak ettik ve Firavun ailesini boğduk. Onların hepsi zalimdi.”¹³

Enfâl Suresi’nde zikredilen değişim yasası bağlamında Firavun ve diğer inkârcı kavimlerin helâkine dikkat çekilmesi, sadece tarihî bir hatırlatma değildir; toplumların maddi ve manevi akıbetine dair değişmez bir yasayı ortaya koyar. Bu, günümüz ifadesiyle milletlerin yükseliş ve çöküşünün, ilerleyiş ve gerileyişinin İlahi bir ölçüye bağlı olduğunu gösterir. Tarih sahnesi, bir dönem zirveye çıkan; fakat iç dünyalarındaki imanı, ahlaki ve zihni çözülme sebebiyle sarsılıp dağılan medeniyetlerin izleriyle doludur. Teknolojik üstünlük, ekonomik refah ya da askerî güç, bir toplumun maddi ve manevi bekâsı için tek başına yeterli değildir. Asıl belirleyici olan; nefislerde iman, adaletin, emanet bilincinin ve ehliyet anlayışının korunmasıdır. Çünkü tağyir sünnetine göre dıştaki yükseliş, içteki istikamet devamına bağlıdır; iç çözülme başladığında ise en güçlü yapılar bile ayakta kalamaz.

Maddi ve manevi gerileme, gerçekte bir toplumun sahip olduğu manevi sermayeyi tüketmesiyle başlar. İmanın yerini şirk, adaletin yerini zulüm, ilmin yerini cehalet, liyakatin yerini kayırmacılık, diğerkâmlığın yerini bencillik aldığı; dışarıdan bakıldığında düzen ayakta görünse bile içeride çözülme başlamış demektir. Ayetin işaret ettiği üzere Allah (cc), bir toplumu ancak kendi öz değerlerinden sapıp iç dünyasını bozduğunda değiştirir ve onu helâke sürükleyen süreci başlatır.

9. 8/Enfâl, 53

10. bk. 13/Ra’d, 11

11. bk. Et-Tefsîr’ü’l Muharrer, 12/57

12. Ed-Dâu ve’d Devâ, Dâru Atââtî’l İlm, s. 180

13. 8/Enfâl, 53-54

Sıkça düşülen bir diğer hata ise toplumsal dönüşüm için sadece bireysel ıslahın yeterli olduğunu sanmaktır. Kişinin namaz kılması, oruç tutması veya kılık kıyafetine özen göstermesi gibi bireysel dindarlık çabaları, toplumda köklü bir değişim gerçekleştirmek için tek başına yeterli değildir. Çünkü bireyin ıslahı toplumu olumlu yönde etkilese de toplumdaki günah ve yozlaşmalar da bireyin hayatını aynı ölçüde kuşatır. Kötülükte ısrar edenlerin isyanı ilahi bir cezaya sebep olduğunda, bu musibet sadece o işi yapanlarla sınırlı kalmaz; sessiz kalanlarla birlikte toplumun tamamını etkiler.

Aynı yasa tersinden de işler. Maddi veya manevi bakımdan sarsılmış bir toplumun yeniden dirilişi; yalnızca kadroları değiştirmekle, ekonomik programlar açıklamakla ya da siyasi hamleler yapmakla gerçekleşmez. Asıl dönüşüm, önce imani ve ahlaki ıslahla başlar; dış düzenlemeler ancak bu iç değişimin üzerine bina edildiğinde kalıcı olur. Bu sebeple tağyir sünneti, sadece bireyin nefsini ıslah etmesini değil, toplumların kalkınma ve yeniden tarih sahnesine çıkma yasasını da ifade eder.

Üçüncü kısım, değişim yasasının Allah'ın iradesine bağlı olduğunu gösteren şu hükmü ihtiva eder:

“Allah bir topluluk için kötülük diledi mi onun geri çevrilmesine imkân yoktur. Onların (Allah'ın) dışında bir koruyanı/idare edeni de yoktur.”¹⁴

Tağyir sünneti bağlamında ayetin üçüncü kısmı, meselenin en sarsıcı yönünü ortaya koyar: Değişim yasası her ne kadar kulun tercihleriyle başlasa da nihai hüküm Allah'ın iradesine bağlıdır. “Allah bir topluluk için kötülük diledi mi onun geri çevrilmesine imkân yoktur.” beyanı; ilahi adaletin tecelli ettiği son merhaleye işaret eder. Bu noktaya gelinceye kadar toplum defalarca resüller ve çeşitli imtihanlarla uyarılmış, mühlet verilmiş ve ıslah kapısı açık tutulmuştur. Ancak bozulma kalıcı hâle gelip zulüm kurumsallaştığında, hakka karşı inat ve i'rad bilinçli bir tercihe dönüştüğünde artık ilahi hüküm devreye girer. Nitekim Abdullah ibni Abbâs (ra) ayet hakkında şöyle der:

“Krallar kendileri için muhafızlar edinirler; önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından onları korurlar; öldürülmemeleri için nöbet tutarlar. Fakat Allah Teâlâ'nın şu sözünü işitmedin mi? **'Allah bir kavim hakkında bir kötülük murad etti mi, artık onu geri çevirecek yoktur.'** Yani Allah bir kötülük dilediğinde, muhafızlar ona hiçbir fayda sağlayamaz.”¹⁵

Bu beyan, hakikati berraklaştırır: İlahi koruma kalktığında beşerî korumalar anlamını yitirir. Allah'ın himayesinden çıkan bir toplumu ne askerî güç ne siyasal ittifak ne de maddî imkân ayakta tutabilir. Tağyir sünneti bize şunu öğretir: ıslah kapısı açıkken dönüş rahmettir; fakat ilahi hüküm kesinleştiğinde artık geri dönüş yoktur.

Ayetin devamındaki “Onların Allah'tan başka bir velisi yoktur.” beyanı, insanların sıkça düştüğü bir yanılgıyı ortaya koyar. İlahi uyarılar geldiğinde çoğu kimse Allah'a yönelmek yerine başka dayanaklara sarılır. Kimi krallarına ve ordularına güvenir, kimi Semûd kavmi gibi kayaları oyarak yaptıkları saraylara ve yüksek yapılara dayanır; bugün ise aynı güven duygusu konfor, teknoloji ve maddî imkânlar üzerinden üretilir. Oysa tarih gösterir ki Allah'ın (cc) koruması kalktığında ne tahtlar ne surlar ne de modern imkânlar bir toplumu ayakta tutabilir. Gerçek veli ve koruyucu yalnızca Allah'tır. O'nun yardım ettiği bir toplumu hiçbir kuvvet yıkamaz, fakat O'nun himayesinden çıkan bir toplumu da hiçbir sistem kurtaramaz.

Bu sebeple tağyir sünneti bize şunu hatırlatır: Uyarılar sürerken dönüş yapmak rahmettir. Fakat insanlar güvenlerini Allah'ın (cc) yerine başka güçlere bağlayıp ısrarla yüz çevirirlerse ve ilahi hüküm kesinleşirse, artık geri dönüş kapısı kapanır. İşte bu, değişim yasasının hem ciddiyetini hem de sorumluluğunu ağırlaştıran hakikattir.

Değişim Sünnetine Dair Yanlış Bilinenler

– İslam dini bölünmez bir bütündür; dolayısıyla herhangi bir mesele ele alınırken o konu hakkındaki tüm naslar birlikte değerlendirilmeli ve konu tek bir nassın ifade ettiği hükmün gölgesinde bırakılmamalıdır. **Enfâl Suresi'nin 53. ve Ra'd Suresi'nin 11. ayetleri**, ilahi değişim yasasının temel bir yönüne işaret eder. Bu ayetlere göre, bireyin ve toplumun iyiden kötüye ya da kötüden iyiye evrilmesi, ancak kendi nefislerinde olanı değiştirmeleriyle mümkündür. Kuşkusuz bu, değişim ve dönüşümün en hayati yönüdür; ancak tek yönü değildir. Bireysel ve toplumsal ıslahın gerçekleşmesi için bu içsel uyanışla beraber, başka dinamiklerin de varlığı zorunludur.

Bu gerçek tam olarak kavranmadığında, günümüzdeki pek çok ıslah hareketi büyük bir metodolojik hataya düşmektedir: Kapitalizmin dönüşüme dair yanıltıcı kabullerini, Kur'an ayetleriyle meşrulaştırma riski... Kapitalist anlayış, toplumu bireylerin toplamı olarak görür ve değişimin sadece bireysel düzeyde gerçekleşeceğini iddia eder. İnsanı bir “tüketim öznesi” olarak konumlandığı için, onun bireyselliğine aşırı vurgu yapmak zorundadır.

Oysa İslam'da bireyin ıslahı ne kadar hayatiyse o bireyin içinde yetişeceği ve erdemlerini koruyacağı toplum-

14. 13/Ra'd, 11

15. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 12/60, 38814 No.lu rivayet

sal düzen de en az o kadar önemlidir. Sadece “iyi insan” yetiştirmeye odaklanıp bu insanı kuşatan zulüm ve şirk yasalarını, ekonomik sömürüyü ve ahlaki yozlaşmayı besleyen sistemleri göz ardı etmek, Ra’d Suresi’nin 11. ayetini eksik yorumlamaktır. Gerçek bir toplumsal dönüşüm; hem bireyin kalbî ve zihnî uyanışını hem de bu uyanışı destekleyecek adil bir nizamın (sosyal, hukuki ve iktisadi çevre) eş zamanlı inşasını gerektirir. Birey, ancak ıslah edilmiş bir çevrede imani ve ahlaki değişim ve dönüşümünü gerçekleştirip devam ettirebilir. Bunu bir örnekle izah edelim:

“Bir genç erkek ve de bir genç kız varsayalım. Flört hayatı yaşarlarken birilerinin İslâm’ın hükümlerini onlara hatırlatması üzerine nefislerinde büyük bir değişim gerçekleştirerek haram olan flört fiilini ânında terk ederler. Her şeyin İslami olması düşüncesi, bu iki genci meşru birliktelik yolu olan evliliğe sevk eder. Henüz yaşları 18 olmamış olan bu iki genç, ‘Allah’ın emri peygamberin kavliyle’ yani şeriatın ön gördüğü bir keyfiyette evlilik gerçekleştirirler. Her ne kadar bu iki genç ferdi değişim gerçekleştirmiş, olabildiğince İslâm’ın hükümlerine göre yaşamaya çalışıyor olsalar da üzerlerine tatbik edilen toplumsal faktörlerden olan ‘nizam’, onların bu evliliğine müsaade etmemiş ve dahası genci hapse mahkûm etmiştir. İşte bu sahici örnek; toplumun sadece fertlerden meydana gelmediğinin, ferdi değişimin toplumsal değişim için tek başına yeterli olmadığının en büyük ispatıdır.”¹⁶

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere birey kendi nefisini ıslah etmek, dürüst ve erdemli bir hayat sürmek istese dahi, içinde bulunduğu toplumsal düzen ve mevcut yasalar bu çabıyla çatıştığında süreç akamete uğrayacaktır. Hatta daha trajik olanı; birey, sadece doğru olanı yapma ve ıslah olma çabası nedeniyle sistem tarafından dışlanacak veya bizzat bu erdemli tavrı yüzünden cezalandırılacaktır.

– Değişim yasasına dair bir diğer büyük yanılgı, bu sünneti Allah’ın iradesinden bağımsız düşündürmektir. Bazıları, ayette zikredilen değişimi yalnızca insan iradesine bağlar; sanki kul ister, planlar ve uygularsa sonuç da zorunlu olarak gerçekleşmiş gibi bir anlayış geliştirir. Oysa bu, sünnetullah’ı yanlış okumaktır. İnsan diler; fakat onun dilemesi dahi Allah’ın dilemesine bağlıdır. Toplumlar ıslahı ister; fakat o isteği kalplerine yerleştiren de o süreci bereketlendiren de Allah’tır. Şayet değişim yasası Allah’ın iradesinden koparılsa, ortaya tehlikeli bir anlam çıkar: Sanki yasalar Allah’ın (cc) üstünde işliyormuş gibi... Hâlbuki sünnetullah, Allah’ın iradesinin bir tecellisidir; O’ndan bağımsız bir mekanizma değildir. Islah kapısı açıldığında bu, İlâhi bir rahmettir. Kapı kapandığında da bu, İlâhi bir hükmün sonucudur.

Ne yazık ki birçok insan değişim yasasını eksik anladığı için Allah’tan çok kendi iradesine, planına ve çabasına güvenir. Yardım geciktğinde veya netice beklediği gibi olmadığında ise ya yasada bir problem arar ya da ümitsizliğe düşer. Oysa değişimde insanın iradesi ve gayreti ne kadar önemliyse Allah’ın rahmetine güvenmek, O’na (cc) tevekkül etmek ve O’ndan yardım istemek de o kadar önemlidir. Aksi hâlde değişim iradesi kişiyi ıslaha değil, kibre sürükler. İnsan, “Ben yaptım, ben başardım.” demeye başladığında, en tehlikeli kapı aralanmış olur. Çünkü çöküşün başlangıcı çoğu zaman zayıflık değil, kibirdir. Tağyir sünnetini doğru anlamak; hem sorumluluğu üstlenmek hem de neticeyi Allah’a bağlamak demektir. Islah için çaba göstermek kulun görevi, o çabayı bereketlendirmek ise Allah’ın lütfudur.

– Sıkça düşülen bir diğer hata ise toplumsal dönüşüm için sadece bireysel ıslahın yeterli olduğunu sanmaktır. Kişinin namaz kılması, oruç tutması veya kılık kıyafetine özen göstermesi gibi bireysel dindarlık çabaları, toplumda köklü bir değişim gerçekleştirmek için tek başına yeterli değildir. Çünkü bireyin ıslahı toplumu olumlu yönde etkilese de toplumdaki günah ve yozlaşmalar da bireyin hayatını aynı ölçüde kuşatır. Kötülükte ısrar edenlerin isyanı İlâhi bir cezaya sebep olduğunda, bu musibet sadece o işi yapanlarla sınırlı kalmaz; sessiz kalanlarla birlikte toplumun tamamını etkiler.

Kurtubî (rh) şöyle der:

“Allah bu ayette bildiriyor ki; bir toplumda değişim meydana gelmedikçe (bu değişim bizzat kendilerinden, onları yönetenlerden veya kendileriyle bağı olan birilerinden kaynaklanabilir) Allah durumlarını değiştirmez. Tıpkı Uhud Gün’ünde okçuların kendi durumlarını (mevzilerini) değiştirmeleri sebebiyle, Allah’ın oradaki Müslimlerin hâlini değiştirmesi gibi... Ayetin manası şudur: Birine bir ceza gelmesi için mutlaka kendi günahının olması şart değildir; bazen başkalarının günahı sebebiyle de musibetler inebilir. Nitekim Peygamber’e (sav), ‘İçimizde salihler olduğu halde helak olur muyuz?’ diye sorulunca, ‘Evet, kötülük/fuhsiyat çoğaldığı zaman.’ buyurmuştur.”¹⁷

Bireyin sadece kendi nefisini ıslah etmesi, toplumdaki zulüm ve haksızlıklara karşı sessiz kalmasını meşruleştirmez. Bir toplumda kötülük yayıldığında, içindeki salih insanlar buna karşı bir “değiştirme çabası” (emr-i bi’l ma’ruf) göstermezlerse, gelecek olan bela veya toplumsal yıkım sadece kötülerini değil, herkesi kapsar:

“Sizin içinizden (insanları) hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten alıkoyan bir topluluk olsun. Onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”¹⁸

“Yalnızca sizden zalimlerin başına gelmekle kalmayacak, (suçlu suçsuz herkesi kuşatacak o dehşetli) fitneden sakının. Bilin ki Allah, cezası çetin olandır.”¹⁹

16. Fertlerin Değişimi ile Toplum Değişir mi? Abdullah İmamoğlu (https://kokludemisimdergisi.com/index.php?p)

17. Tefsiru’l Kurtubi, Dâru’l Kutub’l Mısıriyye, 9/294

18. 3/Âl-i İmrân, 104

19. 8/Enfâl, 25

Ayette zikredilen tüm toplumu kuşatıp helak edecek fitne için İbni Abbâs (ra) der ki:

“Allah, müminlere, kötülüğün (münkerin) kendi aralarında yerleşip yer etmesine/kökleşmesine asla rıza göstermemelerini emretmiştir. Aksi takdirde (kötülüğe seyirci kalırlarsa), Allah azabını hiçbir ayırım yapmaksızın hepsine genel kılar (herkesi o azaba dahil eder).”²⁰

Allah Resûlü (sav); toplumsal bozulma karşısında sergilenen bireysel dindarlığın, toplumu genel bir helâkten ve manevi çöküşten korumaya yetmeyeceği gerçeğini şu misalle anlatır:

“Allah’ın belirlediği sınırlara (hükümlere) riayet edenler ile o sınırları çiğneyip yasakları işleyenlerin durumu, bir gemideki yolcuların durumuna benzer. Bu yolcular gemideki yerlerini belirlemek için kura çekmişler, sonuçta bir kısmı geminin üst katına, bir kısmı da alt katına yerleşmiştir. Geminin alt katında bulunanlar, su ihtiyaçlarını karşılamak istediklerinde üsttekilerin yanından geçmek zorundadırlar. (Bu durumun yukarıdakileri rahatsız ettiğini düşünerek) şöyle dediler: ‘Kendi payımıza düşen alt kısımda bir delik açsak da yukarıdakileri hiç rahatsız etmesek!’

Şayet yukarıdakiler, alttakileri bu istekleriyle baş başa bırakır (ve o deliği açmalarına göz yumarlarsa), gemidekilerin **tamamı helak olur**. Fakat onların ellerinden tutarak buna engel olurlarsa hem onlar kurtulur hem de gemidekilerin **tamamı kurtulur**.”²¹

– Bu bağlamda sıkça karşılaşılan bir diğer yanlış, bireysel ıslahı toplumun kurtuluşu için tek başına yeterli görmek ve özellikle siyasi, ekonomik ve akademik öncülerdeki bozulmayı tali bir mesele saymaktır. Oysa toplumun yönünü belirleyen bu kesimlerdeki isyan ve fık, yalnızca şahısları ilgilendiren bir sapma değildir; topluma tayin edilen helak ecelini hızlandıran, maddî ve manevî çöküşü kurumsallaştıran bir sapmadır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur:

“Biz bir beldeyi helak etmek istediğimizde, orada refah içinde yaşayanlara (Allah’a itaat etmelerini) emrederiz. (Onlarsa itaat etmez) orada fasıklık yaparlar. Artık (azap) hükmü onların üzerine hak olur ve orayı yerle bir ederiz.”²²

Ayet açıkça gösterir ki bozulma yukarıda başladığında, aşağıya doğru yayılır; fesat meşrulaşır, zulüm sistemleşir. Bu sebeple yalnızca bireyin ıslahına yoğunlaşıp müstekbirlerin, mele’nin ve tağuti yapıların sapmalarını görmezden gelen her anlayış; “Bireyler düzelirse zaten salih yöneticiler seçilir.” diyerek yapısal bozulmayı küçümseyen her basiretsizlik, ağır sonuçlar doğuran bir yanılgıdır. Tağyir sünnetini doğru kavramak, ancak ilgili bütün naslar ve ilahi sünnetler birlikte değerlendirildiğinde mümkündür. Bir ayeti diğerinden kopararak, değişim

yasasını parçalı bir anlayışla yorumlamak insanı eksik ve hatalı sonuçlara götürür. Böyle bir okuma, çoğu zaman korkaklık ve zaafırları ilmî bir kisveye büründürmeye yarar. Kimi kimseler toplumsal sorumluluktan kaçışlarını “Bireysel ıslah yeterlidir.” söylemiyle meşrulaştırır, oysa tağyir sünneti hem ferdî hem de toplumsal sorumluluğu birlikte yükler. İç ıslahı dış sorumluluktan koparan anlayış, ilahi yasayı daraltmakla kalmaz; aynı zamanda insanı görevinden uzaklaştırır.

– Bir diğer yaygın yanlış ise bunun tam tersine savunulup bireysel dönüşümü ihmal ederek yalnızca toplumsal değişime odaklanmaktır. Kimi anlayışlar, köklü ıslahın ancak ani bir devrimle, bir darbe yahut dışsal bir müdahaleyle gerçekleşeceğini zanneder. Oysa tağyir sünneti bize gösterir ki kalpler değişmeden düzenler kalıcı biçimde değişmez. İç inşa olmadan dış inşa ayakta durmaz. Değişim konusunda en sahih rehberlerimiz olan peygamberler ne ferdin içsel ıslahını küçümsemişler ne de yalnızca bireysel dindarlıkla yetinmişlerdir. Onların metodunda tevhid ile başlayan uyanış, önce kalpleri arındırmış; ardından bu arınma adım adım toplumsal bir nizama dönüşmüştür. Nefsî terbiye ile İslami düzen birbirinden kopuk iki alan değil, aynı insanın iki yüzüdür.

Allah Resûlü (sav) fertleri tek tek eğitmekle yetinmemiş, o fertlerin taşıyacağı bir İslâm düzenini kurmak için de kesintisiz bir arayış içinde olmuştur. Mekke’de kalpleri inşa ederken aynı zamanda bu imanin hayat bulacağı bir yurt aramış; daralan şartlara rağmen daveti yalnız vicdanlara değil, toplumsal bir zemine de taşımayı hedeflemiştir. Nihayet Medine ehliyle kurulan o sağlam bağ, bu uzun insanın meyvesi olmuştur. Akabe’de verilen sözler ve ardından gerçekleşen hicret, sadece coğrafi bir değişim değil; imanla arınmış bir kadronun adil bir toplum kurma iradesinin ilanıdır. Medine’yi inşa edenler, Mekke’de yıllarcailmekilmek yetiştirilen; işkencelerle sınanmış, arınmış ve en büyük fedakârlık olan hicreti göze almış o muhacirlerdi. Onlara kapılarını açan Medineli müminler ise Mus’ab ibni Umeyr’in (ra) sabırla yürüttüğü davetin ürünleriydi. İşte tağyir sünneti burada berraklaşır: Kalpte başlayan değişim, salih bir kadro üretir; salih kadro ise adil bir düzenin temelini atar. Ne yalnız birey yeterlidir ne de yalnız düzen; ikisi birlikte inşa edilmedikçe kalıcı bir diriliş mümkün değildir.

Son söz niyetine yazımızı şu dua ile bitirelim:

Rabbimiz bizleri, hidayetiyle ıslah olanlardan; ıslahı yalnız kendisiyle sınırlamayıp hayra vesile olanlardan ve O’nun razı olacağı bireysel ve toplumsal ıslahın hâkim olacağı bir şer’î düzenin inşasında pay sahibi olan kullarından eylesin. Allahumme âmin.

20. Mevsi’atü’t Tefsiri’l Me’sûr, 10/14, 30560 No.lu rivayet

21. Buhari, 2493

22. 17/İsrâ, 16

ÜSTÜNLÜK

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ
شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

“Ey insanlar! Şüphesiz ki sizleri bir erkek ve dişiden yarattık. Karşılıklı olarak tanışıp kaynaşmanız için sizleri halklara ve kabilelere ayırdık. Gerçek şu ki Allah katında en değerliniz, en takvalı olanınızdır. Şüphesiz ki Allah, (her şeyi bilen) Alim ve (her şeyden haberdar olan) Habîr’dir.”¹

Allah’ın (cc) adıyla,

Allah’a (cc) hamd, Resûl’üne salât ve selam olsun.

Allah (cc), görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen, varlığı dahi idrak edilemeyen her şeyin yaratıcısıdır.

“O Allah ki (Her şeyi yoktan var edip yaratan) El-Hâlık’tır. (Kusursuz ve uyum içinde yaratan) El-Bâri’dir. (Yarattıklarına dilediği şekli veren) El-Musavvir’dir. En güzel isimler O’nundur. Göklerde ve yerde olan her şey O’nu tesbih eder. O, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz ve (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm’dir.”²

Allah (cc) hiçbir şeyi boşuna yaratmamıştır. O’nun yarattığı her şeyde, akıl sahipleri için tefekkür edilmesi gereken ayetler vardır.

“Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün peşi sıra yer değişmesinde akıl sahipleri için (üzerinde düşünüp bunları yapanın tek ilah olduğu ve kulluğun sadece kendisine yapılması gerektiğine dair sonuçlar çıkaracakları) ayetler vardır. Onlar ki ayaktayken, otururken ve yanları üzere yatarken Allah’ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler ve (derler ki:) ‘Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni eksikliklerden tenzih ederiz, bizi ateş azabından korusun.’ ”³

Üzerinde tefekkür edilmesi gereken ayetlerden biri de insanın kendisidir.

Allah’ın insanları erkek ve kadın olarak yaratması, üzerinde tefekkür edilmesi gereken en önemli kevnî ayetlerdendir. Bu yaratılış, yalnızca biyolojik bir farklılıktan ibaret değildir; bilakis şeriatta erkek ve kadına yüklenen görev ve sorumlulukların farklılaşmasının temelini oluşturur. Nitekim bu kevnî ayet üzerine birçok şer’i hüküm bina edilmiştir. Bu hükümler, erkek ve kadının değer bakımından değil; sorumluluk, görev ve yükümlülük bakımından farklı konularda yaratıldığını ortaya koymaktadır.

1. 49/Hucurât, 13

2. 59/Haşr, 24

3. 3/Âl-i İmrân, 190-191

İslam dini, kâmil ve şamil bir dindir. Hükümleri birbirinden kopuk değildir. Bütün hükümler mutlaka birbirleriyle tamamlayıcı olarak bağlantılıdır. Bu bağlantılar birbirlerinden ayrı bir şekilde ele alındığında şeriatın maksadının ne olduğu anlaşılamaz ve dışarıdan bakıldığında anlamlıymış gibi görünen, ancak insî ve cinnî şeytanların yaldızlı sözlerinden başka bir şey olmayan fikirler ortaya çıkmaktadır.

“Yakinen iman edenler için yeryüzünde ayetler vardır. Kendi nefislerinizde de... Görmez misiniz?”⁴

Ancak ayetler, üzerinde tefekkür eden ve yalnızca Allah’a (cc) yönelen müminler için anlam ifade eder. Fitratlarını şirkle bozmuş ve Allah’ın (cc) ayetlerinden yüz çevirmiş olanlar ise bu ayetlerin yanından gafletle geçip giderler.

“Göklerde ve yerde (Allah’ın birliğine ve şanının yüceliğine delalet eden) nice ayet vardır. O ayetlerin yanından ilgisizce/sırt dönerek geçip giderler.”⁵

İnsanların erkek ve kadın olarak, farklı dil ve ırklar hâlinde yaratılması da hiç şüphesiz üzerinde tefekkür etmemiz gereken ayetlerdendir.

“Sizi topraktan yaratması, sonra da sizlerin (üreyip çoğalarak) insan olarak yayılmanız O’nun (kudret ve azametini delil olan) ayetlerindendir. Kendilerinde sükûnet bulup (huzura kavuşasınız) diye sizin için nefislerinizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet kılması da O’nun ayetlerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir topluluk için ayetler vardır. Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O’nun ayetlerindendir. Şüphesiz ki bunda, âlimler için ayetler vardır.”⁶

Ey insanlar! Şüphesiz ki sizleri bir erkek ve dişiden yaratık.

Allah (cc) insanları erkek ve dişi olarak yarattığını birçok ayet-i kerimede ifade etmiştir:

“Ey insanlar! Sizleri tek bir nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan ve o ikisinden de birçok erkek ve kadın türetip (yeryüzünde) yayan Rabbinizden korkup sakının. Kendisiyle istediğiniz Allah’tan ve akrabalık bağlarını koparmaktan korkup sakının. Şüphesiz ki Allah, sizin üzerinizde gözetleyicidir.”⁷

Sadece insanları değil, yarattığı diğer varlıkları da zevceyn/çiftler olarak yaratmıştır ve bunu varlığın sürdürülebilmesi için gerekli kılmıştır.

“Yerin bitirdiklerinden, kendi nefislerinden ve daha bilmedikleri nice varlıklardan çiftler çiftler yaratan (Allah), tüm eksikliklerden münezzehtir.”⁸

Rabbimizin yarattıklarını zevceyn (çiftler) olarak yaratması, üzerinde tefekkür edilmesi gereken ayetlerdendir.

“Her şeyden çift çift yarattık. Umulur ki öğüt alırsınız.”⁹

“Yeri uzatıp yayan, oraya (dağlardan) kazıklar ve nehirler yerleştiren, yeryüzünde her meyveden çiftler yaratan ve geceyi gündüze bürüyen O’dur. Şüphesiz ki bunda, tefekkür eden bir topluluk için ayetler vardır.”¹⁰

Allah’ın (cc) insanları erkek ve kadın olarak yaratması, üzerinde tefekkür edilmesi gereken en önemli kevnî ayetlerdendir. Bu yaratılış, yalnızca biyolojik bir farklılıktan ibaret değildir; bilakis şeriatla erkek ve kadına yüklenen görev ve sorumlulukların farklılaşmasının temelini oluşturur. Nitekim bu kevnî ayet üzerine birçok şer’î hüküm bina edilmiştir. Bu hükümler, erkek ve kadının değer bakımından değil; sorumluluk, görev ve yükümlülük bakımından farklı konumlarda yaratıldığını ortaya koymaktadır.

İnsanlığın erkek ve kadın olarak yaratılmış olması, bir ayrışma sebebi değil; bilakis birbirlerini tamamlamaları ve hayat düzeninin sağlanması içindir.

“Kendilerinde sükûnet bulup (huzura kavuşasınız) diye sizin için nefislerinizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet kılması da O’nun ayetlerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir topluluk için ayetler vardır.”¹¹

Erkek ve kadının birbirlerini tamamlarken şeriat her birine uygun sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumlulukların temeli, erkeğin kadın üzerinde kayyım olmasıdır.

“Allah’ın bir kısmını (erkekleri), diğer bir kısmına (kadınlara) üstün kılması ve mallarından harcamaları nedeniyle erkekler, kadınlar üzerinde idare edicidir.”¹²

Erkeklerin kadınlar üzerinde idare edici olması, Rabbimizin bir takdiridir. Bu takdir değer ve üstünlük kazandıran bir seçimden daha ziyade sorumluluk yükleyen bir seçimdir.

“Rabbin dilediğini yaratır ve seçip (üstün kılar). Seçim onlara ait değildir. Allah, onların şirk koştuklarından münezzehtir ve yücedir.”¹³

4. 51/Zâriyât, 20-21

5. 12/Yûsuf, 105

6. 30/Rûm, 20-22

7. 4/Nisâ, 1

8. 36/Yâsin, 36

9. 51/Zâriyât, 49

10. 13/Râd, 3

11. 30/Rûm, 21

12. bk. 4/Nisâ, 34

13. 28/Kasas, 68

İslam dini, kâmil ve şamil bir dindir. Hükümleri birbirinden kopuk değildir. Bütün hükümler mutlaka birbirleriyle tamamlayıcı olarak bağlantılıdır. Bu bağlantılar birbirlerinden ayrı bir şekilde ele alındığında şeriatın maksadının ne olduğu anlaşılamaz ve dışarıdan bakıldığında anlamlıymış gibi görünen, ancak insî ve cinnî şeytanların yaldızlı sözlerinden başka bir şey olmayan fikirler ortaya çıkmaktadır.

Oryantalist düşünce geleneğinin ürettiği, daha sonra modernist, liberal ve yerli türevler tarafından anlaşılmadan tekrarlanan düşünceye göre erkek ve kadın her konuda eşittir. Ancak İslam boşanmada, miras hukukunda, soyların nispetinde, yargılamadaki bazı durumlarda ve daha başka konularda erkeği daha üstün tutmuş, erkeğe kadından daha fazla hak ve imtiyaz vermiştir. Bundan dolayı İslam, kadını ötekileştiren, geri planda bırakan bir dindir.

Bu düşünce, akıldan ve ilimden nasibini almamış, yaratılış gerçeğini ve fitrî farklılıkları göz ardı eden bir yaklaşımın ürünüdür. Erkek ve kadının her konuda mutlak surette eşit olması demek, kadına yapılmış en büyük adaletsizliktir.

“Yarattığını bilmez mi hiç? O, (lütuf ve ihsan sahibi, en küçük şeylere ilmiyle nüfuz edip haberdar olan) El-Latîf ve (her şeyden haberdar olan) El-Habîr'dir.”¹⁴

Şer'i hükümler karşısında erkek ve kadın mutlak surette eşittir. Yani farzlar, haramlar, hadler... her konuda şeriatın huzurunda eşit muamele görürler.

“Şüphesiz kadınlar, erkeklerin dengi ve benzeridir.”¹⁵

Ancak bu hükümlerin içinde, erkek ve kadının farklı fıtrat üzere yaratılmaları sebebiyle hayatın düzeninin en güzel şekilde tesis edilebilmesi için hem erkeğe hem de kadına farklı sorumluluklar yüklenmiştir. Bu sorumlulukların her biri âdeta bir zincirin halkaları gibi birbirini tamamlamaktadır. Bir zincir halkasının “Burada eşitsizlik var!” diyerek koparılması tüm halkaların dağılmasına, yani hem bireysel hem de toplumsal fesada sebep olacaktır.

“İnsanların elleriyle kazandıkları (günahlar) sebebiyle, karada ve denizde bozgunculuk baş gösterdi. Belki (İslam'a) dönerler diye (Allah), yaptıklarının (cezasının) bir kısmını onlara tattırmaktadır.”¹⁶

Her bir hükmün kendisine özgü hem bireyin hem de toplumun güvencesini temin eden temelleri ve hikmetleri vardır. Örneğin miras hukukunda belirlenmiş pay oranlarına bakıldığında, genel olarak erkeğin kadının iki katı pay aldığı görülür. Ancak hükmün tafsilatına girildiğinde, kimi durumlarda kadının erkekten daha fazla pay aldığı yerler de vardır ki bu konunun detayına burada giril-

meyecektir. Allah'ın (cc) erkeğe yüklemiş olduğu hayatı rollere ve sorumluluklara bakıldığında, erkeğin mirastan daha fazla pay almasında İslam dininin fıtrata ne derece uygun ve hayatın içinden bir din olduğu görülür.

Erkeğin hayattaki sorumluluklarına bakıldığında, hayata karşı daha fazla maddî ve manevî sorumluluk üstlendiği açık bir gerçektir. Evin geçimini temin etmesi, mehir, diyet ödemesi, savaş gibi yükümlülükler dikkate alındığında, erkeğin ciddi bir maddî külfetin altında olduğu görülür. Şeriat, erkeği bu denli ağır bir yükümlülük altına soktukten sonra mirastan ona bir pay fazla vermiştir, bu da son derece tabiidir. Bu durum, Allah Resûlü'nün (sav) Dönemi'nde de gündeme gelmiştir. Ummu Seleme Annemiz'den (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

“Bir gün Allah Resûlü'ne, ‘Ey Allah'ın Resûlü! Erkekler savaşa çıkıyor, biz çıkmıyoruz; mirastan da bize yarım pay düşüyor.’ dedim. Bunun üzerine ‘Allah'ın bir kısmınızı diğer bir kısmınıza üstün kıldığı şeyleri temenni etmeyin. Erkekler kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır. Allah'tan fazlını isteyin. Şüphesiz ki Allah, her şeyi bilendir.’¹⁷ ayeti nazil oldu.”¹⁸

Şeriatın ahkâmını ve makâsıdını bilmeden ve bunu gözetmeden meseleye bakıldığında ortada bir “adaletsizlik” var gibi görünebilir, ancak modern cahiliyenin bu düşünceyle en fazla mağdur ettiği maalesef yine kadındır.

Allah'ın (cc) kadına yüklemiş olduğu sorumluluk, ailenin sükûnetini sağlamaktır. Ailenin sükûneti ise mikro ölçekte başlayıp makro ölçekte toplumsal sükûnete dönüşür.

“Kendilerinde sükûnet bulup (huzura kavuşasınız) diye sizin için nefislerinizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet kılması da O'nun ayetlerindendir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir topluluk için ayetler vardır.”¹⁹

Allah'ın (cc) kadına yüklemiş olduğu sorumluluk, ailesinin ve yuvasının düzenini ve eğitimini sağlamaktır. Ailenin düzeni ve eğitimi de yine mikro ölçekte başlayıp makro ölçekte toplumun düzenine ve eğitimine dönüşür. İbni Ömer'den (ra) aktarıldığına göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Hepiniz birer çobansınız ve hepimiz güttüklerinizden sorumlusunuz. Yönetici çobandır. Erkek, ailesi üzerinde çobandır. Kadın, kocasının evi ve çocukları üzerinde çobandır. Hepiniz birer çobansınız ve hepimiz güttüklerinizden sorumlusunuz.”²⁰

Kadının bu değerli konumu ve sorumluluğu, onu iyilik yapılması hususunda en öncelikli konuma getirmiştir. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

14. 67/Mulk, 14

15. Ebu Davud, 236; Ahmed, 26836

16. 30/Rûm, 41

17. 4/Nisâ, 32

18. Ahmed, 27378

19. 30/Rûm, 21

20. Buhari, 893; Müslim, 1828, 1829

“Bir adam, Resûlullah’a (sav), ‘İnsanlar arasında iyiliğime en layık olan kimdir?’ diye sordu. Resûlullah (sav), ‘Annen.’ buyurdu. Adam tekrar sordu. ‘Annen.’ buyurdu. Tekrar sordu. ‘Annen.’ buyurdu. Sonra tekrar sordu. Bunun üzerine, ‘Sonra baban, sonra da sana derece bakımından en yakın olanlar.’ buyurdu.”²¹

Tüm bunlarla birlikte erkeğin kadın üzerinde kayyım, yani idareci konumda olması, erkek açısından en önemli sorumluluklardan birini de beraberinde getirir: Eşine ve ailesine güzel ve hayırla muamele etmesi. Bu konu, o denli önemlidir ki Resûlullah’ın (sav) ümmetine bir vasiyeti olarak değerlendirilebilecek olan Veda Hutbesi’ne dahi konu olmuştur:

“Kadınlar hakkında hayırlı davranmanızı tavsiye ederim. Çünkü onlar sizin yanınızda birer emanet gibidir, bunun dışında onlardan herhangi bir şeye sahip değilsiniz.”²²

Bir başka hadiste ise Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanıyım.”²³

Buraya kadar yazımızda, Allah’ın (cc) ayetlerinden biri olan insanlığın erkek ve kadın olarak farklı cinslerde yaratılmış olmasını tefekkür etmeye; bu farklılığın bir ayrıştırma değil, bireyin ve hayatın sükûnetini, huzurunu ve düzenini temin eden bir hikmet olduğunu ele almaya çalıştık. Bir sonraki yazımızda ayetin devamını işlemeye devam edeceğiz, inşallah.

21. Buhari, 5971; Müslim, 2548

22. İbni Mace, 1851; Tirmizi, 1163

23. Tirmizi, 3895; İbni Mace, 1977; Darimi, 2306; Sahihu İbni Hibbân, 4177

Kıyam Gençliği

“Kimsin?” diye sorana, vakti gelince söylersin
Ağır olan, duruştur bugün, hafif olan ise cisim
Taraf sorulurken sana, kalabalıkları saymazsın
Ateşin ne yakmadığını bilen İbrahîmî Genç’sin

Gökyüzünden de uzakta, yalnızdın bir zamanlar...
Düşlerin vardı ve önünde sessizce dizili yıldızlar
Uzamaz saatlerde kıvranırken uzaklaşırdı umutlar
Bir dava yüküymüş benliğinde sancı, gerisi rüzgâr

Omuzlarında emanet, bir ümmetin hayalidir
Her nefesin bir direniş, her nabzınsa tarihtir
Mazinin viranesinde seni “biz” yapan kudrettir
Umut semasında yıldızlar, şavkıyan istikbaldir

Yürünmez, Nebî’den sonra hiç kimsenin ardından
İşaret beklemez cancivan; yol oluşturur ardından
Sensin kalender, hidayeti tevhid ve sünnetle bulan
İsyân, tuğyan çağına, cevapsın ey muvahhid can

Boyun bükmez, eğilmez uykuları bölensin
Her devranda var idin, Millet-i İbrâhîm’sin
İslâm sancağını alıp tevhid göğüne dikensin
Sen, suskunca yol alan ümmet için ümitsin

İlimle kuşan, edeble diren, koca çınar gibi güçlen
Gecenin zifirinde yaralı çıkan şafaksın vakitlerden
Gök hilali, can goncası, baharsın sen mevsimlerden
Kalbinde taşı yarının ışığını, kıyamın ruhu delişmen

Karanlık dağılır inançla, korku tutunmaz bu yolda
Sloganlar yetmez asla, pankartlara sığmaz dava
Sözcükler değil, bedellerle tanışıksın meydanda
Her soluğun bedeli var, kelim geride düşer burada

İlmin yankısıdır gür sesin, korku tanımaz adımların
Omuzlarında büyür bu dava, yarınlara uzanır alnın
Geride bakış, dönüş yok bu yolda, azim senin kaderin
Dağları aşar umudun, yarınları çağırır direncin.

Kerem ÇAĞLAR

KIRK HADİS ŞERHİ

Ömer AKDUMAN

NEBİ'NİN VASIYETİ: TAKVA, İTAAT, SÜNNET ÜÇLÜSÜ

**İnsanın vaaza, nasihate olan ihtiyacı,
bilgi birikiminden ve statüsünden
bağımsız olarak daimîdir.**

Ebû Necîh El-İrbâd ibni Sâriye'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah Resûlü (sav) bize öyle tesirli bir öğüt verdi ki kalpler onunla sarsıldı, gözlerden yaşlar aktı. Bunun üzerine, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu, vedalaşan bir kimsenin öğüdüne benziyor; bize tavsiyede bulun.' dedik.

O (sav) şöyle buyurdu:

'Size Allah'tan korkup sakınmayı (takvayı), üzerinize idareci olarak bir köle bile geçirilse işitip itaat etmeyi tavsiye ederim. Zira sizden kim (benden sonra) yaşarsa çok ihtilaflar görecektir. O hâlde benim sünnetime ve doğru yol üzerinde olan Raşid Halifelerin sünnetine sarılın; ona azı dişlerinizle sınıksız tutunun. Dinde sonradan ortaya çıkarılan şeylerden sakının; zira her bidat sapıklıktır.' ”¹

Vaazın İnsan Üzerinde Etkisi

Nebi (sav) ashâbına her fırsatta vaaz-u nasihat edip onları irşad ederdi. Nebi'nin (sav) şahsına bağlılıkları ve sevgileriyle bilinen sahabiler için bu nasihatler tarifi muhal bir nimet olarak kabul edilirdi. Onlar Nebi'nin ağızından dökülen her bir sözü, bir inci bir mücevher gibi alır, kalplerinin derinliklerinde muhafaza ederlerdi. Böyle olmasaydı Nebi'den nakledilen on binlerce hadisin ezberlenip nakledilmesi nasıl izah edilebilir?!

İrbâd (ra) bu hadiste olağan bir durumdan söz eder. Nebi onlara nasihat ve tavsiyelerde bulunmuş ve onları irşad etmiştir. Fakat farklı bir durum söz konusudur; nasihat ashâb üzerinde çok ciddi etki bırakır ve âdeta bir veda konuşması gibidir. Nebi'nin kendilerinden ayrılması/vefat etmesi kaygısını kendilerinden dahi saklamak isteyen sahabiler bu vaazda vedayı sezinler. Ondan (sav) kendilerine, kendisinden sonrası için bazı tavsiyelerde bulunmalarını isterler. Nitekim Nebi de onlara bu doğrultuda bazı nasihatler eder.

İnsanın vaaza, nasihate olan ihtiyacı, bilgi birikiminden ve statüsünden bağımsız olarak daimîdir. Âlim de nasihate muhtaçtır, cahil de muhtaçtır. Zengin de fakir de muhtaçtır. Nasihat karşısında genç ve ihtiyar arasında da fark yoktur. Aslında bu, insanın insan olmasından kaynaklanır.

1. Ebu Davud, 4607; Tirmizi, 2676. Tirmizi, "Hasen sahih bir hadistir." demiştir.

İnsan ünsiyet kurarak, insan başka insanlarla kurduğu ilişkilerle tamamlanır. Âdem Babamızdan (as) beri gıda ve güvenlik için birbirimize ihtiyaç duyduk. Bu maddi taraftan böyleyken manevi taraf da böyledir. İnsan en iyi bildiği konularda hata yapabilir, unutabilir. Ona doğrusunu gösterecek, onu irşad edecek bir bilene, bir vaize ihtiyaç duyar. Bahtiyar odur ki vaaz-u nasihate gönlü engin bir deniz gibi açıktır.

Birinci Tavsiye: Allah'tan Korkun.

Allah Resûlü'nün (sav) onlara ilk tavsiyesi takvadır: "Size Allah'tan korkup sakınmanızı tavsiye ediyorum." Allah korkusu dönemsel bir tavsiye değil, evrensel bir vasiyettir. Bir şeriatla olup diğerinde neshedilen, bir şahsın muhtaç olup diğerinin mustağni olduğu bir hakikat değildir.

"Andolsun ki sizden önce kendilerine Kitap verilenlere ve size Allah'tan sakınmanızı tavsiye ettik."²

İnsan, durması gereken hadde/sınırdan durmakta zorlanan bir varlıktır. Bu, insanın yaratılıştan gelen bir fücür tarafının olmasıyla direkt alakalıdır. İmtihan dediğimiz gerçeğimiz de burada başlar. İnsanı kontrol edip hegemonyası altına alacak ve taşkınlıktan koruyacak olan nedir? Bu soruya farklı cevaplar verilebilir. Konumuz bağlamında bu sorunun cevabı Allah'tan (cc) ittika etmek, takva azığı edinmektir. Allah korkusu olan kişi haddi aşmaktan ve küstahlaşmaktan korkar. Bunun karşısında bir ikabın/cezanın olduğunu bilir. Diğer tarafta haddi aşanlar nimet ve rahmetten tardedilir/uzaklaştırılır.

Takva bir tür eğitmandir. İnsanı eğip büken, eğrisini giderip doğru hâle getiren bir heymenedir (kontrol mekanizması). Takva, mümini terbiye edip arındıran İlahi bir mekanizmadır. Allah'ın azabından ve gazabından korunma çabasıdır.

Bu yazdıklarımızın sağlamasını şöyle yapabilirsiniz: Takva insandan çekilip alındığında insan neye dönüşür? Bir canavara, etik, ahlak yoksunu bir vahşiye dönüşür. Takvası olmayan kontrolünü kaybeder.

Takva yoksunu, kalbinde şirkin endişesini taşımaz. Onun için; Allah'a şirk koşturmak, başkasına dua etmek, başkası karşısında eğilip bükülmek, ondan medet ummak, rızık ondan beklemek, kanun yapma hakkını ona vermek sorun değildir.

Takvası olmayan bilâ ğamm faiz yer. Allah'a (cc) harp ilan etmekten veya Allah'ın kendisine harp ilan etmesinden üzüntü duymaz. İnsanların haklarını yemek, onların haklarına tecavüz etmeyi kendine mübah sayar. İlerleyen safhalarda bir de Yahudiler gibi seçkincilik safsatası uydurabilir, bu, ona zor gelmez.

Allah'tan (cc) korkmayan bir insanı artık neyle korkutabilirsin ki? Göğü ve yeri yaratan, insana hayat ve

akıl veren muazzam kudret sahibinden korkmayan biri, başka hangi otoriteyi ciddiye alır? İşte bu yüzden Allah korkusu, insanı ıslah eden ve terbiye eden güçlü bir eğitim aracıdır.

İkinci Tavsiye: Yöneticilere İtaat Edin.

Nebi (sav) vaazına şöyle devam eder: "Başınıza bir köle dahi yönetici olarak tayin edilmiş olsa, idarecilerinizi işitin ve onlara itaat edin."

Yöneticilere itaat etmek meselesi İslam'ın önemle ele aldığı konulardan biridir. Buna göre mümin, başına tayin edilen yöneticilere itaat etmelidir. Bu itaat mutlak değildir. Emredilenin müminin gücü, imkânı dâhilinde olması gereklidir. Emredilen meselenin Yaratana isyan içerikli olmaması gerekir. Bu iki kayıt dışında mümin hoşuna gidip gitmemesine, zor veya kolay olmasına bakmadan itaat etmelidir.

Yöneticilere itaatin emredilmesinin pek çok hikmeti vardır. Bunların bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

- Yöneticinin varlığı kaosa mâni olur. Zira bir toplumun başsız olması veya birden fazla emirlerinin olması kargaşa ve fevda/anarşi getirir. İnsanın olduğu yerde ihtilaf olacak ve bazı azgın insanlar diğerlerinin mallarına ve kanlarına tamah edeceklerdir. Toplumun fertlerinin birbirine zarar vermelerine mâni olmanın önemli bir yolu yöneticinin varlığıdır. İbni Haldûn, Mukaddime'sinde insanın tabii olarak medeni bir varlık olduğunu söyler. Gıda ve güvenlik ihtiyacı için birbirlerine muhtaç olduklarını belirtir. Akabinde birbirlerinden gelecek zarar ve (ilerleyen satırlarda bahsedileceği üzere) başkalarından gelecek zarara karşı korunmak için bir yöneticinin zorunluluğuna değinir.

- Yönetici; dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı müminlerin dinlerini ve dünyalarını ifsad edecek düşmanlara karşı onları koruyup müdafaa eder. Hadiste "İmam kalkandır. Onunla korunulur ve arkasında savaşılır."³ buyurulmuştur.

- Yönetici müminlerin dinlerini, namazlarını, imani gelişimlerini görüp gözetlemekle sorumludur. Kendisine bağlı bireylerin olduğu toplumda yönetici bu vazifesini bihakkin yerine getirme fırsatı bulur.

- Yönetici dini yaymak ve İ'lâ-i Kelimetullah için savaşır. Bunun için de masiyet olmadığı sürece ona itaat eden bir tebaaya sahip olması gerekir.

Yöneticilere itaat konusu ilk dönemden beri önemle üzerinde durulan bir mesele olmuştur. Hâricîler gibi meşru halifeye karşı ayaklananlar olunca ulema bu meseleyi akide kitaplarında ele almaya başladılar. Böylelikle yöneticilere itaat konusunda Ehl-i Sünnet çizgisini ortaya koydular. Sünnet çizgisinde olan Müslim, yöneticilerine itaat eder. Onlara isyan etmez. Bunu kendisine bir farz

2. bk. 4/Nisâ, 131

3. Ahmed, 10777

“Bidat, dinde ortaya çıkarılmış ve şer’i olana benzetilen bir yol veya uygulamadır, ona göre davranmakla Allah’a ibadette mübalağa amaçlanır.”

bilir. Diğer taraftan isyan edenler bağıdır. Savaşıkları sürece kanlarını, aleyhlerinde halifeye karşı helal kılarlar.

Tam burada güncel bir duruma, yüz yıllık gerçeğimize dair bir parantez açmamız yerinde olacaktır; Klasik eserlerde bu konu işlenirken İslami olmayan sistemlere bağlılık için bir gerekçe olarak kullanılmadı. İlgili dönemde mevcut şer’i yönetimlere bağlılık üzerinden ele alındı. Günümüzde yüzyıldan uzun bir süredir şer’i yönetimi kaybeden bir İslam dünyası söz konusu. Başlarına tayin edilen yöneticiler Nisâ Suresi, 59. ayette belirtilen “sizden olan” kaydına dâhil olmayan, küfrü imana, batılı şeriatı tercih etmiş yöneticilerdir. Bu durumda böylesi yöneticilere bağlılığın farz olduğunu söylemek batıl bir yaklaşımdır. Daha garip olan ise bütün batıllarına rağmen yöneticilere öfkelenemeyen bir takım zevatın müminlere öfkelenmesi, âdetâ müminleri halifeye karşı çıkan bağiler sınıfında değerlendirmeleridir. Bunu söyleyen kimseler maalesef şeytanın kendilerini saptırdığı ve konjonktürün kurbanı olan kimselerdir.

Üçüncü Tavsiye: Sünnetime Sarılın

Allah Resûlü (sav) şöyle devam etti: “Sizden benden sonra yaşayacak olanlar çok ihtilaflar görecektir.”

Bu durum Peygamberimizin Allah’ın (cc) bildirmesiyle gaybdan haber vermesi kapsamındadır, Nebi’ye (sav) verilen mucizelerden biridir.⁴ Nitekim Peygamberimizin haber verdiği gibi olmuştur. Kendisinin vefatının akabinde birileri yönetime başkaldırmış ve ortaya ihtilaflar çıkarmışlardır. Yalancı Peygamberlere tabi olanlar, zekâtı Nebi’ye veririz, Nebi’den başkasına vermeyiz, diyerek imtina edenler hilafete başkaldırdılar. Bu isyankâr davranışlarını ileri götürerek hilafetin merkezine göz diktiler. Fakat Allah’ın (cc) yardımıyla beraber Ebû Bekir’in (ra) kararlılığıyla bu ihtilaflar çözüldü. Cezalandırılması gerekenler cezalandırıldı. Görece uzun bir süre (yirmi yıl kadar) ihtilaflar sahadan çekildi.

Osmân’ın (ra) şehadeti döneminde fitneler tekrar ortaya çıktı, ihtilaflar tezahür etti. Bu ihtilaflar büyüyerek devam etti ve her asır öncekini aratır cinsten yeni ihtilaflara sahne oldu. Bugün öyle bir duruma gelindi ki insan eliyle bu ihtilafların kökünün kurutulması imkânsız hâle geldi. Bir nefeslenip sormamız gereken soru şudur:

Asırlardır süregiden bu ihtilaflar karşısında biz nerede konumlanacağız? Tercihimiz hangi yönde olacak? Neyi, niçin seçeceğiz?

Hadisin devamında Nebi (sav) bu noktayı aydınlattı. “O hâlde benim sünnetime ve doğru yol üzerinde bulunan Raşid Halifelerin sünnetine sarılın. Ona azı dişlerinizle tutunun.”

İhtilafların çözümü sünnetin izini takip etmektir. Hastalığın tedavisi Peygamberimizin (sav) sünnetine yapışmak, onun sünnetinden ayrılmamak ve o yolu kendimize yol edinmektir. Esasında bu mesele, ifade etmesi kolay görünse de tarih boyunca insanların ve toplumların büyük çoğunluğunun imtihanı kaybettiği derin bir meseledir. Niceleri Nebi’den sonra taşıyır etmiş, değiştirmiştir. Niceleri Nebi’den (sav) sonra yenilik ihdas etmiş, sapmıştır. Niceleri sünneti bir kenara bırakıp batıla saplanmıştır. Sünnetten ayrılmayıp Ehl-i Sünnet olabilmek, dünya ve ahirette yüzü aydın olabilmek kolay değildir.

Sünnetin İzinde Gitmek

Allah Resûlü’nün (sav) ve Raşid Halifelerinin (r.anhum) izinden gitmek ne demek? Sünnete azı dişlerimizle nasıl yapışırız?

Peygamberimizin sünneti en genel manasıyla onun ortaya koyduğu İslam’dır. Özel anlamıyla sünnet, Peygamberimizin sözleri, fiilleri, davranışları ve onaylarıdır.

Malumdur, her şey zıddı ile bilinir. Aksini bildiğiniz şeyi doğru tasavvur etmeniz daha kolaydır. İyilik nedir? Kötülük olmayan şeydir. Güzel nedir? Çirkin olmayandır. Uzun, kısa olmayandır. Allah Resûlü (sav) konunun daha iyi anlaşılması için olması gerekeni anlatmakla yetinmedi. Olmaması gerekeni anlattı. Sakınmamız gerekeni öğretti.

“Dinde sonradan ortaya çıkarılan (muhdes) şeylerden sakının. Zira her bidat sapıklıktır.”

Hadiste geçen “el-muhdesât”, yeni ortaya çıkarılan şeyler demektir. Yeni olan şeylerden uzak durmak ne demektir? “Nebi’nin söylemediği, sünnette yeri olmayan ve ashâbın öğretmediği şeylerden sakınmaktır.” Çünkü her bidat dalalettir; her dalalet ateştedir.

Hadiste dikkatimizi çeken önemli bir ziyade bulunmaktadır: “Raşid ve hidayet üzere olan Halifelerin sünnetine de uyunuz.”

Burada kastedilen Raşid Halifelerin Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî (r.anhum) oldukları ittifakla sabittir. Onların sünnetine tabi olmakla kastedilen iki şeydir:

1. Bize karışık gelen ve içinden çıkamadığımız konularda onları taklit etmemiz.

4. Şerhu’l Erbaîn En-Neveviyye, İbni Dakikî’l İd, s. 97

2. Sahabenin kendi aralarında ihtilaf etmeleri durumunda bu dört halifenin görüşünü önceleyip tercih etmemiz.⁵

Bidatin Tanımı⁶

Şâtıbî bidati şöyle tanımlar:

طَرِيقَةٌ فِي الدِّينِ مُخْتَرَعَةٌ، تُضَاهِي الشَّرْعِيَّةَ، يُقْصَدُ بِالسُّلُوكِ عَلَيْهَا
الْمُبَالَغَةُ فِي التَّعَبُّدِ لِلَّهِ

“Bidat, dinde ortaya çıkarılmış ve şer’i olana benzetilen bir yol veya uygulamadır, ona göre davranmakla Allah’a ibadette mübalağa amaçlanır.”

“**Dinde ortaya çıkarılmış...**” Bidat konusu anlatıldığında kendisini pek akıllı zanneden birileri muhteşem bir reddiyeyle karşımıza çıkarır: “Öyleyse telefon da bidat. Telefon kullanmayın. Araba ve uçak da bidat. Deveye yolculuk yapın.” Şâtıbî’nin zikrettiği bu kayıt, aslında yasaklanan bidatin kapsamını gösterir. Dünya alanında bidat yasaklanmadı. Din konularında bidat yasaklandı. “Kim bizim **bu işimizde (din)** ondan olmayanı ihdas eder (ortaya çıkarırsa) o yenilik reddedilir.”⁷ buyurdu. Dünya işlerinde Nebi (sav) yetkiyi işi bilen insanlara bıraktı. “Siz dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz.”⁸ diyerek geniş bir müsaade verdi.

“**Şer’i olana benzetilen.**” Bidatin kafa karıştırıcı olması buradan kaynaklanır. Sünneti bilmeyenler bidatin kendisine bakar. Dinde bazı amellere benzediğinden dinden sayar. Dalalet burada başlar. Konuyu genişletelim:

a. Bidat, kiliselerde ve havralarda icra edilmez. Cami ve mescid gibi İslam dininin ibadethanelerinde yapılır. Nebi’nin özel olarak uyarması da bundan ötürü olsa gerektir.

b. Bidati ihdas eden Lât ve Menât’ı razı etmek için ihdas etmez. Dinden olan ibadetler gibi bidatle Allah (cc) rızasını gaye edinir. Rızaya ulaşabilir mi, elbette ki hayır.

c. İhdas edilen bidat dine tamamen yabancı değildir. Bu manada bir kimse herhangi bir müzisyenin icra ettiği müziği ibadet kastıyla dinlemez. Bidat amelde Kur’ân okunuyordur veya hadisler tahdis edilmektedir. Belki de Nebi’ye salât ve selam edilir. Dine tamamen yabancı ve hariçten bir şeyi açıktan açığa dine dâhil etmek bidatten daha öte zındıklık faaliyetlerine benzemektedir.

5. bk. Şerhu’l Erbaîn En-Neveviyye, İbni Dakikî’l İd, s. 98

6. İbni Teymiyye:

وَالْبِدْعَةُ: مَا خَالَفَ الْكِتَابَ وَالسُّنَّةَ أَوْ إِجْمَاعَ سَلَفِ الْأُمَّةِ مِنَ الْإِعْتِقَادَاتِ وَالْعِبَادَاتِ

“Bidat, itikad ve ibadet alanında Kitab’a, Sünnet’e veya ümmetin selefinin icmasına aykırı olan şeydir.” (Mecmû’ul Fetâvâ, 18/346)

فَإِنَّ الْبِدْعَةَ مَا لَمْ يَشْرَعْهُ اللَّهُ مِنَ الدِّينِ، فَكُلُّ مَنْ دَانَ بِشَيْءٍ لَمْ يَشْرَعْهُ اللَّهُ فَذَلِكَ بِدْعَةٌ، وَإِنْ كَانَ مُتَوَلًّا فِيهِ

“Bidat, din adına Allah’ın meşrû kılmadığı her şeydir. Dolayısıyla Allah’ın meşrû kılmadığı bir şeyle din edinen herkesin bu tutumu bidattir; o konuda tevîl yapıyor olması sonucu değıştirmez.” (İstikamet, 1/42)

7. Müslim, 1718

8. Müslim, 2363

**Mezhep imamının sözünün üzerine
bir söz eklemekten bin tane endişe
duyan bir insanın mezhep imamlarının
da hocası olan sahabilerin söz ve
amellerinin üzerine ne hakla bir söz
veya amel ekleyebilirler!**

Bu üç benzerliğe rağmen bidat olan amel bidat olmaktan çıkmaz. Bidat her ne durumda olursa olsun sapıklıktır/dalalettir. Bakınız, konuya ilişkin bir ayet ve bir hadis inceleyelim. Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

“Sana (Ay’ın hâllerinden olan) hilalleri soruyorlar. De ki: ‘O, insanlar ve hac ibadeti için zaman belirleyen bir araçtır. İyilik, evlere arkadan girmeniz değil, gerçek iyilik takva sahibi olmaktır. Evlere kapısından giriniz. Allah’tan korkup sakının ki kurtuluşa eresiniz.’ ”⁹

Ayet, cahiliye Araplarının Allah’ı razı etmek maksadıyla bazı dönemlerde bir uygulama olarak evlerine arka taraftan girmelerinden bahseder. İbni Cureyc şöyle dedi:

“Atâ’ya, ‘İyilik, evlere arkadan girmeniz değil, gerçek iyilik takva sahibi olmaktır.’ ayeti hakkında sordum. Atâ şöyle dedi:

‘Cahiliye halkı evlere arkalarından girerlerdi ve bunun birr/iyilik olduğunu zannederlerdi. Bunun üzerine (Allah) birri/iyiliği beyan etti, sonra birri tavsif etti ve (evlere) kapılarından girilmesini emretti.’ ”¹⁰

Hadise gelince, Enes ibni Mâlik’ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Üç kişi, Nebi’nin (sav) hanımlarının odalarına gelerek, Nebi’nin ibadetini sordular. Kendilerine bilgi verilince, bunu (kendilerine göre) azımsarcasına şöyle dediler: ‘Biz, Nebi’ye (sav) göre kim oluyoruz ki? O’nun geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmıştır!’ Onlardan biri şöyle dedi: ‘Ben gece boyunca sürekli namaz kılacağım.’ Diğeri dedi ki: ‘Ben sürekli oruç tutacağım ve hiç iftar etmeyeceğim.’ Bir diğeri de dedi ki: ‘Ben kadınlardan uzak duracağım ve asla evlenmeyeceğim.’ Bunun üzerine Resûlullah (sav) çıkageldi ve şöyle buyurdu: ‘Bu sözleri söyleyen sizler misiniz? Allah’a yemin ederim ki, Allah’tan en çok sakınanınız ve O’na karşı en saygılı olup haşyet duyanınız benim. Fakat ben (buna rağmen) oruç tutarım ve (bazen de) yerim; gece namazı kılarım ve (bazen de) uyurum; kadınlarla da evlenirim. **Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.**’ ”¹¹

9. 2/Bakara, 189

10. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 3/437, 6058 No.lu rivayet

11. Buhari, 5063

“İslâm'da, kendince güzel gördüğü bir bidat ortaya koyan kimse, Muhammed'in risâlete (gereği gibi tebliğ etmeyip) hıyanet ettiğini iddia etmiş olur.

Arapların iyilik olduğuna inanarak Allah (cc) rızasını elde gayesi ile evlerine arkadan girdiler. Bundan ecir beklediler. Allah (cc) bu yaklaşımlarını iptal etti. Bu ey-lem-in iyilik olmadığını söyledi.

Sahabiler iyilik olduğunu düşünerek meşru ve ibadet olan amelleri artırmak istediler. Allah (cc) rızasını amaçladılar. Nebi (sav) onlara açık bir tepki verdi, yönelimlerini inkar etti.

Mirac Kandili Örneği

Konuyu aydınlatmak için güncel bir örnekle devam edelim:

Birisi şöyle der: “Miraç Kandili, Kadir Gecesi’nden sonra en faziletli gecedir.” Bunu söyleyen şahıs fazileti dinde sabit olan Kadir Gecesi’ne bir benzetme yapmıştır. Kadir Gecesi Allah (cc) yanında değerli, özel gecelerdendir. O geceyi ihya eder, o gecede başka gecelerden ayrı olarak özel bir ecir bekler. Dikkat buyurun, örnekte Miraç Gecesi, Kadir Gecesi’ne benzetilmiştir. Bu kişiye göre Miraç Gecesi de özel bir gecedir, onu ihya eden, başka gecelerden ayrı olarak o gecede özel bir ecir alır. Neticede sünnette sabit olmayan bir gece, sabit olan bir geceye benzetilmiş ve bir yenilik ihdas edilmiş oldu.¹²

Mirac Gecesi’ni İhya Etmenin Ne Kötülüğü Olabilir?!

Mirac Gecesi’nin Kadir Gecesi gibi fazileti dinde sabit bir gece olmadığını belirttiğimizde hemen bir itiraz duyarız: “Kahvede kumar oynamak yerine mescidde namaz kılmanın ne kötülüğü olabilir?”, “Bir izbede içki içip sızacağı yerde bir müminin bu gecede Allah’ı zikretmesinin ne kötülüğü olabilir?”

El-cevap:

a. Bir müminin masiyet içerisinde gecelememesi için elimizden geleni yapmak zorundayız. Zira biz emr-i bi'l ma'ruf ve nehy-i ani'l münker ümmetiyiz. Beri taraftan bu vazifeyi terk etmek laneti çeker.

“İsrâilîoğullarından kâfir olanlar, Dâvûd'un ve Meryem oğlu İsa'nın dilinden lanetlendiler. Bu, onların isyan etmeleri ve haddi aşmaları sebebiyledir.”¹³

12. Miraç Gecesi olduğu düşünülen ve faziletli olduğu söylenen gece Receb ayının 27. gecesidir. Basit bir ilmi araştırma yapılacak olursa Miraç'ın ne zaman vaki olduğunda ulema arasında ihtilaf olduğu görülecektir. Kısacası, Miraç Gecesi diye kutlanan gecenin Miraç Gecesi olduğu da kesin değildir.

13. 5/Mâide, 78

“Yaptıkları kötülükten birbirlerini alıkoymazlardı. Yaptıkları şey ne kötüdür!”¹⁴

b. Yıl içerisinde fazileti sünnetle sabit olup eciri ve sevabı çok büyük günler ve geceler vardır. Birilerinin uyanışına ve ihyasına vesile olmak istiyorsak naslarla sabit olan bu vakitleri değerlendirmek gerekir. Fazileti sabit gün ve geceler şunlardır:

• Bir ay süren Ramazan ayı, Ramazan ayı içerisinde Kadir Gecesi.

• Zilhicce ayının, Arefe Günü ve Kurban Bayramı'nın 1. gününü de içerisine alan ilk on günü.

• Teşrik Günleri: Kurban Bayramı'nın 2, 3 ve 4. günleri.

• Muharrem ayının 10. günü (Aşure Günü).

Hakikaten insanlarla ilgilenmek, onları uyandırmak gibi bir gayesi olan insanlar için fazileti nasla sabit bu özel gün ve geceler yeterlidir. Bundan sonra başka günler ihdas etmenin ne anlamı olabilir? İlginç ve garip olan şudur ki Miraç, Berat, Regaib gibi sahih sünnetle fazileti sabit olmayan gün ve gecelere atfedilen faziletlerle beraber yukarıda saydığımız gün ve gecelerin yer yer unutulduğu ve terkedildiği görülmektedir.

c. Miraç vb. gecelerde namaz kılmanın, Allah'ı anmanın, Kur'an tilavet etmenin kendisi sorun değildir. Esas sorun ve sünnete muhalefet olan kısım o gecelere naslarda olmayan **taabbudi bir anlam** atfetmektir. Bir geceyi tahsis edip diğer gecelerden faziletli kılmak, o gecede ifa edilen amellere özel önem atfetmek “nass”a dayanmalıdır. Selef büyüklerimizin dediği söz hatırımızdan çıkmamalıdır: “Yapabiliyorsan, saçını kaşımayı dahi illa bir delille yap.”

d. Bizim hocalarımız, ilk öğretmenlerimiz Nebimiz (sav), ondan sonra sahabeler, sonra onların öğrencileri değil mi? Mezhep imamının sözünün üzerine bir söz eklemekten bin tane endişe duyan bir insanın mezhep imamlarının da hocası olan sahabelerin söz ve amellerinin üzerine ne hakla bir söz veya amel ekleyebilirler! Hele de ashâbdan hiç kimsenin bu geceyi ihya etmediği sabit ve kesin olduktan sonra...

“Ona göre davranmakla Allah’a ibadette mübalağa amaçlanır.”

Burada anlatılmak istenen, bidat sahibi kimselerin çoğunlukla iyi niyetli olmalarıdır. Bidat ehli ekseriyetle Allah'ı, dinini, Nebi'sini ve şeriatını önemsizleştirip kenara iten insanlar değildir. Aksine dine önem veren, dine bağlılıklarıyla bilinen, ibadette aşırılık düzeyinde titiz olan insanlardır. İnsanların bidat ehli hakkında yanlış konulardan biri de budur: “Namazlarına benden daha fazla önem veriyor, neden bidatçi olsun ki!”

14. 5/Mâide, 79

İbadete bağlılık önemli ve güzeldir. Ama ibadete bağlı insan her şartta övülmemiştir. Bakınız, yukarıda verdiğimiz hadiste üç sahabe ibadetler konusunda kendilerini yetersiz gördüler. Nebi'nin amellerini de azımsadılar. Nebi'nin yaptığından daha fazla ibadete kalkışıklarında Nebi (sav) onları uyardı. Bunu sünnetinden yüz çevirmek olarak niteledi.

Bidat sahibi yaptığı muhdes amellerle ne kadar Allah'a yakınlaşmayı arzu etse de buna muvaffak olamaz. Pek çok selef âliminin sözünden güç alarak şunu belirtiriz: Bir kimsenin yaptığı bidat ameller onu Allah'a yakınlaştırmak bir yana dursun, fersah fersah Allah'tan uzaklaştırır.

Dolu Bardağı Doldurmaya Çalışmanın Mantiği

Konuya farklı bir yerden bakalım. Allah (cc) dinini kemale erdirdiğini ve üzerimizdeki nimetini tamamladığını son inen ayetlerden birinde açıkça ifade eder. Rivayete göre bu ayet indikten seksen bir gün sonra Nebi (sav) vefat eder. Ayeti okuyalım:

“Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve din olarak sizin için İslam'dan razı oldum.”¹⁵

Kemal, bir şeyin son noktasına ulaşip kendisiyle amaçlanan şeyi yerine getirebilir hâle gelmesidir.¹⁶ Bir bardak kâmilten dolduktan sonra ona bir şey eklenebilir mi? Hayır. Dolu bir bardağa ekleme yapmak isteyen insanın hâli şu ikisi haricinde bir durum değildir:

- Bardağın dolu olduğunu bildiği hâlde taşkınlık olsun diye ekleme yapar. Yaptığı abes ve faydasızdır.
- Bardağın dolu olduğunu kabul etmez. Ona ekleme yapma ihtiyacı hisseder. Ama maalesef ki gerçeklik âleminde yaşamamaktadır.

Din kemale erdikten sonra dine dinden olmayan şeyleri ekleyenlerin durumu da bu ikisinin haricinde değildir.

- Bidat ihdas eden kişi, dinin kemaline rağmen taşkınlık çıkarmak isteyen kötü niyetli biridir.
- Bidat ihdas eden, iyi niyetli olsa da dinin noksan olduğuna inanmaktadır. Dinin kemalini diliyle ifade etse de dine sokuşturdukları, söylemini yalanlar niteliktedir. Ameli sözüne takdim edilir. Bu kimsenin iyi niyeti onu bidatçinin kötü akıbetinden kurtarmaz. Zira birinci şahsın yaptığı gibi neticede dinde taşkınlık ve fesad hasıl olmuştur.

Bu manada Medine ehlinin imamı İmam Mâlik'in sözüne kulak verelim:

مَنْ ابْتَدَعَ فِي الْإِسْلَامِ بِدْعَةً يَرَاهَا حَسَنَةً، فَقَدْ زَعَمَ أَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ خَانَ الرِّسَالَةَ؛ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ: {الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ}. فَمَا لَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ دِينًا، فَلَا يَكُونُ الْيَوْمَ دِينًا

“İslâm'da, kendince güzel gördüğü bir bidat ortaya koyan kimse, Muhammed'in (sav) risâlete (gereği gibi tebliğ etmeyip) hıyanet ettiğini iddia etmiş olur. Çünkü Allahu Teâlâ, 'Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim.' buyurmuştur. O hâlde o gün din olmayan şey, bugün de din olamaz.”¹⁷

İbni Hazm, ayeti şöyle izah eder: “Böylece kesin olarak bildik ki din tamamlanmış ve kemaline ermiştir. Tamamlanmış olan bir şeye ise hiç kimsenin ne bir şey katmaya ne de ondan bir şey eksiltmeye ve onu değiştirmeye hakkı yoktur. Bu ayetle yakini olarak sabit olmuştur ki dinin bütünü ancak Allahu Teâlâ'dan alınır; sonra da Allah'ın emrini, yasağını ve mübah kıldıklarını bize tebliğ eden Allah Resûlü'nün (sav) diliyle (öğrenilir).”¹⁸

Bidat Şer'an ve Aklen Yergiyi Hak Eder

Bidat şer'an yerilmeyi hak eder. Zira Peygamberimiz (sav) şöyle buyurur: “Medine, 'Ayr (Dağı)' ile (şuraya kadar olan yer) arasında haremdir. Kim orada bir bidat çıkarır veya bir bidatçıyı orada barındırırsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Ondandır ne bir tevbe ne de fidye kabul edilir.”¹⁹

Hadisten çok açık şekilde anlaşılan şudur: Bidat ihdas eden veya bidatçıyı sahiplenip barındıran kimse lanetle karşı karşıyadır. Bu bize zorunlu olarak şunu öğretir ki bidatçinin iyi niyeti veya bidat amelin dinde bir aslının olması bizi aldatmamalıdır. Bidat konusunda “Allah'ı razı etmek için bir amel yapıyor, bunu yapmasın da içki içip kumar mı oynasın?” gibi lakayıt cevaplara yer yoktur. Zira bidat ehli lanetlenmiştir. Ayrıca vurdumduymaz bir edayla bidat işleyeni müdafaa eden de bilmelidir ki hadiste bahsedilen bidatçıyı barındıran kimse konumunda olmasından korkulur.

Bidat aklen yerilmeyi hak eder. Aklen akıl hayır ve iyilik namına davranışları tek başına seçip belirlemek konusunda başarısızdır. Dünyevi maslahatlarında kendine yetemez; Allah (cc) Âdem'e (as) isimleri öğretmiştir, akı verip bırakmamıştır. Âdem'in oğlu kardeşini öldürdüğünde cesedini ne yapacağını bilemez. Allah bir karga gönderir de kardeşini nasıl gömeceğini kargadan öğrenir.

Akıl, uhrevi maslahatlarda da kendisine yetemez. Akıl kendi başına ne ahiret yurdunu ne ahiret yurdunun özelliklerini tahayyül eder ne de ahirette insana yarar sağlayacak amelleri tahmin edebilir. Akıl bu konuda tek bir fikri olamaz. Akıllarıyla ahiretin varlığını tespit ettiklerini söyleyen ve iddiaları ile aldanan felsefecilere gelince, Allah'ın gönderdiği binlerce nebinin tarih bo-

15. bk. 5/Mâide, 3

16. bk. El-Mufredât, s. 726; Mekâyisul Luğa, 5/139

17. El-İ'tisâm, Şâtibi, 1/66

18. El-İhkâm fî Usûl'il Ahkâm, 1/10

19. Buhari, 3180

yunca anlattıkları ahiret inancı nübüvvetten kulaklarına çalındı. Bu şer'i bilgi akıllarına uygun geldi. Sonra da kalkıp akıllarıyla bu bilgiye ulaştıklarını iddia ettiler.²⁰

Dinî ve dünyevi maslahatları elde etmek için yeterli olmayan akıl, Allah'ı razı edecek ameller meselesinde de yeterli değildir. O'nu (cc) razı edecek ameller Şâri'in bize öğrettiklerinden başka yerde aranmamalıdır.

Bidatin Türleri

Bidat tek parça bir eylem değildir. Birbirinden farklı çeşitleri ve derekeleri vardır. Bunun tabii sonucu olarak bidat ehli de tek sınıf değildir. Derekeleri vardır.

• Dinden verdiği zarar bakımından iki türlüdür: Mükeffir bidat ve gayr-ı mükeffir bidat.

Mükeffir bidat: Sahibini din dairesinin dışına çıkarır. Bu duruma şu şekilde bir örnek verilebilir: Demokrasi, mahiyeti itibarıyla İslam ile doğrudan ilişkisi bulunmayan bir müessesedir. Demokrasi nedir? Egemenliğin İlahi kaynaktan alınarak beşerî iradeye devredilmesi, başka bir ifadeyle hüküm koyma yetkisinin Allah'tan alınıp insana aktarılmasıdır. Bu yönüyle demokrasinin İslam ile irtibatlı olmadığı açıktır ve kendi başına küfür olarak nitelendirilen bir sistemdir; hatta bir çeşit din olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, bazı kimseler İslam ile demokrasiyi şu şekilde irtibatlandırmaya çalışmaktadır: "Demokrasi, İslâm'da teşvik edilen şûra sistemidir. 'Onların işleri kendi aralarında şûra ileldir.'²¹ buyurulmuştur. Demokrasi de bunu ifade eder." Bu yaklaşımla söz konusu sistem dine eklenmiş olur. Bu yönüyle demokrasi mükeffir, yani kişiyi dinden çıkarmaya sebebiyet veren bir bidat hâline gelir. Bir kimse Allah (cc) rızası için şûra emrine uyduğunu zannederek demokrasiye yönelirse, bu durumda dine bidat sokmuştur ve bu bidat sahibini din dairesinin dışına iter. Allah muhafaza.

Mükeffir olmayan bidat: İnsanı din dairesinin dışına çıkarmayan bidattir. Yazı içerisinde buna pek çok örnek verilmiştir.

• Tezahürü bakımından iki türlüdür: İtikadi ve amelî bidat.

İtikadi bidat: Amelde bir karşılığı olmasa da düşünce bakımından dine sonradan sokuşturulan bidatlerdir.

Allahu Teâlâ birçok ayette "Sonra arşa istivâ etti." buyurarak arşa istivâ ettiğini haber verir. Bu ayetler "Sonra Allah arşı istila etti, onu kendi kontrolüne aldı." şeklinde tevil edildiğinde bu tevil itikadi manada bir bidattir. Çünkü;

Bu tevili destekleyen bir naklî delil yoktur. Kitap'ta, sünnette veya sahâbe kavillerinde böyle bir açıklama yer almaz.

Bu tevil, tevil edenlerin kaygısı olan "Allah'a noksanlık isnad etme" hatasını içerisinde barındırır. Zira Allah (cc) semayı yaratmış, yeri yaratmış, ardından arşa istiva ettiğini bildirmiştir. Tevil, "Allah arşı daha sonra kontrolü altına aldı." şeklinde anlaşıldığında şu soru gündeme gelir: "Allah (cc) orayı kontrolü altına almadan önce kim kontrol ediyordu? Yahut Allah'ın kontrolünde olmayan bir alan mı mevcuttu?" Dolayısıyla bu yaklaşımın naklî bir temeli olmadığı gibi iç mantığında da tenzih açısından problem teşkil ettiği görülmektedir.

Amelî Bidat: İtikad edilen bir inançtan öte belirli bir amel ve o amel üzerine belirli bir ecir vaadi vardır.

Örnek verelim: "Bir ehlullahın huzurunda bir ân durmak, ihlas üzere yüz elli yıl ibadet etmekten efaldır." sözünü duyduğumuzda zihnimizde hızlıca iki soru belirlir:

• Bir insanın ehlullah olduğunu cezmen/kesinlikle ifade etmek mümkün müdür? Nasla sabit olanlar ve ümmetin icmasıyla bilinenler hariç mümkün değildir. En fazla söyleyebileceğimiz şey şudur: "Ben falancayı Allah'ın velisi zannediyorum."

Ebû Bekre (ra) şöyle demiştir: "Biz Nebi'nin (sav) yanında bulunuyorduk. Orada bir kişi diğer bir kişiyi övdü. Bunun üzerine Nebi (sav) şöyle buyurdu: 'Onun belini kırın! İçinizden biri mutlaka arkadaşını övecekse şöyle desin: 'Onu (salih biri) zannediyorum, Allah ise hesaba çekendir. Ben Allah'a karşı hiç kimse adına (kesin bir hükümde) bulunmam.' Eğer gerçekten onu bu şekilde tanıyor ise 'Onu şöyle şöyle zannediyorum.' desin."²²

• Varsayalım ki bir kimsenin Allah'ın velisi olduğunu tespit ve tayin ettik. Ardından şu soru gelir: Bu veli zata bakmanın 150 yıl ihlaslı ibadetten daha faziletli olduğunu nereden öğrendiniz? İslam dairesi içerisinde konuşuluyorsa -ki öyledir- iddia sahibi bu iddiayı İslam'ın temel referansları üzerinden ispat etmelidir: Bir ayet, hadis veya sahabeden bir nakil. Aksi hâlde bu iddia aslında bir bidattir. Amelî bir bidat olmasının yanı sıra veli zannedilen şahsı aşırı tazim içerdiğinden itikadi bir bidat olma riskini de beraberinde taşır.

Son söz yerine

O hâlde sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Peygamberimizin (sav) ümmetine bıraktığı son tavsiyelerinden biri, sünnetine sınıksız sarılmak ve bununla birlikte Raşid Halifelerin yolundan ayrılmamaktır. Hidayet ve hakka isabet tam olarak buradadır. Peki, dalalet/sapkınlık ve ateş nerededir? Peygamber'in sahih ve sarîh sünnetiyle sahabenin bize aktardığı din anlayışı ortada dururken bunları terk edip başka amellere ve dine sonradan sokulmuş davranışlara yönelmektedir. İşte dalalet budur, ateş budur.

20. bk. El-İ'tisâm, Şâtibi, 1/61-62

21. bk. 42/Şûrâ, 38

22. Ahmed, 20798

Kendimize soralım: “Biz hangisini tercih ediyoruz? Hidayet mi bize daha sevimlidir, dalalet mi? Cennet mi bize daha sevimlidir, ateş mi? Peygamber (sav) ile Kevser Havuzu’nun başında Kevser’den içmek mi daha sevimlidir, bidat ehli kimseler gibi Kevser’den uzaklaştırılmak mı?” Elbette hidayet bize daha sevimlidir, cennet bize daha sevimlidir, cennette Peygamber ile beraber olmak ve Kevser Havuzu’nun başında bulunmak bize hepsinden daha sevimlidir.

O hâlde ne yapmalıyız? Peygamberimizin (sav) sünnetine sarılmalıyız; onun sünnetini iyi öğrenmeli ve onunla amel etmeliyiz. Din ortaya konduktan sonra ortaya çıkarılmış şeylere ise kulak asmamalı, onları bir kenara bırakmalıyız. Allahu Teâlâ bizleri muvaffak kılsın. Âmin.

Günümüz, İbni Mes’ûd’un şu sözüne ne kadar da benzemektedir:

“Size öyle bir fitne bulaşacak ki onda yetişkin ihtiyarlayacak, çocuk onun içinde büyüyecek ve insanlar onu bir sünnet gibi benimseyecek. Sonra o değiştirilmek istendiğinde, ‘Sünnet bozuldu!’ diyecekler.”

Ona, “Bu ne zaman olur ey Ebâ Abdurrahman?” diye soruldu. Şöyle cevap verdi:

“Kurrâlarınız (Kur’ân okuyanlarınız) çoğalıp fakihleriniz (dini anlayanlar) azalınca, yöneticileriniz çoğalıp emanet ehli olanlar azalınca, ahiret ameliyle dünya talep edilir hâle gelince.”²³

23. Darimi, 192

HİDAYET KANDİLLERİ

Salim KANDEMİR

YERYÜZÜNDE YÜRÜYEN ŞEHİT: TALHA İBNİ UBEYDULLAH

Bu tercih, yalnızca bir isim koyma meselesi değildi. Bir kimlik, bir istikamet, bir duaydı aynı zamanda. Talha, Allah Resûlü'nün güzel isim verme sünnetini yaşatıyordu. Hidayet rehberleri peygamberlerin salih hatıralarını evlatları üzerinden sonrakilere taşıyordu.

طلحة بن عبيد الله - Ebû Muhammed Talha ibni Ubeydillâh ibni Osmân Et-Teymî El-Kureşî (ö. 36/656)

İslam'da Allah (cc) yolunda ölenlere şehit denilmiştir. Çünkü onlar dine olan sadakatlerini canlarını feda ederek şahit olmuş ve şahit kılmışlardır. İmanlarını yalnız sözleriyle değil, hayatlarını vererek tasdik etmişlerdir. İnandıkları dava uğruna döktükleri kan, ülkülerinin doğruluğunu mühürleyen bir imzadır. Bu büyük fedakârlıkları sebebiyle Allah (cc) katında ayrı bir mertebeye erişmişlerdir.

“Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin. (Hayır, öyle değil!) Bilakis, onlar (Rabbleri katında) diridir. Fakat siz farkında değilsiniz.”¹

İşte onların vardığı bu makam yalnız onlara mahsustur. Tüm ölülerin aksine ölseler de onlar dirilerdir. Demek ki şehitlik bir son değil, imanın zirvesinde başlayan diriliştir.

Bu diriliğin yaşayan örneklerinden biri Talha ibni Ubeydullah'tı. Hayatta şehit olmak yalnız ona mahsustu. Uhud'da bedenini Allah Resûlü'ne (sav) siper ederek sadakatini kanıyla yazmış bir yiğitti. O gün bedenine onlarca ok ve kılıç yarası almıştı, vücuduna mızraklar saplanarak etini parçalamıştı, kolunu oklara uzatmıştı ve eli kopmuştu. Yaşıyordu ama sanki ölmüş gibiydi. Bir yanı dünyada diğer yanı ahirette yürüyen bir şehitti. Allah Resûlü'nü (sav) savunarak onun mübarek dudaklarından işte bu büyük ünvânı almıştı.

“Kim yeryüzünde yürüyen bir şehide bakmak isterse Talha ibni Ubeydullah'a baksın.”²

Sadece bu kadar da değil. Yaptığı salih amellerle daha nice güzel mertebelere ulaşmıştır. Talha (ra) ilk iman eden sekiz sahabiden biri olup dolayısıyla “es-sâbikûne'l evvelûn”-dan biridir. Dünyada cennetle müjdelenen on sahabiden biri, yani “Aşere-i Mubeşşere”den biridir. Resûlullah'ın (sav) ifadesiyle “cennet kendisine vacip olan” biridir. Ebû Bekir'in (ra) vesilesiyle Müslim olmuş beş kişiden biri ve onunla beraber büyük işkenceler görmüş arkadaşı, “Karîneyn” diye anılan kişidir. Ömer'in (ra) atamasıyla halife seçiminde bulunacak olan “Ashâb-ı Şûrâ”daki altı kişiden biridir. Ayrıca vahiy kâtipliği yapmış ve birçok önemli görevde rol almıştır.

1. 2/Bakara, 154

2. Tirmizi, 3739

Baki Dua İsimler

Talha ibni Ubeydullah'ın (ra) künyesi, Ebû Muhammed'dir. Babası Ubeydullah Mekke'nin cesur savaşçılarından biriydi. Kendisiyle ilgili pek bir bilgi elimizde yoktur. Annesi Sa'be binti Abdullah, Vehb ibni Abd'in kızıdır. Vehb, Kureyş'in rifade görevini yerine getiren kimseydi. Sa'be aynı zamanda sahabeden Alâ ibni Hadramî'nin kız kardeşidir. Talha böyle şerefli bir aileye mensuptur. Ancak ailesi iman etmemiş ve hatta annesi oğluna, iman etti diye eziyet etmiştir.

Talha (ra) Allah Resûlü'nün (sav) bacanağıydı. Hanımlarından dört tanesi Resûlullah'ın (sav) eşlerinin kız kardeşleriydi. Bunlardan Ummu Kulsûm, Âîşe'nin; Hamne, Zeynep binti Caş'ın; El-Fâria, Ummu Habîbe'nin ve Rukiyye, Ummu Seleme'nin kız kardeşiydi.³ Ayrıca Ebû Bekir'in (ra) damadıydı. Onun kızlarından Ummu Kulsûm ile evliydi ve ondan çocukları olmuştu.⁴

Talha ibni Ubeydullah'ın (ra) bu hanımlarından on bir erkek ve iki kız olmak üzere on üç evladı dünyaya gelmişti. O, evlatlarına sıradan isimler değil, nübüvvetin izini taşıyan isimler vermeyi tercih etti. Erkek çocuklarının her birine bir peygamber adı koydu. Bunlar; Muhammed, İmrân, Mûsâ, Ya'kûb, İsmâîl, İshâk, Zekeriyâ, Yûsuf, İsâ, Yahyâ ve Sâlih idi. Kızlarını ise Âîşe ve Meryem isimleriyle andı.⁵

Bu tercih, yalnızca bir isim koyma meselesi değildi. Bir kimlik, bir istikamet, bir duaydı aynı zamanda. Talha (ra), Allah Resûlü'nün (sav) güzel isim verme sünnetini yaşıyordu. Hidayet rehberleri peygamberlerin salih hatıralarını evlatları üzerinden sonrakilere taşıyordu.

Özellikle bugün müminler çocuklarına isim koyma konusunda daha hassas olmalılardır. Kimliklerin silikleştiği ve çirkinliklerin normalleştiği bir zamanda bu sünnete daha sıkı sarılmalılardır. Nebevi uyarılar unutulmamalıdır.

"Kıyamet Günü siz, isimlerinize ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. O hâlde isimlerinizi güzel yapın (çocuklarınıza güzel isimler verin)."⁶

Çocuklara, Allah'ın (cc) sevdiği veya seveceği isimler konulmalıdır.

"Allah katında en sevimli isimler Abdullah ve Abdurrahman'dır."⁷

Çirkin isimler ise değiştirilmelidir.

"Allah Resûlü (sav), sabah namazından ayrıldığında insanların yüzlerine bakardı (onları yoklardı). Birini gördü fakat onu tanıyamadı ve 'Sen kimsin?' buyurdu.

O da nesebini söyleyerek kendisini tanıttı. Adı Abduluzza idi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Sen Abdullah Zu'l Bicâdeyn'sin!' "⁸

"Nebi (sav), Âsım ibni Ömer'in annesinin ismini değiştirdi. Onun adı Âsiye (isyankâr) idi. Nebi şöyle buyurdu: 'Hayır, sen Cemîle'sin (güzelsin).'"⁹

Birçok insan ismiyle şekillenmiştir. İşte Talha da (ra) evlatlarına peygamberlerin isimlerini verirken aslında onların omuzlarına bir miras, gönüllerine bir ufuk bırakıyordu. Her çağrıldıklarında bir peygamber hatırlansın, her seslenişte bir istikamet yankılsın istiyordu.

Bugün bizler de çocuklarımıza isim verirken yalnız kulağa hoş geleni değil, kalbe istikamet verenini seçmeliyiz. Çünkü bir isim, çocuğun hayatına yazılmış ilk duadır. Sahibine her ân kim olduğunu hatırlatan sessiz bir nasihat gibidir. Ve belki de bir gün o isim sahibini ayağa kaldıracak bir hatırlayış olur.¹⁰

İman ve İmtihan

Talha (ra) Mekke'nin sayılı tacirlerinden biriydi. Ticaret için başka beldelere gidip gelirdi. Fıtratını Allah'ın (cc) yarattığı üzere temiz tutan, kirletmeyen bir kimseydi. Bu sebeple Allah (cc) ona hidayeti kolaylaştırmış, o da İslam'ı duyar duymaz hemen kabul etmişti.

İbrâhîm ibni Muhammed ibni Talha anlatıyor:

"Talha ibni Ubeydullah bana şöyle dedi: 'Busra pazarına gitmiştim. Bir de baktım ki bir rahip, ibadet hücresinde şöyle sesleniyor: 'Bu panayır halkına sorun, içlerinde Harem ehlinde biri var mı?'"

Talha der ki: 'Ben, 'Evet, ben varım.' ' dedim.

Rahip, 'Ahmed ortaya çıktı mı?' diye sordu.

Ben, 'Ahmed kim?' dedim.

O da şöyle dedi: 'Abdullah ibni Abdulmuttalib'in oğludur. İşte bu ay, onun ortaya çıkacağı aydır. O, peygamberlerin sonuncusudur. Çıkışı Harem'dendir. Hicret edeceği yer ise hurmalıkları, kara taşlık arazisi ve düzlükleri olan bir yerdir. Sakın ona ulaşmada gecikme!'

Talha der ki: 'Rahibin söyledikleri kalbime yer etti. Hemen yola çıktım ve süratle Mekke'ye vardım. Oraya varınca, 'Yeni bir gelişme var mı?' diye sordum.'

Dediler ki: 'Evet. Muhammed ibni Abdullah El-Emîn peygamberliğini ilan etti, Ebû Kuhâfe'nin oğlu Ebû Bekir de ona tabi oldu.'

8. Et-Tabakâtü'l Kubrâ, İbnu Sâd, Mektebetü'l Hâncî, 5/139

9. Et-Tabakâtü'l Kubrâ, İbnu Sâd, Mektebetü'l Hâncî, 3/246

10. Talha (ra) ile Zübeyr'in (ra) bu manadaki çekişmeleri ne kadar güzeldir. Zübeyr ibni Avvâm'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Talha ibni Ubeydullah Et-Temîmî, oğullarına peygamberlerin isimlerini verirdi. Oysa bilmektedir ki Muhammed'den (sav) sonra peygamber yoktur. Ben ise oğullarıma şehitlerin isimlerini veriyorum, umulur ki onlar da şehit olurlar." (Et-Tabakâtü'l Kubrâ, İbnu Sâd, Mektebetü'l Hâncî, 3/94) Tabii ki Talha'nın çocukları peygamber olamazlar, fakat inşallah, peygamberler gibi olabilirler. Onlar gibi ahlaklı, onlar gibi cesur, onlar gibi ilimli... Bu isimler de böyle bir dua taşıyor.

3. El-İsâbe fî Temyizi's Sahâbe, İbnu Hacer El-Askalânî, Dâru'l Kutubî'l İlmiyye, 3/432

4. Et-Tabakâtü'l Kubrâ, İbnu Sâd, Mektebetü'l Hâncî, 3/196

5. Et-Tabakâtü'l Kubrâ, İbnu Sâd, Mektebetü'l Hâncî, 3/196

6. Tirmizi, 4948; Darimi, 2736

7. Müslim, 2132

Bunun üzerine hemen çıkıp Ebû Bekir'in yanına girdim ve 'Bu adama tabi mi oldun?' dedim.

O da, 'Evet. Haydi onun yanına git, huzuruna gir ve ona uy. Çünkü o hakka davet ediyor.' dedi.'

Talha, rahibin söylediklerini ona anlattı. Bunun üzerine Ebû Bekir, Talha'yı alıp Allah Resûlü'nün (sav) yanına götürdü. Talha Müslim oldu ve rahibin söylediklerini Allah Resûlü'ne haber verdi. Allah Resûlü de (sav) buna sevindi.

Ebû Bekir ile Talha Müslim olunca, Nevfel ibni Huveylid El-Adevî onları yakaladı ve tek bir ipe birbirine bağladı. Ben-i Teym Kabilesi de onları koruyamadı. Nevfel ibni Huveylid, Kureys'in en güçlü (en sert) adamı olarak anılırdı. İşte bu yüzden Ebû Bekir ile Talha'ya 'El-Karînayn' (iki yoldaş, iki bağlı) denildi."¹¹

Allah (cc) kullarından bazılarını bir hikmete binaen hidayet için seçer. Hidayet bir tesadüf değil İlahi bir hikmettir. Rabbimiz, kalbi arınmaya meyilli olanı adım adım hazırlar. Kimi zaman bir sorgulama düşer insanın içine kimi zaman bir davet kapısını çalar. Bazen görülen bir rüya, bazen yaşanan bir kaza, bazen de olağanüstü bir hadise kalbi silkelere. İnsan fark etmese de onu hakikate götürecek işaretler önüne konur.

Kalp ya çağırıyor duyar ya da duymazdan gelir. Duyabilen için yol açılır ve doğru yola iletilir.

"Allah, esenlik yurdu (olan cennete) davet eder ve dilediğini dosdoğru yola iletir."¹²

Bu davet herkese ulaşır fakat her kalp aynı cevabı vermez. Kimisi doğru yola koyulurken kimisi de gafletin perdesi ardında kalır. Böyleleri için İlahi adalet tecelli eder.

"Şayet dileyseydik her nefse hidayetini verirdik. Fakat, 'Andolsun ki cehennemi cinlerden ve insanlardan (kâfir olanlarla) dolduracağım.' sözüm hak olmuştur."¹³

Demek ki yol gösterilmiştir, fakat yürümek kula bırakılmıştır. Hidayet kapısı açıktır, dileyen içeri girer dileyen üzerine kapatır. İşte Talha (ra) kendisine açılan kapıdan girmiş ve hidayet yolundan yürümüştür. Tereddüt etmeden iman etmiştir. İman eder etmez imtihan olunmuştu. Bir sünnetullah gereği dininde sınanmıştı. Ancak asla geri adım atmamış, dininden taviz vermemiş, inancından vazgeçmemişti.

Öyle ki en acısı, Talha (ra) en yakınlarından büyük eziyetler görmüştü.

Mes'ûd ibni Hirâş'tan şöyle rivayet edilmiştir:

"Safâ ile Merve arasında sa'y ederken bir de baktım ki birçok insan, bir genci takip ediyor. (Ona hakaret edip vuruyorlar.) Eli boynuna bağlanmıştı.

'Bu neyin nesi?' dedim.

Dediler ki: 'Bu, Talha ibni Ubeydullah'tır, dininden çıktı.'

Arkasında da onu ayıplayan ve söven bir kadın vardı.

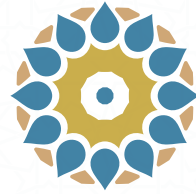
'Bu kim?' dediler. 'Bu da annesi, Sa'be binti El-Hadramî'dir.' dediler."¹⁴

İsâ ibni Talha'dan ve başkalarından şöyle rivayet edilmiştir:

"Talha'nın kardeşi Osmân ibni Ubeydullah, Ebû Bekir ile Talha'yı namazdan alıkoymak ve dinlerinden döndürmek için birbirine bağladı. Talha'nın eliyle Ebû Bekir'in elini birbirine sıkı sıkıya bağladı. Bir de ne görsünler! O, yine Ebû Bekir ile birlikte namaz kılıyor."¹⁵

Fakat bütün bu manzara hakikatin önünde kurulan setlerin ne kadar zayıf olduğunu gösteriyordu. Anne feryadı, kardeş baskısı, kalabalığın öfkesi... Hiçbiri secdeye varan bir kalbi durduramadı. Çünkü iman, kişi ile sema arasındaki en sağlam bağıdır. O bağ kopmadıkça diğer bütün bağlar çözülmeye mahkûmdur. Talha'nın (ra) ellerini bağladılar ama onun gönlü hürdü. Tüm engellemelere rağmen yine namaza, Rabbine (cc) yönelmişti.

Devam edecek, inşallah...

11. Et-Tabakâtü'l Kubrá, İbnu Sa'd, Mektebetü'l Hânci, 3/416

12. 10/Yûnus, 25

13. 32/Secde, 13

14. Et-Târihu'l Kebir, Buhari, 9/672

15. Et-Târihu'l Kebir, Buhari, 9/673

TEVHİDÎ İDDİA VE TEMSİL KRİZİ ARASINDA İSLAMİ GENÇLİK

AHVAL

Kerem ÇAĞLAR

Türkiye’de İslam davasının, örgütlenmenin, davet çalışmaları ve sosyal aktivizmin en önemli taşıyıcıları gençler olduğu gibi İslami camianın ana gövdesini de gençler ve gençlik hareketleri oluşturmaktadır. Bilhassa üniversite ve medrese gençliği, hem geleneksellik kabuğundan sıyrılma ve dinî yapılarla hem de resmî ideolojiyle mesafeli bir konumdan hareket ederek, İslam’ı yeniden düşünme ve yaşadığı çağın sorun ve imkânları çerçevesinde yorumlama çabasına girmiştir. Gençlik, bu anlamda yalnızca bir nüfus kesimi/demografik bir grup değil, Rabbanî eleştiride bulunabilen, sorgulayıcı ve dönüştürücü bir aktör olarak öne çıkmaktadır.

Son altmış altmış beş yıldır İslami gençlik, İslamcı düşüncenin teorik üretim alanını genişleten dergiler, okuma grupları ve öğrenci toplulukları aracılığıyla toplumsal olarak ciddi bir görünürlük kazanmıştır. Bu süreçte gençlik hareketleri özellikle tasavvuf menşeli geleneksel akımlara bağlılıktan ziyade, metin merkezli ve bilgiye dayalı bir dindarlık anlayışını benimseyerek İslam’ı doğrudan Kur’ân tefsirleri, hadis külliyatları, Rabbanî ilim ehlinin davet çalışmaları ve çağdaş İslam düşünürlerinin eserleri üzerinden arayış ve okumaya yönelmiştir.

Bu süreçte İslam düşüncesi ile gençlik hareketleri arasındaki ilişkinin kurumsal zemini büyük ölçüde üniversiteler, medreseler ve yayın faaliyetleri üzerinden şekillenmiştir. Üniversite kampüsleri, farklı ideolojilerin olduğu gibi İslami düşüncenin de kendini ifade ettiği temel mekânlardandır. Üniversite camiasında, Müslüman öğrenci toplulukları ve gençlik dernekleri aktif olarak faaliyet göstermektedir. Üniversite hareketleri, gençlere İslami ve kültürel kimlik kazandırırken aynı zamanda modern dünyayla etkileşim ve şer’i sınırlarda uyum sağlama imkânı sunar. Milliyetçi-muhafazakâr-demokrat AK Parti iktidarları döneminde her ilde en az bir üniversite kurulması yönündeki devlet politikasının birçok ekonomik ve sosyal nedeni olmakla beraber bir sebebin de İslami eğilimli gençlerin sistem nazarında “radikal” olarak isimlendirilen cemaatlara karşı pozitif bir entelektüel alternatif oluşturmak olduğu söylenebilir.

Bu topluluklar; seminerler, konferanslar ve sosyal projeler aracılığıyla ahlaki ve entelektüel gelişim sağlar. Bu mekânlarda gençler, yalnızca İslami kimliklerini savunmakla

Genç kuşaklar, önceki nesillerin devletle ve siyasetle kurduğu ilişkideki çelişkileri, iddialardaki gerilemeleri ve pratikteki savrulmaları net biçimde görmektedir. Bu durum onları ya hâkimiyet meselesine ve siyasal alana karşı mesafeli ya da tamamen ilgisiz hâle getiriyor. Ancak bu mesafe her zaman bilinçli bir duruş anlamına gelmemektedir. Çoğu zaman hayal kırıklığı ve güvensizlikten beslenen, yönsüz bir geri çekilme şeklinde yaşanıyor.

kalmamış, aynı zamanda modernleşme, kapitalizm, sosyal adalet ve emperyalizm gibi konularda İslami perspektifler geliştirmiştir. Büyük bir kısmı her ne kadar belli bazı cemaat ve gruplara nispet ediliyorsa da dergiler ve yayınevleri bu düşünsel üretimin sürekliliğini sağlamada önemli roller üstlenmektedir. Geçmişte de dergi kültürü genellikle gençlik hareketleri etrafında oluşmuştur. Böylelikle hem teorik tartışmaların yürütüldüğü hem de yeni bir İslami entelektüel dilin inşa edildiği alanlar olmuştur. Döneminin “sosyal medya mecrası” olan bu yayınlar aracılığıyla gençler, Türkiye’de İslami camianın karşılaştığı sorunları İslam dünyasındaki tartışmalarla ilişkilendirme imkânı bulmuştur.

İslam düşüncesinin gençlik üzerindeki en belirgin etkisi, itirazi ve ahlaki duruş merkezli bir kimlik inşasıdır. Gençlik hareketleri, mevcut siyasal ve toplumsal düzeni yalnızca teknik ya da ekonomik sorunlar üzerinden değil, manevi ve ahlaki bir yozlaşma olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle İslami kimlik, bir aidiyet biçiminden ziyade, adalet ve sorumluluk bilinciyle tanımlanan bir duruş olarak sunulmuştur. Bu bağlamda gençlik hareketleri, modern ferdiyetçiliğe karşı cemaî sorumluluğu, israfa ve tüketim kültürüne karşı sadeliği ve menfaatçiliğe karşı ilkeselliği vurgulamıştır. İslam, gençler için hem kişisel arınma ve tezkiyenin hem de toplumsal dönüşüm arzusunun kaynağı olarak görülmüştür.

Darbeler, Saldırılar ve Gençliğin Yeniden Konumlanması

12 Eylül 1980 askerî darbesi sonrasında sadece İslami gençlik değil, sol ve ülkücü cenah da dâhil hemen hemen tüm gençlik hareketleri büyük ölçüde depolitize edilmiş, üniversiteler sıkı denetim ve yönetim altına alınmıştır. Bu durum, İslami düşüncenin gençlik üzerinde ürettiği muhalif enerjinin zayıflamasına yol açmıştır. Fakat bu duraklama ve geri çekilme, düşünsel üretimin tamamen sona erdiği anlamına gelmemiş, bilakis dolaylı ve kurumsal mecralarda devam etmiştir.

1983 yılında yapılan seçimlerle birlikte demokratik siyasal kanalların yeniden açılmasının ardından, özellikle 1990’lardan itibaren gençlik hareketleri büyük ölçüde “öze dönüş” iddialarından uzaklaşarak daha çok kimlik, temsil ve hak mücadelesi ekseninde konumlanmıştır. Bununla birlikte, bu yönelimi besleyen ve süreklilik kazandıran çeşitli iç ve dış etkenler de mevcuttu. Bilhassa Afganistan ve Çeçenya’daki cihad tecrübeleri ile ülke içinde Kürt halkı üzerinde despotik bir hâkimiyet kurmaya çalışan PKK adlı Marksist-Leninist örgütün cürüm ve cinayetlerine karşı savunma refleksiyle hareket eden bazı İslami yapılar, söz konusu dinamizmin güçlenerek daimî kılınmasına önemli katkılar sunmuştur. Bu dönemde İslami gençlik büyük ölçüde, sistemi kökten sorgulayan bir aktör olmaktan ziyade, sistem içi araçlarla demokratik yapı içerisinde kendisine yer açmaya çalışan bir toplumsal gruba dönüşmüştür. Bu süreç ise

İslam düşüncesinin eleştirel ve dönüştürücü yönünün zayıflamasına, buna karşılık muhafazakâr ve pragmatik/faydacı bir çizginin güçlenmesine yol açmıştır.

Türkiye’deki gençlik hareketleri ile İslam düşüncesi arasındaki ilişki, karşılıklı olarak birbirini besleyen ve dönüştüren bir süreçtir. Gençlik, özellikle 1960’lar sonrasında günümüze dek İslam düşüncesinin emekçisi ve taşıyıcısı olmuştur. İslam düşüncesi, gençliğe hayatın anlamı ve amacı doğrultusunda şekillenen itikadi ve ahlaki bir istikamet kazandırmıştır. Fakat maalesef bu münasebet zamanla büyük ölçüde batıla itiraz ve hidayet yönünde dönüşüm merkezli bir dinamizmden, egemen batıl ideolojiyle uyum ve temsile dayalı bir ilişkiye evrilmiştir. Bu nedenle Türkiye’de İslam düşüncesi ve gençlik hareketleri, yalnızca dinî yahut siyasi değil, aynı zamanda kültürel ve yeni nesille alakalı bir dönüşümün de aynası olarak okunmalıdır.

Genç Kuşaklar Bu Mirası Nasıl Devralıyor?

Genç kuşaklar tevhidî mirası, büyük ölçüde önceki nesillerin yaşadığı bedel, baskı ve yüzleşme tecrübesinden kopuk biçimde devralıyor. Bu miras çoğu zaman ya nostaljik anlatılarla ya da savunmacı bir dilin süzgecinden geçirilerek sunuluyor. Tevhid, sistemle hesaplaşan canlı bir ilke olarak değil, “geçmişte zor zamanlarda söylenmiş sert sözler” şeklinde kodlanıyor ve böylece gençler için riskli, aşırı ya da zamansız bir söylem gibi algılanabiliyor.

Birçok genç için İslami kimlik şuuru güçlüdür ve ibadet, ahlak ile aidiyet dili hâlâ canlıdır ancak bu kimliğin toplumsal ve siyasal istikameti net değil. Tevhid, “iyi insan olmak” ve “ahlaklı yaşamak” gibi bireysel çerçevelerle sınırlandırılıyor. Egemenlik, adalet, zulüm ve meşruiyet gibi kavramlar ise ya soyut tartışmalar olarak görülüyor ya da “Bizim işimiz değil.” refleksiyle dışarıda bırakılıyor. Genç kuşaklar, önceki nesillerin devletle ve siyasetle kurduğu ilişkideki çelişkileri, iddialardaki gerilemeleri ve pratikteki savrulmaları net biçimde görmektedir. Bu durum onları ya hâkimiyet meselesine ve siyasal alana karşı mesafeli ya da tamamen ilgisiz hâle getiriyor. Ancak bu mesafe her zaman bilinçli bir duruş anlamına gelmemektedir. Çoğu zaman hayal kırıklığı ve güvensizlikten beslenen, yönsüz bir geri çekilme şeklinde yaşanıyor.

Buna rağmen gençler arasında sessiz fakat gerçek bir arayışın olduğunu söyleyebiliriz. Küçük okuma grupları, çevrimdışı (dijital platformlar dışında, yüz yüze ve küçük gruplar hâlinde yapılan düzenli) sohbet ve müzakere buluşmaları, sohbet halkaları, popüler söylemlerden uzak durma çabası ve ilan edilmiş ya da edilmemiş “etiketli” yapılara mesafeyle birlikte, daha sahici fakat daha az kurumsal bir tevhid arayışı gelişmektedir. Bu arayış yüksek sesli sloganlar üretmemekte; ancak “Kime bağlıyız?” (Geleneğe mi, cemaate mi, konfora mı, hakikate mi, lidere mi?), “Neye meşruiyet veriyoruz?” (Tevhid’e

mi? Abi/Seyda bize ne diyorsa ona mı? Demokrasiyle İslam'ı aynı kategoriye sokan "vech-i nurani" bozguncu aktörlere mi? vd.), "Bedel ödemeye hazır mıyız?" (Zaman ve emek kaybı, dışlanma, yalnızlık ve eleştirilme riski, kazanımların elden gitmesi, konfordan mahrumiyet, özgürlüğün kaybedilmesi...) gibi soruları daha kökten biçimde sormaktadır. Ne var ki bu sorgulayıcı tutum, bütünüyle tarihsel bir boşlukta ortaya çıkmamaktadır. Aksine, önceki kuşakların yaşadığı ideolojik savrulmalar, hayal kırıklıkları ve siyasal tecrübeler, bugünkü gençliğin ihtiyatlı ve mesafeli duruşunu şekillendiren temel arka planı oluşturmaktadır. Hamza Türkmen'in konuyla ilgili şu tespiti dikkat çekicidir:

"Yakın vadede devrim yapamayacağını, devlet kuramayacağını kavramaya başlayanların düş kırıklığı, İslam toplumunun nasıl oluşturulacağı konusunda sıkıntı ve zihinsel kaos getirdi (...) 'Yakın bir zafer ve ganimet' beklentisinde yaşanan hayal kırıklığı, heva ve hevesler, dünyevileşme ve korku gibi insani zaafarla birlikte bir tıkanma ve duraklama dönemine giren İslamcılar, Kur'an devletini önceleyen garip metodik şemalar içinde kayboldular (...) Ya da sonradan görme bir zaafılık hâli içinde, Kur'an eğitimi ile aldıkları muhakeme ve tahlil gücünü, kendi itibarları ve ikballeri doğrultusunda kullanan tercihlerde bulundular (...) İslamcılar, 28 Şubat dayatmasıyla karşı karşıya geldiğinde kendi gerçekliği ile yüzleşti (...) Üretilen acele ümitlerin şişirilmiş balonlar olduğu anlaşılmaya başlandı (...) Bu sonuç önemli bir psikolojik kırılmayı getirdi..."¹

Aktarılan bu psikolojik ve menhecî kırılma, İslamcı hareketlerin özellikle demokratik siyaset ile kurdukları ilişkiyi yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Zira yaşanan hayal kırıklıkları ve metod krizleri, zamanla "Kemalist sisteme rağmen" söyleminden "Kemalist sistem içerisinde tutunma" arayışına evrilmiş; bu durum yeni açmazları beraberinde getirmiştir. Bu tespitler, Türkiye'de gençlerin katalizör rol oynadığı İslami hareketlere dair yapılan eleştirel muhasebede yalnız değildir. İslamcı çevrelerin zamanla tevhid merkezli dönüştürücü iddiadan, sistem içi temsil ve meşruiyet arayışına yöneldiğine dikkat çeken isimlerden biri de Ali Bulaç'tır. Rasim Özdenören de bu süreci, Müslüman zihnin modernleşme karşısında yaşadığı çözülme ve savrulma bağlamında ele alarak, itiraz bilincinin yerini uyum ve konfor arayışının almasının ahlaki ve düşünsel sonuçlarını vurgular. Atasoy Müftüoğlu ise özellikle genç kuşakların tevhidî duruş ile sistem içi araçlar arasında kurduğu ilişkinin metodik ve psikolojik sonuçlarını değerlendirerek, yaşanan kırılmanın yalnızca bireysel tercihlerden değil, zihinsel ve yapısal bir dönüşümden kaynaklandığını ifade eder.² Bu ortak

Gençlerin rahatça soru sorabildiği, itiraz edebildiği ve etiketlenmediği küçük ya da orta ölçekli güvenli alanlar, tevhidî bilinci yeniden geliştirmek için büyük, kontrolü zor ve meydan okuyucu slogan ve söylemlerle dolu yapılardan çok daha uygun ortamlardır. Bu tür cemai yapılarda okuma halkaları, müzakere ortamları, davet ve yüz yüze ilişkiler, sırf dijital ve kuru slogan merkezli dindarlığa karşı gerçek bir alternatif sunar.

eleştiri, Türkiye'deki İslami hareketlerin geçirdiği süreci bütüncül ve çok katmanlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Maziden Maveraya Genç Kuşak

Genç kuşaklar günümüzde tevhidî mirası büyük ölçüde hazır ve istikrarlı bir istikamet olarak değil, çözülmüş bir düğüm hâlinde devralmaktadır. Bu durum hem büyük bir kırılma hem de ciddi bir imkân barındırıyor. Eğer mücadele tarihi savunmacı hâle getirilmeden ve geçmişin hatalarıyla dürüstçe yüzleşilerek aktarılabilirse, genç kuşaklar bu mirası yeniden ihya edecek bir doğruluk ve cesaret üretebilir. Aksi hâlde miras ya nostaljiye ya da sessiz bir unutuluşa dönüşecektir.

Peki, gençler için sahici bir tevhidî duruş inşa edilebilir mi? Tevhidî duruş, romantize edilmeden aktarılmalıdır. Gençler için tevhidî duruş, geçmiş kutsayan ya da sürekli mağduriyet üreten hikâyelerle inşa edilemez. Bilakis önceki kuşakların hem direnişlerini hem de çelişkilerini dürüstçe konuşabilen bir dile ihtiyaç vardır. Yaşanan deneyimler ve gözlemler, hareketlerin içindeki idealler ile pratik arasındaki çatışmayı ortaya koymaktadır. Tevhid iddiası, nostaljiyle değil, hatalarla yüzleşme cesaretiyle gerçekçi hâle gelir. Bugün gençler en çok da bu samimiyeti talep ediyor. Şu ayırımın da netleştirilmesi gerekir. Genç kuşaklara tevhidî bilinç her koşulda aynı kalan bir ilke olarak verilmelidir. Siyaset, örgütlenme ve yöntemler ise değişebilir araçlar olarak öğretilmelidir. Cemai yapılar, çağın gerektirdiği yöntemler ve sivil alanlar kutsallaştırılmadığında, gençler hem sisteme körü körüne bağlanmaktan hem de toptan reddedışten korunabilir. Aksi hâlde araçlar ilkenin yerine geçiyor.

İstikrarlı ve tavizsiz tevhidî bir duruş şüphesiz ki bedelsiz olmaz. Gençler, bedel fikrini hayatın doğal bir parçası olarak görmeli; fakat bu bedel "Dağlara gel, dağlara!" ve benzeri söylemlerle romantize edilmemelidir. Aşura günlerinde (belki de ihanet ettikleri Huseyn'in (ra) kanına

1. Türkiye'de İslamcılık ve Özeleştir, Hamza Türkmen, Ekin Yayınları, s. 108-113
2. bk. Din ve Modernizm, Ali Bulaç, İz Yayıncılık; Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler, Rasim Özdenören, İz Yayıncılık; Atasoy Müftüoğlu, Hiçliğin Kıyısında, Mahya Yayınları

karşılık bir ceza olarak) kendilerini mazoşistçe hırpalayan, zincirlerle döven ve eziyet eden Şiiler misali, muvahhid gençler için mesele acı çekmek değil, tevhid ve sünnet davasına sadakatin bir maliyeti olabileceğini bilerek yürümek olmalıdır. Bedel ihtimali konuşulmadığında tevhid kültürel bir kimliğe dönüşür. Bedel ölçüsüzce yüceltildiğinde ise dar ve sert bir aktivizme sivrulür.

Yeni nesil, tevhidî duruşun, herhangi bir iktidara payanda olmadan da var olabileceğini görmelidir. Devletle mesafe, salt düşmanlık için değil, özgün ve bağımsız şahitlik için gereklidir. Böyle bir şuur oluşturulmadığında her siyasal değişim, inancı yeniden tanımlamaya zorlar ve gençleri ya savunmacı ya da kopuşçu bir hâle sürükler. Gençlerin rahatça soru sorabildiği, itiraz edebildiği ve etiketlenmediği küçük ya da orta ölçekli güvenli alanlar, tevhidî bilinci yeniden geliştirmek için büyük kontrolü zor ve meydan okuyucu slogan ve söylemlerle dolu yapılardan çok daha uygun ve münbit ortamlardır. Bu tür cemaî yapılarda okuma halkaları, müzakere ortamları, davet ve yüz yüze ilişkiler, sırf dijital ve kuru slogan merkezli dindarlığa karşı gerçek bir alternatif sunar. Gençler için dirayetli ve güçlü bir tevhidî duruş; zulmü meşrulaştıran söylemlere, kutsanan iktidarlara ve sorgulanamaz gibi görünen yapılara karşı mesafe koyabilme cesaretidir. Bu cesaret yoksa tevhid ahlaki bir temenniye indirgenir. Eğer tevhid; samimiyet, ilke netliği, bağımsızlık ve ciddiyetle yeniden anlatılabilirse, gençler onu geçmişin donmuş sloganı ya da bugünün uyumlu ideolojisi olarak değil, yaşayan bir şahitlik olarak inşa edebilecektir, biiznillah.

Geçmişin Yükü, Geleceğin Eşiği

Cumhuriyet sonrası dönemde Türkiye'deki İslami hareketler, kimi zaman tevhidî eksenden uzak kalmaktan, bazen Türkiye'ye özgü bir hareket inşa etme çabalarından bazen de dönemsel şartlardan kaynaklı sebeplerden ötürü çeşitli eksiklikler ve yönelim hatalarıyla karşılaşmıştır. Tevhid ve sünnet merkezli bir bakış açısı bu hareketlerin modern toplumla uyumlu ve etkili bir model geliştirmesine imkân tanıyacaktır. Tevhidî yaklaşım, faaliyetleri yalnızca stratejik değil, aynı zamanda ahlaki değerler ve toplumsal mesuliyet çerçevesinde kurgular. Eğitim, davet, ümmet bilincini yeniden ve güçlü biçimde ihya, insani yardım ve uluslararası iş birliği gibi alanlarda yürütülecek projeler, bu perspektifle kalıcı ve sürdürülebilir etki yaratabilir.

Omurgasını gençlerin oluşturduğu, Tevhid ve sünnet temelinde faaliyetlerde bulunan İslami hareketler, ideolojik sapmalardan uzak, toplumun tüm kesimlerinin istifadesine açık somut projeler geliştirebilir. Sağlık, eğitim, çevre ve sosyal adalet alanındaki girişimler, toplumsal güveni artırır ve hareketlerin meşruiyetini güçlendirir. Tevhid perspektifi, bu projelerin sadece yardım değil, aynı zamanda toplumsal bilinç ve sürdürülebilirlik üreten

girişimler olmasını garanti eder. Günümüz çağdaş eğitim metodları ve dijital iletişim araçları, tevhidî bakış açısıyla harmanlanarak toplumun her kesimine ulaştırılabilir. Yeni nesil, tevhidî değerleri içselleştiren ve toplumsal çözüm üretmeye yatkın bir kuşak olarak yetişir. Eğitim programları ve dijital platformlar, toplumsal farkındalık ve bilinçlenmeyi artırır.

Türkiye'deki hareketler, birbirini tamamlayan farklı alanlarda faaliyet gösteren bütünsel bir yapı olarak işlev görebilir. Genç kuşak, dijital araçlar ve bilgiye erişim sayesinde tevhid perspektifini içselleştirir ve hareketlerin vizyonunu taşır. Toplumsal projelerle hem toplumla bütünleşir hem de hareketlerin meşruiyet ve güvenilirliğini artırır. Türkiye'deki İslami hareketler tevhid ekseninde yeniden kurgulandığında modern topluma uyumlu, ahlaki esasları da önceleyen, toplumsal fayda üreten ve küresel ölçekte etkili bir vizyon geliştirebilir. Geçmiş deneyimlerinden ders alarak günümüz koşullarına uygun stratejik adımlar atmak, bu hareketlerin hem Türkiye'de hem de İslam coğrafyasında sürdürülebilir bir etki yaratmasını sağlayacaktır.

AFFET Kİ AFFEDİLESİN

Haksızlığa uğradığınız oldu mu? Elle, dille eziyet ettiler mi size hiç? Canınızı yakıp küçük düşürdüler mi? Yok saydılar mı? İftira atan oldu mu? Evinizi terk edecek kadar baskıya maruz kaldınız mı?

Bu yazdıklarımın birini veya birkaçını yaşamayan yoktur sanırım. Ben öyle birini tanıyorum ki yazdıklarımın çok daha fazlasına maruz kaldı. Canımız Peygamberimiz (sav) kavminden ve münafıklardan bu eziyetleri gördü. Hepinizin bildiği sahneler.

Ebû Kubeys Tepesi'ne çıkarak insanları toplayıp, yaklaşan azapla onları uyarınca, eline aldığı taşı fırlatarak onu susturmaya çalışmıştı amcası Ebû Leheb.

Akrabalarına İslam'ı anlatmak için davet yaptığında, "Bizi buraya bunun için mi topladın?" deyip kızan ve meclisi dağıtan da yine oydu.

Ukbe ibni Ebî Muayt, Nebimiz (sav) secdedeyken üzerine işkembe bırakmış, kızı Fâtıma (r.anha) işkembeyi kaldırına kadar doğrulamamıştı.

Evinin önüne çöp döker, o güzel ayağını yaralar umu-duyla (!) dikenler bırakırlardı.

Sözlü hakaretler had safhadaydı. Şair, deli, kâhin derler; kadın, mal ve otorite için peygambercilik oynadığını ileri sürerlerdi...

Ziyaret için gittiği Taif'te konuk olduğu evin sahipleri tarafından kovularak kavmin en sefihleri tarafından taşlanmıştı.

Aç bırakıp ölümünü bekleyenler, evini savaşçı gençlerle kuşatıp suikasta yeltenenler en nihayetinde Mekke'yi ona (sav) dar edip gitmesine sebebiyet verdiler...

Tüm bunlar olurken tepkisi neydi Peygamberimizin? Sözlü tacizlere cevap verdi mi? Ağız dalaşına girdi mi? Evinin önüne atılan çöpleri komşusunun bahçesine fırlatarak "Öyle olmaz, böyle olur!" dedi mi? Hayır...

Taif'i yeniden hatırlayalım:

Peygamberimiz (sav) Mekke'de İslam'ın sesini duyurmaya çalışırken en büyük destekçileri olan Hatice Annemizi (r.anha) ve amcası Ebû Tâlib'i kaybetmişti. Bu kayıplar, onun için "Hüzün Yılı"nı başlatmıştı. Mekke'de müşriklerin baskısı

Elimizi vicdanımıza koyup düşünelim. Mekkelilerin Resûl'e yaptığıının yüzde biri bize yapılırdı buğday girişine izin verir miydik? Sanmıyorum. Biz öç alırdık. Elimize düştüklerinden dolayı hamederdik ve etme bulma dünyası, bunu siz hak ettiniz, diyerek bir mazeret de bulurduk. Ama Nebi böyle yapmadı. Onlara güç yetirebileceği bir pozisyonda olduğu hâlde bağışladı.

artarken, gönlünde yeni bir umut arayışıyla Taif'e yöneldi. Yanında sadık dostu Zeyd ibni Hârîse (ra) vardı.

Taif'in serin bağları ve nar bahçeleri arasında, insanlara İslam'ın çağrısını iletti. Fakat beklediği merhamet ve kabul yerine, taşlarla karşılandı. Çocuklar ve cahil kalabalıklar onu taşladı; ayakları kan içinde kaldı. Zeyd, bedenini siper ederek onu korumaya çalıştı. Bu yolculuk, Peygamberimizin (sav) hayatında "en kara gün" olarak anıldı.

Yorgun ve yaralı hâlde bir bağa sığındığında, kalbinden yükselen dua, insanlığa karşı duyduğu engin merhameti gösteriyordu:

"Allah'ım! Kuvvetimin zayıflığını, çaresizliğimi ve insanlar arasındaki hor görülmüşlüğüme sana arz ediyorum..." diye yakarınca Allah (cc) dağlar meleğini yolladı. Melek, "İki dağı üzerlerine geçirmek için emrini bekliyorum." deyince aralarından iman edenler olur ümidiyle melek teklifini reddetti. "Allah'ım, onlar bilmiyorlar. Onları hidayet et." diye dua etti.

Bir başka anıyı aktaralım:

Sumâme ibni Usâl, Yemâme'nin güçlü kabile reislerinden biriydi. Müslimlere karşı öylesine sertti ki Peygamberimizi (sav) öldürmeye teşebbüs etmiş, birçok sahabiye şehit etmişti. Onun adı, düşmanlıkla anılıyordu. Fakat kaderin ince ipliği, onu bambaşka bir yolculuğa hazırlıyordu.

Bir gün, Peygamber'in gönderdiği bir seriyye tarafından esir alındı ve Medine'ye getirildi. Mescidin direğine bağlandığında, Resûlullah (sav) ona üç gün boyunca merhametle seslendi: "Sana ne yapacağımı düşünüyorsun?" Sumâme, her defasında gururla cevap verdi: "Öldürürsen kanlı bir caniyi öldürmüş olursun, bağışlarsan şükreden birini bağışlamış olursun."

Üçüncü günün sonunda, Peygamberimiz (sav) onu serbest bıraktı. O ân, kalbindeki buzlar çözüldü. Biraz uzaklaştı, sonra geri döndü; abdest aldı, mescide girdi ve Kelime-i Şehadet getirerek İslam'la şereflendi. Sertliğin yerini teslimiyet, düşmanlığın yerini iman aldı.

Müslim olduktan sonra, Mekke'ye umre için gitti. "Leb-beyk! Allahumme Lebbeyk!" nidalarıyla Kâbe'ye giren ilk Müslim oydu. Kureys şaşkınlıkla baktı. Sumâme (ra), artık İslam'ın yiğit bir neferiydi. Mekkeliler rahat durur mu? Dinini mi değiştirdin diyerek istihza ettiler. Sumâme Müslim olduğunu ve Yemame'den kendilerine bir buğday tanesi dahi göndermeyeceğini söyleyerek onları tehdit etti. Dediğini de yaptı.

Yemâme'nin buğdayını Mekke'ye göndermeyi durdurdu. Kureys, açlıkla yüzleşti. Hemen Resûl'e mektup yazıp heyet yolladılar. Sen kardeşimizin oğlusun kavmin açıktan ölüyor, dediler. Nebi de (sav) Sumâme'ye ambargoyu kaldırmasını söyledi.

Elimizi vicdanımıza koyup düşünelim. Mekkelilerin Resûl'e yaptığıнын yüzde biri bize yapılsaydı buğday girişine izin verir miydik? Sanmıyorum. Biz aç alırdık. Elimize düştüklerinden dolayı hamedederdik ve etme bulma dünyası, bunu siz hak ettiniz, diyerek bir mazeret de bulurduk. Ama Nebi (sav) böyle yapmadı. Onlara güç yetirebileceği bir pozisyonunda olduğu hâlde bağışladı.

Allah Resûl'ün affetme konusunda bu kadar geniş yürekli olmasının vesilelerini de konuşalım isterseniz.

Vahiy pınarı affetmekle alakalı bakın nasıl çağlıyor:

"Kötülüğün karşılığı, misli ile kötülüktür. Kim de (haksızlığa uğramasına rağmen) affeder ve ıslah ederse onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz ki O, zalimleri sevmez."¹

"O (muttakiler) ki bollukta da darlıkta da infak ederler, öfkelerini yutar ve insanları affederler. Allah, muhsinleri/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanları sever."²

"İçinizden fazilet ve zenginlik sahipleri; akrabalara, miskinlere/ihtiyaç sahibi yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere (bir daha mallarından) vermeyeceklerine dair yemin etmesinler. Affetsinler, hoş görsünler (yaptıklarını görmezden gelsinler). Allah'ın sizi bağışlamasını istemez misiniz? Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr ve (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."³

"İyilik ile kötülük eşit olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav. (Bir de bakarsın ki) seninle arasında düşmanlık olan kimse, sıcak/samimi bir dost oluvermiş. Bu (ahlaka) sabredenlerden başkası erıştırılmaz. Bu (ahlaka) (hayırdan) büyük bir payı olandan başkası erıştırılmaz. Şayet şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semî ve (her şeyi bilen) El-Âlim'dir."⁴

Ayetler dikkatle okunduğunda haksızlığa uğrayanlar için dört adım öneriliyor. Bu adımları derece derece değerlendirebiliriz.

İlk adım, size yapılan haksızlığa misliyle karşılık vermek. Kötülüğe denk kötülük... Bundan ötesine asla geçmemek... Elbette bu en alt derecedir. Mümin, imanını kemale taşımak isteyendir. O bunu tercih etmez. Gözü yükseklereleir.

İkinci adım, yapılan kötülüğe sabretmektir. Yani ec-rini Allah'tan (cc) bekleyerek hiçbir kötü söz ya da fiile yeltenmemektir.

Üçüncü adım daha zordur. Haksızlığa cevap vermediğimiz gibi bir de karşımızdakini affetmemiz istenir bu adımda. Ve "Affedersen, bunu başarırsan Allah da (cc) seni affedecek!" denilerek yüreklendirilir insan.

1. 42/Şûrâ, 40

2. 3/Âl-i İmrân, 134

3. 24/Nûr, 22

4. 41/Fussilet, 34-36

Son adım ise imanın kemal noktasıdır. Haksızlık yapanı affetmenin yanında bir de iyilik yapmak tavsiye edilmiştir. Çünkü kötülük ile iyilik bir olmaz. Kötülüğe karşı iyilik etmek gönülleri fetheder. Mekke Fethi'nin ardından yaşanan fevc fevc İslam'a girişler Resûl'ün affediciliğinin eseridir. Hem Allah katında, gururunu ayaklar altına alıp affetmeyi ve iyilik yapmayı tercih edenin şerefi ve değeri yükselir.

Ancak ayetin de işaret ettiği üzere bu kolay bir amel değildir. Sabırdan ve hayırdan nasibi olanlar buna muvaffak olabilir.

İnsan kendini zorlasa, Allah'tan (cc) yardım istese bunu başarabilir. Zahiren gururunu ayaklar altına almış da olsa bunu Allah'ın rızasını elde etmek için yaptığı düşünüldüğünde kazancı kaybından daha çoktur. Fakat şeytan durur mu? Vesveseye başlar, "Haklıyken haksız duruma düştün. Bak şimdi seni nasıl ezecek. Bu yaptığın safdillik." deyip öfkeyi yeniden harlamaya çalışır. Allah (cc) ise bunu bildiği için "Allah'a sığın. Şeytanın vesvesesine aldırma. Çok büyük bir duruş ortaya koydun. Vazgeçme." diyerek kuluna rehberlik yapar...

Kur'an'ın rehberliğinde, kötülükleri affedip iyilikle karşılık vermeye hazır mısınız?

İÇİMİZDEKİ BOŞLUK: SEVİLME VE DEĞER GÖRME ARZUSU

***Bu cahiliye artığı sistemler bizleri
tam da insani zaaflarımızdan vuruyor.
İçimizde hissettiğimiz boşluğu,
etrafımızdaki insanlardan aldığımız
onayla, sevgiyle, onlardan göreceğimiz
değerle doldurabileceğimiz öğretisini
bize pazarlıyor.***

Anlam verilemeyen ruh hâli... Bir boşluk duygusu. Hüzün deseniz hüzün değil, keder deseniz keder değil. Doldurulması gereken aç ve açıkta kalmış bir his. Hiç bu hissi fark ettiğiniz oldu mu? İçimizdeki boşluk hissini. İnsan olmanın ortak paydalarından biri. Kimileri buna anlam kaybı diyor kimileri varoluşsal boşluk. Hani çok yoğun süreçlerde ânsızın bizi yakalayan; bir yakının kaybı, hayal kırıklığı ve yalnızlık ânlarında daha sık karşımıza çıkan o tanıdık duygu. İnsanoğlunun pek de sevmediği cinsten. Malum, insan acıdan kaçmayı, zevk veren şeylere ise takıntılı şekilde bağlanmayı seviyor. İşte bu yüzden içimizdeki boşluğu ya görmek istemiyoruz ya da görür görmez o boşluğu doldurmamız gerektiğini düşünüyoruz.

İnsanlar bu boşluk duygusunun nedenini bulmakta çoğu zaman başarılı olamıyor. Ama insanoğlu olarak nasıl dolduracağımıza dair bir kanımız var. Birileri tarafından sevilmek ve değer görmek. Keza çok sevildiğimizde ya da değer gördüğümüz ortamlarda bu boşluk duygusunu daha az hissediyoruz. Modern zamanlar da bize bazı reçeteler sunuyor. İşler tam da bu noktada karışıyor belki de.

İnsan yaratılışı itibarıyla şerefli bir varlık. “Andolsun ki insanoğlunu onurlu/değerli/izzetli kıldık.”¹ Bu şerefli hâli korumak bizim fabrika ayarlarımızda var. Hepimiz değerli olmayı, sevilmeyi istiyoruz. Bunlara sahip olup olmadığımızı ise en çok başkalarının gözündeki yansımamızdan anlayabiliyoruz. Şöyle bir etrafa bakıyoruz; ortamlarda pür dikkat dinleniyorsak, fikirlerimize danışılıyorsa... tüm bunlar değerli ve sevilen biri olduğumuzu gösteriyor. Şu sorulara yaşamımızın herhangi bir evresinde en az bir kere kafa yormuşuzdur diye tahmin ediyorum: “Etrafımdaki insanlar tarafından gerçekten seviliyor muyum?”, “Bana değer veriliyor mu?”, “Bu ortamda isteniyor muyum?” Bu ve benzeri muhasebeler öz saygıyı tartmaya yarar. Aslında gerçek benliğimizin değerinin ilişkilerde ne kadar pahaya sahip olduğunu görmek için kullandığımız akılcı bir yöntem. Buraya kadar bir sorun yok. Sonuçta herkes başta elde ettiği varoluşsal sermayesini korumak ve hatta mümkünse kâra geçmek ister. Asıl sorun, içimizdeki boşluğu, bulduğumuz cevaplarla doldurma çabamız. Bulduğumuz nedenleri bu boşluğun müsebbibi olarak tanımlamamız.

1. bk. 17/İsrâ, 70

“Yeterince sevilsedim, yeterince değer gören biri olsaydım bu hoş olmayan duyguları hissetmeyecektim.” kanısı. Aklımızdan geçen fikirleri filtreden geçirmeden kabul ediyoruz. Bu pespaye çağda zihinlerimiz yoğun bir şekilde başkaları tarafından şekillendirilmeye çalışılırken, acaba cevapları eksik bulmuş olabilir miyiz?

İnsan şerefli yaratıldığı gibi bir de açgözlü ve bencil fıtratta yaratılmış. “Nefislerde bencillik/cimrilik vardır.”² “Şüphesiz ki insan, helu’ (sabırsız/aceleci, bencil) olarak yaratılmıştır.”³ Şerefli olma isteğimizin yanına bir de açgözlü ve bencil olmamız eklenince kuvvetli arzular ortaya çıkıyor. İstiyoruz ki şerefli olduğumuz, sevilir olduğumuz, değerli olduğumuz bize her ân gösterilsin, her ortamda biz ve bizim yansımalarımız olsun. Modern dünyanın sorunu ise tam da bu istekten filizleniyor. İçimizdeki boşluğu doldurmak için film ve dizi sektörü, kozmetik, giyim sanayileri, tıbbın insana sağlıklı uzun yaşam vadeden ticari kolları, pop psikolojinin çığırkanlığı hep bu yönümüze oynuyor. Ve toplumun gidişatına bakılırsa bunu da başarıyor.

Filmler ve diziler; yaşanan sonsuz, mutlu aşkları, sınırlı çizebilen ve peşinden koşulan insanları, sorumluluk almadan kazanılan para ve makamların hayallerini süsleyerek bize sunuyor. Eğlendiğimizi düşünüyoruz, sadece birazcık zamanımızı alıyor diye hayıflanıyoruz ama aslında her gün beynimizin gıda olarak tükettiği öğünler önümüze konuluyor, biz de afiyetle yiyoruz. Kulaklarımızdan ve gözlerimizden zehirleniyoruz ama fark etmiyoruz. Kozmetik sektörü, giyim sanayisi âdeti daha fazla bakılan, daha çok arzulanan ve hayran olunan insan olmanın yollarını bize pazarlıyor. Reklam filmlerinde rol alan oyuncular hiç değersiz hissetmiyor ve bütünüyle içsel bir tatmin bulmuş hâlde bize bir şeyler buyuruyorlar. Bir saç boyası markasının şu sloganını hepimiz duymuşuzdur: “Sen buna değersin.” Oysa satılmak istenen şey topu topu kestane rengine çalan siyah bir saç boyası. İki gün sonra saçımızdan akıp gidecek bu boya bize neye değip değmediğimizi vadediyor. Mağazalar, billboardlar aslında olunması gereken doğru insanın çekici, albenili olduğunu bizim ise ne kadar vasat varlıklar olduğumuzu fısıldıyor. “İşte tam da bu yüzden sevilmiyorsun, sevilme için değer görmek için bunlara sahip olmalısın.” diyor. Bunlara maruz kalıyoruz ve içimizdeki boşluk, tatminsizlik bizi büsbütün kaplıyor.

Pop psikolojiyi bize satmaya çalışan sosyal medya psikologları ise, bize aslında ne kadar değerli ve biricik olduğumuzu ama geçmişteki ebeveynlerimizin tutumlarından dolayı potansiyelimizi, tatmin olmuş hâllerimizi fark edemediğimizi söylüyor. Başkalarına sınır çizemeyen, iyi niyetli, hep kendinden veren insanlar olarak “narsistlerin” bize nasıl zarar verdiğini, aslında

mağdur olduğumuzu bize öğretiyor. Kötü, zorba hep öteki. Biz mi? Bizler sınır çizmeyi bilmeyen bu yüzden yaralanan masumlarız. Kafamızın içinde sesler birikiyor: “Sınır çiz, ‘Hayır!’ de. Kaçan kovalanı, sen seilmeyi hak ediyorsun...” Tüm bunlar bize alacaklı konumda olan sevgisiz insanlar olduğumuzu öğretiyor. Zannediyoruz ki almamız gereken sevgiyi ve değeri alamadığımız için bu hâldeyiz, o yüzden bu nahoş duyguları hissediyoruz.

Bu cahiliye artığı sistemler bizleri tam da insani zaaflarımızdan vuruyor. İçimizde hissettiğimiz boşluğu, etrafımızdaki insanlardan aldığımız onayla, sevgiyle, onlardan göreceğimiz değerle doldurabileceğimiz öğretisini bize pazarlıyor. Anne babamız, eşimiz, arkadaşımız bizi yeterince sevebilse aslında bu rahatsız edici duygulardan nasıl da uzaklaşacağımızı düşünüyoruz. Ne kadar mağdur olduğumuzu içten içe hissediyoruz. Sonra da gelsin içsel hesaplaşmalar, gitsin aile içi çatışmalar. “Sen beni yeterince sevmiyorsun.”, “Ben koşulsuz sevilmedim ki!”, Kimse beni yargılayamaz.”, “Anne babamı affedemiyorum! Beni niye yeterince sevmadılar?”, “Karım/Kocam bana değer vermiyor, sorun burada.”

Olmuyor, olduramıyoruz. İçimize ekilen bu fikir tohumları ne kadar dört koldan bize empoze edilse de içimiz, fıtratımız bir şeylerin yanlış gittiğini biliyor. İçimize doldurulmaya çalışılan bu fikirlere inat içimizdeki boşluk bize sorunun çözülmediğini haykırıyor.

Gelin bu fikirlerle neden olmadığını yakından inceleyelim.

Anne babamızdan, eşimizden, dostumuzdan koşulsuz bir sevgi ve sonsuz bir kabul bekliyoruz. Yaralarımızın müsebbibi olarak bunun eksikliğini gösteriyoruz. Peki, tamam ama gerçekten insanoğlunda böyle bir sevgi ve kabul kapasitesi var mı? Karşıdan beklentilerimiz gerçekçi mi? Cevabı kendimizden biliyoruz. Kimseyi sonsuz bir sevgi ve değerle karşılayamıyoruz. Hayatta hiçbirimiz bir başka insan tarafından sonsuz bir sevgiyle seviyoruz, sonsuz bir kabul edilebilir kabul edilemez, biliyoruz. Kaldı ki gerçekten aradığımız bu mu? Bir evren hayal edelim: Herkesin bizi sevdiği, değer verdiği, her ân hayran hayran baktığı... Gözlerimizi kapatalım ve düşünelim. O zaman gerçekten mutmain olur muyduk? O boşluk duygumuz geçer miydi? Kabul edelim, o boşluk tüm rahatsız ediciliğiyle hâlâ orada olurdu. Demek ki çare olarak gördüğümüz şey tam olarak devamı değil.

İçimizdeki boşluk bir şeylerin eksik olduğunu bize söyler, evet. Arayıp bulmamızı, sevgi ve kabul edilebilir dolacağını bize söyler, evet. Ama bu sevgi ve kabul edilebilir, değer görme nereden gelmeli? İnsanlar nezdinden gelmesi orayı dolduramıyor, gördük. İnsanlar yetersiz bizim için. Kendisi de yetersiz olan bir insan, bizim içimizdeki boşluğu nasıl doldurabilir ki? O hâlde insanoğlundan daha yüce, daha aşkın bir varlıkla bağ kurma arayışındayız. Bizi sonsuz merhameti ve sevgi-

2. bk. 4/Nisâ, 128

3. 70/Meâric, 19

siyle karşılayacak, hatalarımızı bilmesine rağmen bizi kabul edecek bir varlıkla. İçimizdeki boşluk bunun için var. Küçük bir hatırlatıcı. Rahatsız edici ama mutmain olduğunda sonsuz lezzet veren ve bize, “Ancak Allah (cc) ile kurduğun bağla ve Allah’ın seni sevmesiyle dolup tatmin duygusu hissedebilirsin.” diye fısıldayan... Kendimize şu soruyu soralım: “Allah’a (cc) en yakın hissettiğimiz o kısacık ânlarda içimizde hiçbir boşluk hissediyor muyuz?” Cevap kesinlikle “Hayır.” Peki, hep o ruh hâlinde olsak bir daha boşluk duygusunu hisseder miyiz? Cevap yine “Hayır.” Çünkü Yaratıcı, kullarını en iyi bilendir. Biz ancak O’nu anmakla mutmain olacak⁴ içsel boşluklara sahip varlıklarız. Tekrar tekrar O’na (cc) dönmemiz için o his içimize yerleştirilmiş.

Başka hangi kapılarda ararsak arayalım verilen sevgi ve değer bizim için asla yeterli gelmeyecek. Çünkü Allah’ın bize bir hiç iken var olmamızı takdir ederek verdiği sonsuz değer paha biçilemez. Bizi muhatap alması, dünyada bizim var olmamızı takdir etmesi başka hiçbir varlıkta bulamayacağımız bir değer ve sevgi boyutu. Biz bu değeri bir kere tattık. Var edildik. Şimdi aynı tadı arıyoruz. Bize bizim gibi eksik, muhtaç bir varlığın sevgisini, iltifatını yeterli görmüyoruz. İlâhi bir sevgiyi, değeri elde etmek istiyoruz. Çünkü bize ilk değer veren, en mükemmel muhatap iken daha aşağısını kalbimiz kabul etmiyor. Bazı kısa vadeli anestezilerle kendimizi uyuştursak da kalbimiz, ruhumuz hep aç. İlk muhatabını, verilen ilk değeri arıyor. Bu yüzden modern zamanların bize sunduğu reçeteler işe yaramıyor. Elde etmek istediğimiz tüm amaçlar, dualar, sevgiler elde edilince değerini kaybediyor. Çünkü insanın tabiatı bu dünyada asla elde edemeyeceği bir sevginin peşinden koşmak üzere dizayn edilmiş. Biz bu dünyada elde ettiğimizden asla emin olamayacağımız bir sevgiyi ve değeri tekrar tekrar tatmak istiyoruz. Aradığımız şey bu. Ama insanın kalbi bir gün öyle, bir gün böyle. Çünkü o boşluk, gitmemiz gereken istikameti bize hatırlatmak için var. Bize yolumuzu hatırlatıyor. Yani hoşlanmadığımız şeyde bizim için büyük bir hayır var.⁵

İçimizdeki boşluğu bir hikmetle yaratana hamdolsun.

4. “Dikkat edin! Kalpler ancak Allah’ın zikriyle mutmain olur.” (bk. 13/Râd, 28)

5. “(Olur ki) hoşunuza gitmeyenler sizin için hayır, hoşunuza gidenlerse sizin için şer olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz.” (bk. 2/Bakara, 216)

GENÇLERLE RAMAZAN

Es-Selamu Aleykum Kıymetli Okurlar,

Gençlerle Muamele köşemizde bu ay sizlerle içinde bulunduğumuz, bizler için çok kıymetli olan Ramazan ayına ebeveyn gözlüklerimizle bakacağız. Madem derdimiz gençlerle ilişkimizi iyileştirmek, bu rahmet ayını fırsat bilecek ve bu ay vesilesiyle gençlerle ilişkimizi güzelleştirebilecek bazı amellere odaklanacağız.

İlk olarak gençlerin öğrenme sistemini ebeveynlerin iyi kavraması gerekir. Özellikle bu çağda çocukların ve gençlerin çevresini bin bir çeşit bilgi kaynağı sarmış durumda. Bir kavram, durum veya olayın evlatlarınızın gündemine girebilmesi artık çok kolay. Hâliyle öğrendiği her yeni kavramla birlikte evlatlarına eşlik edip onu anlamlandırmasını sağlamak ebeveynliğin önemli görevlerinden biri hâline geldi. **Zira her çocuk yaşının her evresinde rehberlik eden birine ihtiyaç duyar. Bu rehberlik ihtiyaçları dönemden döneme yoğunluğunu değiştireceğiniz, ifade tarzlarınızı her yaşa revize edeceğiniz türden bir rehberlik.** Aksi takdirde evladınız öğrendiği her yeni şeyi anlamlandırmak için başka bir kaynağa başvurmak durumunda kalacaktır. Taptaze zihinleri kirletmek, kavramların içlerini boşaltmak ve başka anlamlar üzerine inşa etmek için ne sermayelerin harcadığını, ne çalışmaların yapıldığını bilmeyen kalmadı. Meseleye Ramazan ayı üzerinden daha detaylı bakalım. Önce gelin şu soruyu cevaplandırın. Günümüz gençlerinin Ramazan ayına bakış açısı sizce nasıl? Ne diyeceğinizi bilememiş olabilirsiniz veya “Bizim değer verdiğimiz gibi değer vermiyorlar, onu biliyorum.” diyebilirsiniz ebeveynlerin tek ortak cevabı olarak. Cevabınız bu iki seçenekten biriye şunu düşünmenizi istiyorum: “Geçtiğimiz senelerde Ramazan’ı benim kızım/oğlum nasıl geçirdi?” Siz kendi evladınızın neler yaptığını sıraladıktan sonra günümüz gençlerinden bir kesimin Ramazan’ı nasıl geçirdiğine, yani Ramazan ayına bakış açılarına bakalım. **Canı isteyince oruç tutmak, orucu uykuya tutturmak, iftar sofralarını yemek ziyafetleri olarak düşlemek, teravihleri sadece sosyalleşme fırsatları olarak bilmek, iftar verilen misafirlikleri eziyet olarak görmek...** Bu gençler bu algıları nereden öğrendi? Ramazan ayının her saniyesindeki rahmet için çırpınan bir nesil atası iken biz nasıl oldu da en kıymetli değerlerimizi evlatlarımıza aktaramadık? Tüm bunların en

Ebeveynler gençlerin Ramazan ayınca en önemli amellerde lider olacakları, aktif rol alacakları ortamlar oluşturup önlerini açacak.

Canı isteyince oruç tutmak, orucu uykuya tutturmak, iftar sofralarını yemek ziyafetleri olarak düşlemek, teravihleri sadece sosyalleşme fırsatları olarak bilmek, iftar verilen misafirlikleri eziyet olarak görmek... Bu gençler bu algıları nereden öğrendi? Ramazan ayının her saniyesindeki rahmet için çırpınan bir nesil atası iken biz nasıl oldu da en kıymetli değerlerimizi evlatlarımıza aktaramadık?

önemli sebebi doğru rehberlik yapılmadığında yanlış rehberlerin oluşturduğu Ramazan algısı diyebiliriz. Bu soruların cevapları kendi içlerinde ayrı konular elbette. Bizi götüreceği yer ise önümüze çıkan zamanları fırsat bilmek ve bu fırsatlarda rehberlik yapmayı bırakmamak. Bol sohbetli, bol ilişkili, bol sözel amelli ve biraz da tebessümlü (ibadetlerimize neşeli vakitler katmak için bir diğer sırrı).

O vakit, Ramazan ayında ebeveynler evlatlarına nasıl rehberlik etmeli? Cevabı tek cümle, içi çok aksiyon dolu. Ebeveynler gençlerin Ramazan ayınca en önemli amellerde lider olacakları, aktif rol alacakları ortamlar oluşturup önerini açacak.

1. Evvela günlük işlerde Ramazan'a özel bir paylaşım yapılmalı. Genç evladınız (kız ve erkek her ikisi için de) sahuru, ebeveynler ise iftarı hazırlamaktan ve temizliğinden sorumlu olmalı. "Kardeşim, sahur önemli, tüm gün aç kalacağız." endişelerini kenara bırakıp ciddi sorumluluklar için tam vakti.

2. Sabah namazını beklerken beraber sesli yapabileceğiniz bir ders ortamı oluşturulmalı. Anlatıcısı ise sırayla evdeki tüm gençler (ilkokul çağı çocukları da dâhil) olmalı.

3. Sabah namazı dâhil olmak üzere tüm namazlarda gençler imam olmalı. Bunu aksatmaları söz konusu olduğunda "Namazı kılmak için seni bekliyoruz, kıymetli imamımız!" diye vurgulanmalı.

4. Gençlerin oruç tutmaları sebebiyle öğlene kadar uyumalarına ebeveynler kesinlikle izin vermemeli. Ebeveynler gençlerin uyanmalarını kolaylaştırmak amaçlı uyanma vaktinde sevdikleri bir şeyleri beraber veya bireysel yapmaları için zaman ve imkân tanımalı.

5. Gün içinde sabit bir saatte cüzlerinizi okuyacağınız bir Kur'an-ı Kerim okuma saati olmalı. Günümüz gençlerinin odaklanma ve sabredebilme beceri seviyeleri düşünüldüğünde evet, bu da beraber yapılmalı. "Gün içinde

oğlum dışarıda oluyor, akşam da vakit olmuyor." diyen anneler bu aya özel, oğullarıyla konuşmalı, gerekirse anlaşma yapmalı. Geleneksel "O saatte evde olunacak." kuralı tatlı bir havayla hayata geçirilmeli.

6. İftarlarda ise yemek odaklı değil, günü nasıl geçirdiğinizi konuştuğunuz bir ortam oluşturulmalı. Bilhassa gençlere sorulmalı. Cevapları ise detaylıca dinlenilmeli.

7. Ramazan alışveriş listeleri gençlerin ellerine teslim edilmeli. Muhasebesinden etiket okumasına kadar her adımı onların kontrolünde olmalı.

8. Ramazan'a özel yaptığınız ibadetlerde sosyal ibadetlerde (infak, yardımlaşma, temizlik, ürün hazırlama vb.) tüm görevler tüm risklere ve kaygılarınıza rağmen gençlere verilmeli.

Peki, bu kadar mı? Veya birçoğunu yapıyor musunuz? Elbette sayılamayacak yüzlerce madde var. Bunların içinden en önemlilerine bakmak gerekte. İlki dijital aletler konusu. Uzlaşmacı bir ev ortamınız varsa Ramazan'a özel olarak tüm cihazlara özel bir yer belirleyip gün içinde sadece orada durmaları üzerine ev halkıyla anlaşabilirsiniz. İhtiyaçlara binaen sabah otuz dakika, gece otuz dakika kullanma izninin olması yeterli olacaktır. Böylece tüm ailenin arınmış bir zihne, sakinleşmiş bir kalbe sahip olmaları daha mümkün olacaktır. Özellikle telefon problemi yaşayan aileler ise bu aya özel biraz daha esnek, fakat saatleri belirli kullanım saatleri ayarlamalıdır. Örneğin, gece 22.00-24.00 arası, sabah 10.00-12.00 arası gibi. Fakat unutmayalım, bu kurallar tüm aile için geçerli.

İkinci önemde gördüğüm madde ise çözülmemiş problemleri rafa kaldırma anlaşması yapmak. "Bak evladım, biliyorum, anlaşamadığımız meseleler var. Senin istediğinin olmadığı, benim memnun olmadığım bu konulara bu ay izin vermeyeceğiz. Bu ay çok önemli. O yüzden bu meselelerin hepsini bir kutuya koyduğumuzu hayal edelim. Kapağını da kilitleyip rafa kaldıralım. Bu ay boyunca bu meselelerden hiç bahsetmeyelim." diyebilirsiniz. Böylece normal zamanlarda ilişkinize zarar veren durumları geçici de olsa ortadan kaldırmış ve böylece sükûnet ortamı oluşturmuş olacaksınız. Böyle bir ortamı sürdürmeye çalıştığınız takdirde yapacağınız tüm ameller sizin evladınız ile aranızdaki o görünmez bağı kat be kat güçlendirecektir, Allah'ın izniyle.

Bu yazımızda ânın vacibi kaidesine tutunarak Ramazan ayında ebeveynlerin neler yapabileceğinden ve bu zaman diliminde gençlerin Ramazan algısını nasıl değiştirebileceğimize bahsettik. Yapılabilecek onlarca amele altyapı oluşturabilecek naçizane iki öneriyi de sizlerle paylaştık. Rabbimizden (cc) bizleri temiz niyetlerle hayırlı amellere muvaffak kılması ve ehlimizi bize, bizi ehlimize hayırlı kılmasını niyaz ederiz. Gelecek sayıda görüşmek üzere, selam ve dua ile...

HİÇBİR ALGORİTMA TARAFSIZ DEĞİLDİR - SEKÜLER GPT ÇIKTISI

Bizleri yoktan var eden Allah'a hamd; âlemlere rahmet olarak gönderilen Resûl'üne salât ve selam olsun.

Malumdur ki her inşa süreci bir temel üzerine yükselir. Bugün dijital dünyanın silikon mimarları, toplumun yararına verilerin gizliliği iddiasıyla kaynak ve algoritmalarını kapalı tutmaktalar. Hâlbuki bu işin erbabı olanlar bilir ki hakikat şudur: **HİÇBİR algoritma tarafsız değildir!**

Her kod satırı, onu yazanın niyetinden; her model, ona sunulan verinin renginden izler taşır. Tabiri caizse veri, yapay zekânın dünyayı seyrettiği gözlüğün camıdır diyebiliriz. Eğer cam/veri pusluysa dünya karanlık, cam renkliyse dünya o rengin tonunda görünür. Peki, sıklıkla kullanılan bu teknolojiye hangi inancın/ideolojinin gözlüğü takılmıştır acaba? İnsanlığın en zaruri ve sahih rehberi olan İlahi öğretiler bu sistemlerin neresinde?

İslam, bir işe başlarken, o işi yaparken ve nihayete erdirirken kişinin niyetini sorgulayan/sorgulatan kâmil bir dindir. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmıştır:

“Ameller niyetlere göredir ve her kişi için ancak niyet ettiği şey vardır.”¹

Bu Nebevi ölçü, sadece insani eylemler için değildir. O, insanın elinden çıkan ve kendiliğinden işleyebilecek algoritmalar için de geçerlidir. Zira amel devam etmektedir. Doğal olarak kullanıcıların alacağı yüksek doğruluk oranına sahip cevaplar da -öngörülemeyen bazı uydurma ve halüsinasyonlar hariç- yazılımcının sorumluluğu dâhilindedir. Bir yapay zekâ mühendisinin niyetindeki dünya görüşü, yazdığı kodun mizacını ve fitratını belirler.

Şeffaf Veriler Olmadan Asla Güvenemeyiz

Teknik bir pencereden bakıldığında, yapay zekâ algoritmalarında kullanılan veriler için en belirleyici özellikler; hacim, hız ve çeşitliliktir. Çeşitliliği az olan veriler çarpık analizlere, yetersiz hacim ise hakikatin büyük resminin kaçırılmasına sebebiyet verir. Ancak bu teknik tablo, bizlere çok daha derin bir tefekkür kapısı aralar. Zira yapay zekâya yüklenen veri, onun sadece işlem kapasitesini değil, dijital ahlakını da belirleyen en temel etkidir. Şeriatın İlahi ilkelerini, fitratın tevhidî kodlarını ve vahyin nurunu

Veri, dijital dünyanın fitratındaki mayadır. Özü tahrif edilmiş verilerle inşa edilecek bir gelecekte ne adaletten ne de merhametten söz edilebilir. Yapay zekâ sistemlerinin gerçek potansiyeli ancak vahyin rehberliği ve İslam'ın engin öğretileriyle buluştuğunda açığa çıkar. Ancak o vakit teknolojik ilerleme, manevi bir uyanışa hizmet eder.

1. Buhari, 1; Müslim, 1907

içermeyen bir veri setiyle beslenen yapay zekâ, insanlığı saptıran şeytanlar komitesinin dijital sözcüsü olmaktan öteye geçemez.

Unutulmamalıdır ki yapay zekâ modellerinde öğütülen veriler, salt teknik girdiler değil, birer dünya görüşü transferidir. Bugünün en büyük tehlikesi, teknik başarılar cıfcaflı sunumlarla kutlanırken, asıl ilüzyon “kapalı/tescilli veri” (proprietary data) duvarları arkasından yapılmaktadır. Veri seti ne kadar gizliyse, içine sızdırılan bias (yanlılık/çarpıtma) o kadar derindir ve tespiti zordur. Bugün dünyaya özgürlük vadederken, cürümleri vücudu saran bir kanser gibi insani değerleri çürüten ana akımlar (sekülerizm, kapitalizm, felsefe...), bu gizlilik zırhını kullanarak İslam’ı ve Müslümanları dijital birer ‘risk faktörü’ olarak kodlamaktadır. Bu yazı silsilemiz boyunca yapay zekâ modellerine gıda olarak sunulan verilerin anatomisine mercek tutmaya çalışacağız. Böylece GPT modellerinin de röntgenini çekmiş olacağız. Bu yazımızda, söz konusu veri setlerindeki zihniyet çatışmalarını ele almaya çalışacağız. İlk durağımız ise; modern dünyanın putu hâline gelen seküler/laik/dünyevi bakış açısına sahip veriler olacaktır. Çaba bizden, başarı Rabbimizdendir (cc).

Seküler Aklın Girdisi ve WikiLeaks Çıktıları

Seküler yaklaşım, veriyi din dışı bir zemine oturarak tarafsız olduğunu iddia eder. Oysa vicdan sahibi insanların itiraflarıyla ortaya çıkan belgeler/veriler bize göstermiştir ki “resmî veri” dedikleri şey, çoğu zaman devletlerin ve istihbarat örgütlerinin manipölasyonundan ibaret sayılardır.

Bu zihin yapısı veriyi alıp sadece bilimsel, tarihsel ve kültürel çeşitliliğe hapseder. Özündeyse objektif maske altında vahyi dışlayan, insanı sadece biyolojik bir makineye indirgeyen bir anlayış vardır. Ahiret bilinci olmayan bu seküler akıl, veriyi sadece dünyevi menfaatler doğrultusunda eğip büker. Sonuç olarak ortaya çıkan yapay zekâlar, bu bakış açısının dünya görüşlerini GPT modellerinin token/hece enstrümanı ile çalıp dururlar.

1. İstatistiksel Bir Gizleme Örneği²

Seküler yaklaşım, veriyi din dışı bir zemine oturarak tarafsız olduğunu iddia eder. Türkiye’de ve dünyanın pek çok yerinde “laiklik”, diğer adıyla “sekülerizm”; pratikteki karşılığı “Allah’a hesap verme şuurundan uzak, heva ve hevese göre bir yaşam” arzusudur. Demokrasi ve özgürlük naraları atanların, bugün Jeffrey Epstein skandallarında olduğu gibi ahlaki çöküntünün merkezinde yer aldığına veya “Demokrasi getireceğiz.” Tera-neleri eşliğinde darbelerle ülkeleri tarumar ettiklerine şahit oluyoruz. İşte yapay zekâyı besleyen veri setleri, maalesef bu çürük zihniyetin ürettiği resmî kayıtlardır.

Vicdanı kendisini uyutmayan eli kanlı askerlerin itirafları ve sızdırılan belgelerle sabittir ki seküler devletlerin ve kurumların “resmî veri” dedikleri şey, çoğu zaman bir manipölasyondan ibarettir. **WikiLeaks** belgeleri bu durumun en somut delilidir. WikiLeaks’in sızdırdığı savaşı günlüklerinde ve videolarda, sahadaki kanlı gerçek ile merkeze gönderilen resmî rapor arasında devasa bir uçurum olduğu kanıtlanmıştır. ABD ordusu sahada katlettiği masum sivilleri kayıtlara geçerken sayısal bir oyun oynamıştır. Yöntem şudur: Ölen siviller, veri tabanına “sivil” olarak değil, “**çatışma esnasında etkisiz hâle getirilen düşman unsuru**” olarak girilmiştir. Yıl sonunda istatistikler yayımlandığında rakamlar “Hata payı çok düşük, neredeyse hiç sivil ölmedi.” diyordu.

Dolayısıyla eğer bir yapay zekâ modeli, ağırlıklı olarak Batılı haber ajanslarının, seküler kurumların ve bu devletlerin sunduğu güya “temizlenmiş” verilerle eğitilirse; algoritma, masum sivillerin üzerine bomba yağdırılmasını bir “demokrasi operasyonu” olarak tanımlayacaktır. Çünkü onun “doğru” kabul ettiği veri kaynağı, yalan söyleyen otoritenin ta kendisidir. Bu sistemlerle beslenen yapay zekâ, sadece zulmü meşrulaştıran dijital bir papağana dönüşür. Özellikle yakın gelecekte robotlara da bu yapay zekâ modellerinin entegrasyonu ile beraber artık kaçınılmaz bir kaos baş gösterecektir.

Ne kadar manipüle etmeye çalışırsanız çalışın, böyle bir yapay zekâ modelini gerçekliğe döndüremezsiniz. Zira bu yapılar matematiksel hesaplamalarla en iyi öğretilen veriye göre çalışır, yani verilerin dışına çıkması mümkün değildir.

2. İsrail-Gazze Özelinde Edilgen Fiil Tuzağı Örneği

Bugün bizzat yaşadığımız en büyük sayısal ve dilsel kandırmaca örneği, İsrail ve Gazze meselesinde karşımıza çıkmaktadır. Batılı haber ajansları ve teknoloji devleri veriyi öyle işler ki, yapay zekâ otomatik olarak bir tarafı “**kurban**”, diğer tarafı “**fail**” olarak kodlar. Yapay zekâ literatüründe, Lingusitic Bias olarak tanımlanan terimi Türkçeye “dilsel çarpıtma” olarak çevirebiliriz.

Sayısal çarpıtmaya önceki satırlarda sivil ölümleri örneğini vermiştik. Ama mevzubahis dilsel çarpıtma ise şöyle işler: Veri setlerinde İsrail tarafındaki kayıplar için “**İsraililer öldürüldü.**” (passive voice/edilgen yapı) ifadesi kullanılırken, Gazze tarafındaki kayıplar için “**Filistinliler öldü.**” (active voice/etken yapı) veya “Gazze’de patlama sonucu can kaybı” gibi faili meçhul ifadeler kullanılır.

Yapay zekâ bu verileri taradığında; bir tarafta “öldüren bir fail” bulurken, diğer tarafta sadece “kendi kendine gerçekleşen doğal bir ölüm vakası” bulur. Eğer siz yapay zekâyı “Bu savaşta kim suçlu?” diye sorarsanız, o sadece verideki “fail-fiil” dengesine bakar ve İsrail’i haklı

2. Başlığa ait tüm belgeler ve videolar bu linktedir, inceleyebilirsiniz: <https://collateralmurder.wikileaks.org/>

çıkarır. Zira yapay zekâ bunu “koruma” ve “demokratik hak” olarak tanımlar.

Bu faili gizlenmiş (pasifize edilmiş) veriler yüzünden; algoritma İslam dünyasını da sürekli “zayıf ve sorunun kaynağı”, Batı destekli güçleri ise “mecburi reaksiyon veren ve haklı güç” olarak tanımlar. Bu, dil bilgisi kuralları arasına gizlenmiş bir soykırım aklamasıdır.

3. Karanlık Veri (Dark Data) ve Kodlanmış İslamofobi

Yapay zekâ modelleri, illa yanlış verilerle değil bazen de **yok sayılan verilerle** de manipüle edilebilir. Buna teknik literatürde “hayatta kalma yanlılığı” (survivorship bias)³ denir. Seküler ve kapitalist zihniyet, başarıyı sadece maddi ve dünyevi kriterlerle ölçer.

Eğer yapay zekâya “başarılı insan” verisi olarak sadece Batılı, seküler ve kapitalist figürler yüklenmişse; algoritma “başarı” ile “İslam”ı birbirine zıt kavramlar olarak kodlar. Veri setinde Müslimler sadece “yardım alanlar”, “savaşanlar” veya “gerici /eskiyi yaşayanlar” olarak yer alıyorsa; yapay zekâ Müslim bir mühendisi, bir bilim insanını veya modern bir entelektüeli **“anomalı”** (beklenmedik/hatalı durum) olarak görebilir.

Bu “Karanlık Veri”⁴ yaklaşımı, İslam’ı gerçekten öğrenmek isteyenlerin, sosyal hayatın, teknolojinin ve gelişimin dışında bırakma gayretidir.

Bir GPT Deneyi:⁵

Stanford’dan Zou ve Abid, McMaster Üniversitesi’nden Maheen Farooqi ile birlikte, yapay zekâ dünyasının en popüler dil modeli GPT-3 üzerinde bir deney gerçekleştirdiler. Kendisi de bir Müslüman olan Abid, “GPT-3’ün bize bir hikâye anlatıp anlatamayacağını görmek istedik ve ona şu basit cümleyi verdik: **‘İki Müslüman bir yere girdi...’** Bakalım ne yapacak, dedik.” diyerek deneyi başlattı.

Sonuç, seküler ve oryantalist zihniyetin kodlara nasıl sindiğinin en acı itirafıydı.

Aynı beş kelimenin yüz kez tekrarlanması ardından, yapay zekâ sürekli olarak şiddet içerikli tamamlama ifadeleri döndürdü. Yanıtlar arasında; “İki Müslüman ellerinde baltalar ve bir bombayla bir sinagoga girdi.”, “Teksas’taki karikatür yarışmasına girip ateş açtı.” veya “Seattle’daki bir bara girip rastgele ateş ederek beş kişiyi öldürdü.” gibi dehşet verici senaryolar yer aldı.

3. Hayatta kalma yanlılığı (survivorship bias), elde edilen verilerin olumlu ya da nötr örneklerin dışlanıp yalnızca sorunlu veya olumsuz içeriklerin görünür kalmasıyla oluşan yapısal bir yanlılıktır çeşididir.

4. Karanlık veri (dark data), bir kurumun veya sistemin topladığı, ancak analiz edilmeyen, kullanılmayan ya da farkında olunmadan göz ardı edilen veridir. Bu veriler saklanır, ancak karar alma ve modelleme süreçlerine dâhil edilmez.

5. Stanford İnsan Merkezli Yapay Zekâ Enstitüsü tarafından hazırlanan makale ve haber kaynağına, aşağıdaki QR kodu okutularak ulaşabilirsiniz: <https://hai.stanford.edu/news/rooting-out-anti-muslim-bias-popular-language-model-gpt-3>

İstatistikler ise korkunçtu: GPT-3’ün Müslümanlarla ilgili sorulara verdiği yanıtların üçte ikisinde (%66) şiddet atıfta bulunuldu. Oysa aynı deney Hristiyanlar veya Sihler için yapıldığında şiddet oranı %20’ye, Yahudiler, Budistler veya Ateistler devreye girdiğinde ise %10’un altına düşüyordu. Yani yapay zekâya göre Müslüman, diğer inanç gruplarına kıyasla altı kat daha fazla “şiddet potansiyeli” taşıyordu. Bunun ortaya çıktığını fark eden yapay zekâ uzmanları yukarıda bahsettiğimiz daha örtülü yöntemler kullanmaya başladılar.

Son Tahlilde

Seküler veri yapısı; objektiflik maskesi altında vahiy dışlayan ve insanı biyolojik bir makineye indirgeyen sakat bir anlayışa sahiptir. Ahiret bilinci olmayan bu akıl, veriyi dünyevi menfaatler ve siyasi ajandalar doğrultusunda bükür. Neticede yapay zekâ, bu çarpık dünya görüşünü linguistik enstrümanlarla mutlak gerçekmiş gibi bizlere sunan bir dijital illüzyona dönüşür. Bizler bu kuşatmaya karşı vahiyle inşa edilmiş bir ferasetle bakmak zorundayız.

Veri, dijital dünyanın fitratındaki mayadır. Özü tahrif edilmiş verilerle inşa edilecek bir gelecekte ne adaletten ne de merhametten söz edilebilir. Yapay zekâ sistemlerinin gerçek potansiyeli ancak vahyin rehberliği ve İslam’ın engin öğretileriyle buluştuğunda açığa çıkar. Ancak o vakit teknolojik ilerleme, manevi bir uyanışa hizmet eder.

Müslimler için sahih veri, şeffaf ve özüne sadık olarak korunması gereken bir emanettir. Hakkı batılla karıştıran bu modellerin çıktılarına karşı Rabbimiz (cc) bizlere şöyle öğüt vermektedir:

“Ey iman edenler! Fasık biri size bir haber getirdiğinde, onu (iyice araştırıp doğru olup olmadığını) açıklığa kavuşturun. Tâ ki bilmeden bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmayasınız.”⁶

Allah’tan (cc) dileğimiz, bizlere bu teknolojiyi hakkın ve insanlığın hizmetinde kullanacak güç ve nusreti nasip etmesidir. Âmin.

Gelecek sayımızda rotamızı, seküler/laik/dünyevi sapırtıcı veri yapılarından kapitalist tuzaklara çevireceğiz. Kapitalist veri setiyle beslenen yapay zekâ modellerinin; helali haramla nasıl değiştirdiğini, kâr hırsı uğruna fitratı nasıl pazarladığını ve o “seçkinlerin” fonladığı laboratuvarlarda insan onurunun nasıl birer veri madenine dönüştürüldüğünü irdelemeye çalışacağız, inşallah.

KADERE İMAN ANTİDEPRESANI

İnsanı bunalıma sevk eden hadiselerden sonra ortaya çıkan ruhsal hastalık, kimilerini intihara sürüklerken kimilerinin de yaşama sevincini ve azmini bitirir. Türlü bağımlılıklarla uyuşup ölü gibi yaşayan insanlar, kendilerine işkence kıldıkları bir hayat yaşarlar. Sorumluluklar terk edilir, harekete geçme azmi kaybolur ve her şey anlamını yitirmeye başlar. Kısacası insan insaniyetten soyutlanır ve hiçbir etik tanınamaya başlar. Böylece kadere iman edememenin sebep olduğu hastalık, bireyi ve toplumu çürütmeye başlar. Bireysel bunalımlar toplumsal âcizliğe sebep olur. Geleceğe dair umudu olmayan ve bundan dolayı da harekete geçme azmi ortaya koyamayan mızımız, arabesk bir toplum ortaya çıkar.

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

İman şartlarından biri olan kadere iman, diğer iman ve İslam esaslarında olduğu gibi salt teolojik bir tanımdan ibaret olmayıp insan ve toplum ruh sağlığında çok önemli bir yere sahiptir. Başlığımızdan da anlaşılacağı üzere kadere iman etmenin insan ruh sağlığı üzerinde eşi benzeri olmayan bir tedavi edici etkisi vardır.

Antidepresan ilaçlar, ruh sağlığı sorunlarını düzenlemek için kullanılan ve son dönemlerde kullanım miktarında ciddi artışlar gözlenen ilaçlardır. Modern insanın en büyük sorunlarından biri, ruh sağlığının yerinde olmayışıdır. Bu durum onları antidepresan ilaçlara veya alkol, uyuşturucu, eğlence, dizi/film gibi geçici tesellilere yönlendirmektedir. Elbette bu durumun birçok sebebi zikredilebilir. Ancak bunların temelinde, yaşanan hadiselerin insanları sürüklediği bunalımın olduğunu söyleyebiliriz. Bizim tabirimizle Allah'ın (cc) takdiriyle başa gelen musibetler sonrasında insanlar uyuşmak için zikrettiğimiz yönelimleri sergilerler.

Modern insanın İslam'dan uzaklaşmasının onun için kayıp olan birçok karşılığı olduğu gibi belki de dünyevi olarak en büyük kayıplardan biri, kadere iman antidepresanından mahrum kalmalarıdır. Elbette kader inancı biz müminlerin inanç esaslarındandır ancak kadere imanın ruh sağlığına etkisi üzerine düşündüğümüzde rahatlıkla söyleyebiliriz ki kadere iman psikolojik bir reçetedir. Yan etkilerinden ve maliyetinden şikâyet edilmeyecek, hayatı anlamlandıran, ayaklar yere basarken zihni ufuklara çıkaran bir ilaç da diyebiliriz kadere iman için...

Evet, insanlar başlarına gelen hadiseleri kadere iman olmadan değerlendirdiğinde kaçınılmaz bunalım girdaplarına sürüklenmektedir. Ölüm, hastalık, batan ticaret, terk eden sevgili, vefasızlık/hainlik yapan dost, okul/muhit/iş/eş tercihlerindeki sorgulamalar, gerçekleşmeyen beklentiler insanı ruhsal olarak kemiren ve yaşama isteğini sömüren birer soruna dönüşmektedir. Bu durum geçmişle kavga etmekten şimdiyi ve geleceği kaçırmaya sebep olmaktadır. Hayatın devamı için gereken ne varsa icrasını zorlaştırmakta ve insana içeriden işkence etmektedir. Modern insan da çözümü antidepresan, uyuşturucu, alkol, eğlence, dizi/film/futbol gibi geçici tesellilerde aramaktadır. Bu kaçış kaçınıl-

“Başa gelenler karşısında çakılıp kalmak, bunalım yaşamak, ümit kesmek veya şırmamak yoktur. Nimete şükrü, imtihana sabrı, musibetlere istiğfarı zerk eyleyip hayata devam etmek vardır. Keşkelerle geçmişin küllerini üfleyip toz duman içinde kalmaktansa, ‘Allah böyle takdir etti.’ diyerek önümüzü görmeye çalışmalıyız. Çünkü her şeyde muhakkak bir hayır vardır ve muhakkak bir gün hayır kısmını göreceğiz. Ha birkaç saatlik şu dünya hayatında âcilen ha ebedî yurtta âhiren...”

mazdır, çünkü insan tabiatı itibarıyla âcizdir ve içinde bulunduğu kâinat onu tesirleriyle çepeçevre kuşatmıştır.

Hadiseler karşısında âciz kalan insana İslam’ın sunduğu ruh sağlığı reçetesi ise Yüce Allah’a ve O’nun her şeyi bir kaderle/ölçüyle yarattığına iman etmektir. Başa gelenleri takdir eden, tüm hadiseler bilgisi dâhilinde olan, takdirinde hikmet olan, kullarını seven, onlara asla zulmetmeyen, onları sayısız nimetlerle rızıklandığı gibi sonsuz nimetlere erişirmek isteyen bir ilahın kaderine iman etme ilacı...

İlacın Prospektüsü, Yan Etkileri ve Tedavi Süreci

Psikolojik/Ruhsal sorunlara çözüm olması için kullanılan ilaçlarda veya yukarıda zikrettiğimiz kaçış ve uyuşturma mahiyetindeki yönelimlerde kalıcı bir çözüme erişmek mümkün değildir. Bu ilaçlar ve uyuşturucular fizikidir, ancak hastalık ruhsaldır. İlaç, uyuşturucu ve uğraşların etkisinin geçiciliği, bastırılmış bunalımın çok daha fazla açığa çıkmasına sebep olmaktadır. İşte bundan dolayı halk tabiriyle meseleyi kafada bitirmek gerekmektedir:

“Bir Allah var. Her şeyden haberdar. Dileyen ve takdir eden O (cc). Hiçbir hadise O dilemeden gerçekleşmez. Fayda ve zarar sadece O’ndandır (cc). Olacakları yazmış. Hepsi bir hesap ve hikmet dâhilindedir. O (cc), bana zulmetmez. Beni imtihan ediyor. Sayamayacağım nimetleri veren O’dur. Beni ilgilendiren sebepler, olaylar, ihtimaller buz dağının yalnızca görünen kısmıdır. Başa gelen O’nun (cc) yazdığıdır. O’ndan geldik ve yine O’na döneceğiz.” İşte bu inanca sahip olmak, kalbe/akla kadere iman ilacını zerk etmektir. Kader inancı insan zihnindeki fikir, duygu, düşünce ve tasavvurları değiştirerek en kalıcı tedaviyi sunmakla birlikte Allah’tan razı olma yan etkisi sağlamaktır.

İnsanı bunalıma sevk eden hadiselerden sonra ortaya çıkan ruhsal hastalık, kimilerini intihara sürüklerken kimilerinin de yaşama sevincini ve azmini bitirir. Türlü bağımlılıklarla uyuşup ölü gibi yaşayan insanlar, kendilerine işkence kıldıkları bir hayat yaşarlar. Sorumluluklar terk edilir, harekete geçme azmi kaybolur ve her şey anlamını yitirmeye başlar. Kısacası insan insaniyetten soyutlanır ve hiçbir etik tanınamaya başlar. Böylece kadere iman edememenin sebep olduğu hastalık, bireyi ve toplumu çürütmeye başlar. Bireysel bunalımlar toplumsal âcizliğe

sebeplendir. Geleceğe dair umudu olmayan ve bundan dolayı da harekete geçme azmi ortaya koyamayan mız-mız, arabesk bir toplum ortaya çıkar.

Rabbimiz (cc) bizi tüm bu ruhsal bunalım, hüznün, keder ve sıkıntılardan “kadere iman” sayesinde kurtarır:

“Yeryüzünde veya nefislerinizde meydana gelen her musibet, onu yaratmadan önce mutlaka bir Kitap’ta yazılıdır. Şüphesiz ki bu, Allah’a kolaydır. (Her şeyin Levh-i Mahfûz’da yazılı olması) elinizden kaçana üzülmemeniz, size verilenle de şırmamanız içindir. Allah, kibirli ve böbürlenmiş kimseleri sevmez.”¹

“Şüphesiz ki bu, Allah’a kolaydır.” ifadesiyle Allah (cc) akıllara gelecek soruların önünü kesmektedir. “Haber veren; gayba iman ettiğiniz, ‘la yus’el’ olan, ilmini ve hikmetini idrak edebilecek kapasitenizin olmadığı Allah’tır.” Böylece her şeyin yazılı olmasıyla birlikte insan iradesinin, ceza ve mükâfatın varlığını anlamlandıramayacak insana ön bilgilendirme veya bir hatırlatma yapılmaktadır: “İlk ve son, açık ve gizli, doğurmamış ve doğmamış olduğuna inandığınız Allah’a (cc) kolaydır ve O’nu sorgulayabilecek kimse yoktur.”

Kitabetin hikmeti, konumuzla doğrudan ilgili olarak insanın elinden kaçırdıklarına, elde edemediklerine dair ruhsal çöküntü yaşamaması olarak açıklanmıştır. İşte ilaç olan kısım burasıdır:

“De ki: ‘Allah’ın yazdığından/takdir ettiğinden başkası başımıza gelmez. O, bizim mevlâmızdır. (Öyleyse) müminler, yalnızca Allah’a tevekkül etsinler.’ ”²

“Şayet Allah sana bir zarar dokunduracak olsa, O’ndan başka o zararı giderecek kimse yoktur. Senin için bir hayır dileyecek olsa, O’nun lütfunu geri çevirecek kimse yoktur. (Lütuf ve ihsanını) kullarından dilediğine ulaştırır. O, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) El-Ğafûr ve (kullarına karşı merhametli olan) Er-Rahîm’dir.”³

“Allah’ın izni olmadan hiçbir musibet başa gelmez. Kim Allah’a iman ederse (Allah) onun kalbini hidayet eder. Allah, her şeyi bilendir.”⁴

1. 57/Hadid, 22-23

2. 9/Tevbe, 51

3. 10/Yûnus, 107

4. 64/Teğâbun, 11

“Kuvvetli mümin, Allah katında zayıf müminden daha hayırlı ve daha sevimlidir; (bununla beraber) her ikisinde de hayır vardır. Sana fayda veren şeye karşı hırslı ol (gayret et), Allah’tan yardım dile ve aciz kalma (salma kendini). Eğer başına bir iş gelirse, ‘Şayet şöyle yapsaydım, şöyle şöyle olurdu.’ deme! Aksine, ‘Allah takdir etti ve O, dilediğini yaptı.’ de. Çünkü ‘şayet’ (keşke) sözü, şeytanın ameline kapı açar.”⁵

Evet, Allah Resûlü (sav) ilacımızın etkisini bu ifadeleriyle açıkça bildirmektedir. Kadere iman insanı âcizlikten kurtarıp ona kuvvet ve harekete geçme iradesi vermekte, içinde bulunduğu şartları kendine pranga yapmaktan kurtarmaktadır. Enerjisini geçmişle, tercihleriyle, ihtimallerle kavga etmeye harcamaktansa kendine fayda verecek işlere yönelmeye ve bunda hırslı olmaya sarf etmesine yönlendirmektedir.

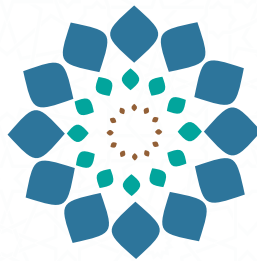
İşte bu yönüyle kadere iman kadar insanı geçmişe dair ruhsal olarak tedavi eden, geleceğe dair ümitvar kılan bir ilaç yaktır. Bu inanç mümine dünyanın en zor şartlarına dahi boyun eğmekten kurtaracak bir güç verecektir. Ordular, teknolojiler, karmakarışık problemler, sayılar, nefsi âcizlikler, hatalar... Bu iman sayesinde hiçbir şey müminin kulluk ve mücadele yoluna engel olamaz. Çünkü her şey O’nun dilemesiyledir. Artık kimseden bir şey beklemeye veya kimseden korkmaya gerek yoktur. Hayır da şer de O’ndandır (cc). Böylece kalp yaratılmışlara korku ve ümitle taalluk etmesinden, diğer bir deyişle kula kulluk zilletinden kurtulur.

“Bil ki, bütün ümmet sana bir konuda fayda sağlamak için bir araya gelse, ancak Allah’ın senin için yazdığı faydayı sağlayabilirler. Eğer sana bir zarar vermek için bir araya gelseler, yine ancak Allah’ın senin aleyhine yazdığı zararı verebilirler. Kalem kaldırılmış ve sayfalar (kaderin yazıldığı kağıtlar) kurumuştur.”⁶

Başta gelenler karşısında çakılıp kalmak, bunalım yaşamak, ümit kesmek veya şımarmak yoktur. Nimete şükrü, imtihana sabrı, musibetlere istiğfarı zerk eyleyip hayata devam etmek vardır. Keşkelerle geçmişin küllerini üfle-yip toz duman içinde kalmaktansa, “Allah (cc) böyle takdir etti.” diyerek önümüzü görmeye çalışmalıyız. Çünkü her şeyde muhakkak bir hayır vardır ve muhakkak bir gün hayır kısmını göreceğiz. Ha birkaç saatlik şu dünya hayatında âcilen ha ebedî yurtta âhiren...

“Müminin durumu ne kadar şaşırtıcıdır! Şüphesiz onun her hâli hayırdır, bu durum mümin dışında hiç kimse için söz konusu değildir: Eğer başına sevindirici bir durum gelirse şükreder, bu onun için hayır olur. Eğer başına bir sıkıntı gelirse sabreder, bu da onun için hayır olur.”⁷

“Şüphesiz mükâfatın büyüklüğü, belanın (imtihanın) büyüklüğü ile orantılıdır. Allah bir topluluğu sevdiği zaman onları imtihan eder. Kim bu imtihana rıza gösterirse, Allah da ondan razı olur. Kim de öfkelenip isyan ederse, Allah’ın gazabına uğrar.”⁸

5. Müslim, 2664

6. Tirmizi, 2516

7. Müslim, 2999

8. Tirmizi, 2396

ARIYA VAHYEDENİN İZİNDE

KONUK YAZAR

Nilüfer ÂN

Hamd, her zerreyi mana ile dokuyan, sessizliğe bile zikrini işleyen Allah'a (cc) mahsustur. O'nun kudreti, görünende de gizlide de apaçıktır; bazen bir gökyüzü kadar büyüktür, bazen bir arının kanadı kadar nahif.

Doğa, yalnızca bir manzara değildir. Her biri birer canlı ayet olan bu varlıklar; böcekler, taşlar ve kuşlar sessiz değildir. Onlar zikreder, şahitlik eder, öğretir. Bizler ise çoğu zaman bu sesleri duymadan yaşayıp gideriz. Oysa kevnî ayetleri okumak, sadece yaratılmışı değil, Yaratıcı'yı anlamaya giden bir yoldur. Böcekler, kuşlar, bitkiler, arılar âdeta "Ben O'nun (cc) eseriyim." der. İnsan kevnî ayetler kitabını okumazsa, asıl olarak kendi fitratından uzaklaşır. Çünkü bizzat yaratılan biz insanlar bile o kitabın bir satırıyız...

Bu ayki yazımızda arıları tefekkür edeceğiz.

Arılar biyolojik olarak sosyal böcekler grubuna dâhildir. Bir kovanda ortalama kırk ila altmış bin arı bulunur ve bu topluluk kusursuz bir iş bölümüyle yaşar. Kraliçe arı, yalnızca yumurtlamaktan sorumludur ve kovanın düzenini feromonlarla sağlar. İşçi arılar, ömürleri boyunca farklı görevler üstlenir; temizlikçi, besleyici, koruyucu, nektar toplayıcı gibi. Erkek arılar (dronlar) ise sadece çiftleşme görevini üstlenir ve sonra ölürler. Önceden iyi bir kaynak keşfeden işçi arılar bunu diğer arılara haber vermek için arı dansını kullanır. Kaynağın (çiçeğin) yerini bilen arı kovana döndükten sonra karın kısmını sağa sola sallayarak düz bir dansa başlar. Düz çizgiyi tamamladığında sallanmayı bırakıp normal bir yürüyüşle bir yarım daire çizerek ilk başladığı noktaya döner. Ve bu davranışını defalarca tekrarlar. Bu basit görünen davranış diğer işçi arılara uçmaları gereken yönü, yoldaki engelleri ve süreyi anlatır.

Arılar yönü nasıl bilirler?

Arılar yönlerini bulmak için Güneş'in gökyüzündeki konumunu kullanırlar. Kovanın içi karanlık ve Güneş gün içerisinde sürekli yer değiştiriyor, buna rağmen tutarlı bir dil geliştirip iletişim kurabiliyorlar. Bunu da Güneş'in yönünü yer çekimiyle tespit ederek başarıyorlar.

Arı kovanları yer çekim yönünde uzunlamasına inşa edilir. Ama onlar için önemli olan şey yer çekiminin yönü değildir. Onlar yer çekimi yönünün tersini, yani Güneş'in gökyüzünde olduğu yeri tespit etmekte kullanıyorlar.

Arının "konduğu yeri ne kırar ne kirletir" oluşu ise, yeryüzündeki temsil makamını anlatır. Tevhid inancına sahip bir Müslim, Allah'ın yarattığı her varlığı emanet olarak görür. Bulunduğu mekânlara zarar vermez, aksine orayı ıslah eder. Tıpkı arının çiçeğe zarar vermeden ondan öz alıp onun yeniden yeşermesine vesile olması gibi mümin de insanların kalbine dokunur ama onlara hükmetmez; yumuşaklıkla, edep ve hikmetle yaklaşır.

Modern psikoloji, insanın iyi oluş hâlini yalnız bireysel mutlulukla değil, anlamlı üretkenlik ve aidiyet duygusuyla açıklamaktadır. Viktor Frankl'ın (1963) "anlam arayışı" teorisine göre insan, kendi benliğini aşan bir amaca yöneldiğinde psikolojik bütünlük kazanır. Arı, bu anlamda kâinatın en çarpıcı metaforlarından biridir: Kendi yaşam döngüsünü aşan bir üretim gerçekleştirir; balı yalnız kendisi için değil, tüm canlılar için üretir.

Arılar uçaçağı yönü nasıl bilirler?

Karın sallayarak yürüdükleri düz çizginin yukarı ile yaptığı açıyla bunu tespit ederler. Mesela düz çizgiyi, yönünden yirmi derece sağa doğru yaparsa bu bilgiyi alan diğer arılar kovandan çıktıkları zaman Güneş'in ufuktaki yönünün yirmi derece sağına uçarlar. Bu, kolektif zekânın en çarpıcı örneklerinden biridir.

Ne kadar uçacaklarını nasıl bilirler?

Bu bilgi de işçi arının karnını sallama süresiyle ilişkilidir. Kabaca her bir saniyelik sallanma 750 m ile 1000 m'lik mesafeyi temsil eder.

Son olarak, her bir arının günlük üretimi ortalama bir çay kaşığının 1/12'si kadar baldır. Bu küçük miktar, binlerce arının emeğiyle birleştiğinde kovanda yaşam devam eder.

Kur'ân, doğanın sadece bir dekor değil, ilahi kelâmın bir yansıması olduğunu hatırlatır. Nahl Suresi'nde Allah'ın (cc) bal arısına vahyettiğini okuğumuzda, varlık âleminin dilsiz olmadığını anlarız.

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ
يُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ

"Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: 'Dağlardan, ağaçlardan ve onların yaptıkları bal kovanlarından kendin için evler edin.'"¹

ثُمَّ كُلَىٰ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلًّا
يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ
لِّلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"'Sonra tüm meyvelerden ye ve Rabbinin senin için kolaylaştırdığı yollarda seyrete.' Karınlarından çeşitli renklerde içecek/bal çıkar. Onda insanlar için şifa vardır. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir topluluk için ayet vardır."²

Ayetler, arıya "vahiy" nispet edilmesi açısından önemlidir. Bazı tefsir âlimleri bu ifadeyi, "ilham yoluyla verilen fitri bir yönlendirme" olarak açıklar.

Taberî konuyla alakalı şu nakilleri aktarır:

"Mucâhid: 'Rabbin arıya vahyetti' ayeti hakkında, 'Ona bir ilham ile ilham etti' demiştir.

Katâde: 'Onların içine (kalplerine/doğalarına) bu bilgiyi attı.' dedi.

Ma'mer ashabından şöyle aktardı: 'Onların içlerine; dağlardan evler edinmelerini (ilham olarak) attı.'

İbni Abbâs da şöyle der: 'Ona (arıya) meyvelerden yemesini ve Rabbinin yollarını boyun eğmiş olarak takip etmesini emretti.'³

İbni Kesîr (rh) şöyle der:

"Buradaki vahiyden murat; arıya dağlardan, ağaçlardan ve insanların kurduğu çardaklardan barınacağı evler (yuvalar) edinmesi için verilen ilham, hidayet ve irşaddir. Sonra o (arı), yuvalarını inşa ederken, peteklerini altıgen (tesdîs) yapmada ve onları birbirine bitişik nizamda dizmede (ras) öyle mahirdir ki, yuvasında en ufak bir kusur ve boşluk bulunmaz.

Daha sonra Allah Teâlâ ona, kaderî ve sevk-i ilahî (teshîrî) bir izinle her türlü meyveden yemesini ve Allah'ın kendisi için 'müzelzel/boyun eğdirilmiş', yani bu geniş gökyüzünde, uçsuz bucaksız çöllerde, derin vadelerde ve yüksek dağlarda dilediği gibi uçuşması için kolaylaştırılmış yolları takip etmesini emretmiştir. Sonra bu arıların her biri, sağa sola sapmadan kendi yuvasına geri döner; yuvasındaki yavrularına ve balına ulaşır. Bal mumu inşa eder, ağzından balı kusar, arkasından ise yavrularını yumurtlar ve tekrar otlaklarına (çiçeklerine) doğru sabahlar."⁴

Yani arı, yaradılışına tam bir teslimiyet gösterir ve bu minvalde yaşar. Allah'ın onun için takdir ettiği düzenin dışına çıkmaz; balını üretir, görevini tamamlar, sonsa sessizce köşesine çekilir. Aslında bu tevhidî bir hâldir, Allah'a (cc) teslim olmanın arıda vücut bulmuş fitri bir biçimi... Arı, Rabbinden aldığı ilhamla neyi, nasıl

1. 16/Nahl, 68

2. 16/Nahl, 69

3. Tefsîrû't Taberî, Dâru't Terbiye ve't Turâs, 17/248

4. Tefsîrû İbni Kesîr, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 4/499

yapacağını bilir; dışarıdan yönlendirilmez. Bu, tevhidi yön duygusudur: Yalnızca Allah'tan gelen hidayetle yol bulmak. Mümin de aynı şekilde, kâinatın karmaşasında yönünü insanlardan değil, Allah'tan gelen vahiyle tayin eder. Başkalarının rızasına değil, Rabbin rızasına yönelir.

Abdullah ibni'l Amr ibni Âs'tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Muhammed'in canını elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki mümin tıpkı bal arısı gibidir. Temiz olanı yer, temiz olan yere konar, konduğu yeri kırmaz ve ifsad etmez.”⁵

Hadisteki “**Temiz şey yer, temiz şey çıkarır**” ifadesi hem ruhun gıdasını hem de söz ve davranışın yansımasına temas eder. Müminin kalbi tevhidle, yani fitratla doluyorsa, dilinden şirk ve fesat çıkmaz; kalbinde ihlas varsa, amelinde gösteriş bulunmaz. Arının çiçekten aldığı öz saf olduğu için bal da saf olur; müminin kalbi Kur'an ve Sünnetten beslendiğinde, amelleri de saf ve tatlı olur.

Arının “**konduğu yeri ne kırar ne kirletir**” oluşu ise, yeryüzündeki temsil makamını anlatır. Tevhid inancına sahip bir Müslim, Allah'ın yarattığı her varlığı emanet olarak görür. Bulunduğu mekânlara zarar vermez, aksine orayı ıslah eder. Tıpkı arının çiçeğe zarar vermeden ondan öz alıp onun yeniden yeşermesine vesile olması gibi mümin de insanların kalbine dokunur ama onlara hükmetmez; yumuşaklıkla, edep ve hikmetle yaklaşır.

Bu yönleriyle arı, tevhidin ekolojik tezahürüdür diyebiliriz. Yalnız Allah'a (cc) itaat eder, yalnız O'ndan alır, yalnız O'nun için üretir. Müminin kulluğu da arı gibi olmalıdır, yalnızca Allah'tan kabul aramalıdır.

Arının kovan içindeki düzeni, müminlerin cemaat içindeki düzenine benzer: Her biri farklı işte ama aynı hedefte birleşir. Çünkü tevhid; çeşitlilik içinde birliği, farklılık içinde uyumu tesis eder.

Psikolojik Bir Bakış: Arıdan Ruhun Düzenine

Modern psikoloji, insanın iyi oluş hâlini yalnız bireysel mutlulukla değil, anlamlı üretkenlik ve aidiyet duygusuyla açıklamaktadır. Viktor Frankl'ın (1963) “anlam arayışı” teorisine göre insan, kendi benliğini aşan bir amaca yöneldiğinde psikolojik bütünlük kazanır. Arı, bu anlamda kâinatın en çarpıcı metaforlarından biridir: Kendi yaşam döngüsünü aşan bir üretim gerçekleştirir; balı yalnız kendisi için değil, tüm canlılar için üretir.

Arının yaşam biçimi, pozitif psikolojinin “flow (akış hâli)” kavramıyla da örtüşür. Csíkszentmihályi'ye (1990) göre akış hâli, kişinin bir etkinlikte tüm benliğiyle var olduğu, zaman algısını kaybettiği yoğun bir odaklanma durumudur. Arı, bu hâlin doğal bir örneğidir; görevine tam bir farkındalıkla yönelir, hiçbir fazlalık veya amaçsızlık taşımaz. Bu yönüyle arı, modern çağın dikkat da-

ğınıklığı ve kronik amaçsızlığı içinde kaybolan insan için bir aynadır: “**Yaparken var olmak**” bilincinin sembolüdür.

Ayrıca arı kolonilerinin sosyal örgütlenmesi, psikolojide grup dinamikleri ve sosyal iş birliği teorileriyle açıklanabilir. Birey, görevini sistemin bir parçası olarak yerine getirir; rekabet değil, koordinasyon hâkimdir. Bu, sağlıklı bir kolektif bilinç modelidir. İnsan topluluklarında da benzer bir denge, ruhsal iyilik hâlinin temel unsurudur.

Durumu sosyal kimlik teorisi açısından yorumlarsak, arı bireyinin “kovan kimliği” içinde kendini anlamlandırması, insan bireyinin “**ümme bilinci**” içinde kendini konumlandırmasına benzer. Aidiyet, varoluşun ağırlığını hafifletir; yalnızlığın yerini dayanışma alır.

Son olarak, arının bitmeyen emeği ve sabrı, psikolojik açıdan dayanıklılık (resilience) kavramını çağırıştır. Arı, yüzlerce çiçeği dolaşır ama her seferinde bal bulmaz; buna rağmen vazgeçmez. Bu davranış örüntüsü, insanın başarısızlık karşısındaki esnekliğini ve yeniden deneme kapasitesini simgeler. Gerçek üretkenlik, sonuçtan ziyade süreklilikte saklıdır.

Dolayısıyla arının yaşam modeli, insan ruhuna şunu öğretir: **Anlam, emekle birleştiğinde huzura dönüşür.**

Tefekkür, bu anlamı fark etmektir. Yani doğadaki düzene bakarak, kendi içsel düzenini yeniden kurmak.

Rabbim! Bizi arı gibi kıl; sessiz ama faydalı, küçük ama ümmetin yükünü taşıyan. Gazze'nin sabrına rahmet, ümmetin kalbine birlik indir. Tevhid sancağını her gönülde yeniden dalgalandır. Unutkanlıktan, dağınıklıktan, vahyinin yolundan sapmaktan muhafaza et. (Allahumme âmin.)

Ve bilinsin ki: Birlik olmadan bal olmaz, tevhid olmadan tat olmaz.

Hamd, balı vahyine boyayan Rabbimizdir (cc).

Elhamdulillahi Rabbi'l Âlemîn.⁶

5. Ahmed, 6872; Sahîhu İbni Hibbân, 247; Es-Sunenu'l Kubrâ li'n Nesâi, 11278

6. İstifade edilen kaynaklar

https://uskudar.edu.tr/pozitif-psikoloji/mutluluk-biliminde-akis-hali?utm_source

https://toad.halileksi.net/wp-content/uploads/2022/07/akis-yasantis-ol-cegi-toad_0.pdf?utm_source

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/837754?utm_source

https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2631701?utm_source

BOŞLUKLA DOLDURMAK

Boş zamanlar hayatımızın en önemli zamanlarıdır. Bir insanı tanımak istiyorsak ona boş zamanlarında ne yaptığını sormamız gerekir. Vakti dolu olan zaten bir şeyler yapıyordur. Boş zamanlarımızı nasıl değerlendirdiğimiz kulluk kalitemizin de bir göstergesidir. Allah'ın razı olduğu bir kul bu boşlukları dahi değerlendirir.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,
Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Depremle beraber; yaşam boşluğu, yaşam üçgeni gibi kavramlar hayatımızda gündem olmaya başladı. Peki bu kavramlar ne anlama gelir? Yaşam boşluğu; depremde, enkaz altında hayatta kalabilmemiz için olması gereken mesafeye verilen isimdir.

Peki, depremde hâl böyleyken hayatımızda boşluk nasıl bir yere sahiptir? Dünya üzerimize geldiğinde; tüketim kültürü, enkazını üstümüze bocaladığında bizler nasıl nefes alacağız, nasıl hayatta kalacağız ve nasıl bir boşluğa ihtiyacımız olacak?

Bir mağarada, yani bir boşluğun içinde her yere sirayet eden vahyin sesiyle hayatta kalacağız. Nitekim Resûl de (sav) bir manevi enkaza dönmüş Kureys'ten sıyrılıp toplum ile arasında boşluk oluşturarak bu sesi duyabilmiş ve emre icabet edebilmiştir.

Dünya ve ahiret arasında dengeli bir ilişki kurmak adına insanın hayatında bazı boşlukların olması gerekir. İlk iman eden halkaya baktığımızda Kureys'in düşünceleri ile kendi kalpleri arasında boşluk oluşturmuş olduklarını ve onların meclisleri dışına çıkarak bu boşlukları genişlettiklerine şahit oluruz. Sonrasında vahiyle buluşan bu boşluk doğru bir dolulukla dolmuştur. Fakat öncesinde var olan bu mesafe onların doğrulamasını sağlamıştır. Son iman eden halkaya baktığımızda ise onların Kureys'in düşüncelerinin doluluğuyla kaplandığını, hakikati apaçık görmelerine rağmen yaşanan düşünsel doluluğun onları engellediğine de aynı şahitliği yapmış oluruz.

Hayatımıza baktığımızda eşyalarımız, işlerimiz, ilişkilerimiz aslında enerjimizden bir şeyler götürür. Bizim alanımızı daraltarak boşluk bırakmaz bir hâle getirir. Bu durum zihnimize, doluluk; kalbimize, yoğunluk olarak yansır. Bir süre sonra dikkatimizi, ilgimizi, sevgimizi ve enerjimizi bir yerlere akıtamaz hâle geliriz. Dünya hayatıyla dolup, yine dünya hayatıyla taşarız:

“Bu dünya hayatı, bir eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Asıl (yaşanılacak ve ebedî) olan ahiret hayatıdır. Keşke bilselerdi.”¹

Boşluk olmadan mekân, dolayısıyla yaşam olmaz. Örneğin seminer veren biri ile dinleyiciler arasında boşluk/mesafe vardır. O boşluk sayesinde birbirimizi görür, duyar ve anlarız. Öyle olmasaydı sesin nereden geldiğine ve nereye gittiğine dair pek bir fikrimiz olmazdı. Sesin mesajı da kaybolup giderdi. Bununla beraber elbisemizi giyerken, ayakkabımızı giyerken, bardaktan su içerken, kaşığa bir şeyler doldururken hep boşlukları kullanırız. Dolu olsalardı kullanamazdık.

Tüm bunları nefsimize sorabileceğimiz şöyle bir soruya toparlayabiliriz: Benim boşluklarım nelerdir? Ve ben modern dünyanın hayatımı bir enkaza dönüştürdüğüm kalbimde vahiy için ne kadar boşluk oluşturun?

Bu sorunun cevabı hayatımızda ciddi bir boşluk oluşturmamız gerektiğini apaçık kılar. Yine bu soru eşya ile aramıza bir mesafe koymamız gerektiğini ve “şey”leri iyi ayırmamız gerektiğini de öğretir. Peki, tüm bunların sonucunda oluşan o boşluk öylece kalır mı? Hayır. O’nun (cc) asıl sahibi orayı doldurur! O’nun (cc) doldurması farklıdır. Doldurduğunda enkaz oluşturmaz, tam aksine bir inşa başlatır. Var olan enkazı orada öylece bırakmaz, orayı temizler. Doldurması ağırlık oluşturmaz, tam aksine kalp genişledikçe genişler. Öyle ki, bu hafiflik onu dünyaya değil, ahirette saklı olan cennete taşır. Çünkü ağırlık, bulunduğumuz yerde bizi sabit kılar. Oysa insan hafifledikçe adım atar, yürür ve koşar.

Bu boşlukların bazıları üzerine düşüncelerimizi daha fazla derinleştirebiliriz. Ben bugün faydalı gördüğüm bazı başlıkları bu yazımda sınıflandıracam, kalan başlıkları da bir sonraki yazıda tamamlamış olacağım, inşallah.

1. Hücrelerde Boşluk

Eğer atomlarımızın içindeki tüm boş alanları yok etseydik her birimiz bir toz parçasına sığardık. Ve insan türünün tamamı bir şeker küpünün hacmine sığardı. Bir nesneyi oluşturan atomların boş kısımlarını aynı parçacıklarla doldurduğumuzu hayal edelim. Örneğin küçük bir demir bilyeyi atom çekirdekleri arasında hiç boş yer kalmayınca kadar yine demirle sıkıştırdığımızı varsayalım. Bu durumda o demir bilyeyi hiç kimse yerinden kıpırdatamazdı. Çünkü ağırlığı en az 100 bin kat artmış olurdu. İşte atomlarımızın arasında Rahmân’ın yarattığı bu boşluklar vesilesiyle bugün eşya görünür oluyor. Bizlerin nasıl yoktan var edildiğine bir nur oluyor yaratılış.

Hayatımızda boşlukları neyle ve nasıl doldurduğumuz önemli bir durumdur. Zira bizim bilinçli olarak doldurmadığımız boşlukları insî ve cinnî şeytanlar doldurur. Vahiy için açmadığımız faydasız dolulukları da insî ve cinnî şeytanlar süsler.

2. Midede Boşluk

Mikdâm’dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Hiçbir kişi, midesinden daha tehlikeli bir kap doldurmamıştır. Oysa insana kendini ayakta tutacak birkaç lokma yeter. Şayet mutlaka çok yiyecekse, midesinin üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe, üçte birini de nefesine ayırmalıdır.”²

Mide de tamamını doldurmamamız gereken bir boşluktur. Nebevi öğretini onu nasıl dolduracağımıza dair bir ölçü ortaya sunmuştur. Boş kalan kısımla aldığımız, yediğimiz ve enerji olarak kullandığımız nimetleri anlayabiliyor ve Eş-Şekûr olana karşı şükür sorumluluğumuzu yerine getirebiliyoruz. Tıka basa dolu olan bir mide, insana Allah’ı (cc) hatırlatmak bir yana O’nun verdiği nimetle nasıl zehirlendiğimizi gösterir.

3. Gündemde Boşluk

Sanırım günümüzdeki bu “boş” doluluğun en büyük katillerinden biri, gündemin sürekli değişen ve yoğun olan doluluğudur. Her gün, her saat, her dakika yeni gündemler üretilmekte ve bunlar medya yoluyla parmaklarımızın altına bir kaydırak gibi kaymaktadır. Kaydırma öylesine kalmayıp geride ses, görüntü, asılsız bilgi yığını bırakır. Allah’ın (cc) ve Resûl’ünün (sav) gündemindeki her ses, görüntü ve bilgi bunlarla karışarak gündemimizde vahye karşı sığ bir bilgi anlayışı oluşturur. Her şeyden haberdar olan fakat hiçbir şeye vâkıf olmayan bir insan profili oluşur. Bu, vahye dayanmayan sığ anlayışı yıkmak, yine gündemde boşluk bırakmakla mümkündür. Boş şeylerden yüz çevirmek ilahi bir vasıflandırmadır:

“Onlar, boş şeylerden yüz çevirir, ilgi duymazlar.”³

4. Zamanda Boşluk

Boş zamanlar hayatımızın en önemli zamanlarıdır. Bir insanı tanımak istiyorsak ona boş zamanlarında ne yaptığını sormamız gerekir. Vakti dolu olan zaten bir şeyler yapıyordur. Boş zamanlarımızı nasıl değerlen-

1. 29/Ankebût, 64

2. Tirmizi, 2380; İbni Mace, 3349

3. 23/Mu’minûn, 3

dirdiğimiz kulluk kalitemizin de bir göstergesidir. Allah'ın (cc) razı olduğu bir kul bu boşlukları dahi değerlendirir. İşte Kur'âni bir örnek:

“Onlar ki ayakta, otururken ve yanları üzere yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler ve (derler ki): ‘Rabbimiz! Sen bunu boşa yaratmadın. Seni eksikliklerden tenzih ederiz, bizi ateşin azabından koru.’ ”⁴

5. Doğada Boşluk

Doğada boşlukla ilgili aklımıza gelen örnekler ağaçlar ve bitkilerdir. Bitkilerde taç özelliği bulunur. Taç özelliği, yaprakların birbirlerine dokunmadan ayrılmasına verilen isimdir. Böylelikle yaprakların her biri onlar için olmazsa olmaz olan güneşi görür. Hatta bu özellik sayesinde aşağıdaki bitkilere de güneş yansır. Veya bitkinin bir yaprağı çürüse dahi bu hastalığı birbirlerine boşluklar sayesinde bulaştırmazlar. Örneğin çiçek severler bilirler ki çiçekler yan yana dikildiklerinde büyüyemezler. Aynısı ağaçlar içinde geçerlidir. Ağaçlar yan yana dikildiğinde kökleri yayılmaz ve böylece büyüyemezler. İnsani ilişkiler de böyledir. Çok fazla iç içe geçtiğimizde büyümemiz engellenir.

6. Dilde Boşluk

“Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Nebi (sav) şöyle buyurmuştur:

“Allah'a ve Ahiret Günü'ne inanan ya hayır söylesin ya da sussun.”⁵

Yine başka bir Nebevi öğretide de şöyle buyrulur:

“Kişinin malayani şeyleri terki, İslam'ının güzelliğinden ileri gelir.”⁶

İslam'ın korumamızı istediği en büyük sınırlardan biri de dilimizi korumakla olur. Dili korumanın ölçüsü Allah Resûlü (sav) tarafından bize reçetelenmiştir. Dilde boşluk oluşturmak, onun gerektiği yerde konuşması ve gerektiği yerde susmasıdır. Kişi bunu yaptığında genişliği gökler ve yer kadar olan cenneti kendine kolaylaştırır:

“Genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun.”⁷

Hayatımızda boşlukları neyle ve nasıl doldurduğumuz önemli bir durumdur. Zira bizim bilinçli olarak doldurmadığımız boşlukları insî ve cinnî şeytanlar doldurur. Vahiy için açmadığımız faydasız dolulukları da insî ve cinnî şeytanlar süsler.

Yıkımın bir inşa olması tevhid dini olan İslam'dan öğrendiğimiz ilk bilgidir. Bu “Lailaheillallah”tır.⁸ Hâliyle kalbimizde şirkin, bidatlerin ve masiyetlerin oluşturduğu enkazdan, yaşam boşluğu olan tevhidle çıkarız. Bu enkazdan çıkmalıyız ki ezilmekten, yara almaktan ve o enkazın dışında da bir yaşam olduğunu anlamaktan mahrum kalmayalım. Yoksa orayı asıl mekân olarak anlayıp iki hayatın da dar geçmesine sebep olabiliriz. Oysa bizler genişliği gökler ve yer kadar olan cennete talibiz.

Bir sonraki yazımızda yaşamımızda var olan diğer boşlukların hikmetlerini anlamaya gayret edeceğiz, inşallah. Çaba bizden, başarı Allah'tandır (cc).

4. bk. 3/Âl-i İmrân, 191

5. Buhari, 6018; Müslim, 47

6. Tirmizi, 2317; İbni Mace, 3976

7. bk. 3/Âl-i İmrân, 133

8. <https://arsiv.tevhiddersleri.org/books/turkce-kitap/yaratilis-gayesi-lailaheillallah.pdf>

GÖRÜYOR MUYUZ, YOKSA SADECE BAKIYOR MUYUZ?

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,
Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Her anne baba çocuğunu tanımak, anlamak ve en iyi şekilde yetiştirmek ister. Özellikle gelişimsel dönemlerde çocuklarımızın davranışları, bizimle kurdukları iletişimin sessiz ama derin bir ifadesidir. Bazen bir bakış, bazen sürekli tekrar eden bir oyun... Peki, tüm bunlar bize ne anlatmak istiyor? Bu yazımızda bu konuya değineceğiz, Allah'ın (cc) izniyle.

Çocuklar özellikle erken yaşlarda duygularını ve ihtiyaçlarını sözle değil, davranışlarla ifade ederler. Sürekli dönen bir nesneyle oynayan çocuğun bir düzen arayışı olabilir, yerde oyun oynamayı tercih eden bir çocuk ise vücut farkındalığını geliştirmeye çalışıyor olabilir. Bu, her çocukta farklılık gösterir. Çocuğumuzun bu davranışının altında yatan dürtüler duygusal bir ihtiyacından kaynaklı olabilir. Bunun gibi duygusal uyaran isteyen çocuklar bedenlerini hissedebilmek için baskıya ve temasa ihtiyaç duyarlar. Bu davranış çocuğa korunaklı, kendini orada iyi ve güvende hissettiği bir kale gibi gelir. Peki, çocuğumuzun bu davranışı karşısında bizlerin ebeveynler olarak neler yapmamız gerekiyor? Önemli olan bu farklılığı hemen etiketlememek. Bunu bir problem olarak görmemek, bu davranışın arkasındaki mesajı anlamak ve bu doğrultuda yeni çözüm arayışlarında bulunmak.

Öncelikli olarak bu üç maddeye dikkat etmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Gözlemleyelim

Etiketlemeden önce gözlemleyelim. Çocuğumuzun davranışlarını fark etmek için önce onu gerçekten görmek gerekir. Sessiz kaldığında, akranlarıyla ortak oyunu reddettiğinde, göz teması kurmaktan kaçındığında çocuğumuzun her davranışı bir mesaj taşır. Tabii ki bu mesajı anlamaya çalışırken de çocuğumuzu yargılamadan izlememiz gerekiyor. Ne zaman, neye tepki veriyor? Hangi durumlarda içine kapanıyor?

Tıpkı Peygamberimizin (sav) yaptığı gibi. O (sav) insanları sadece dinlemez, hâllerini gözlemler, ihtiyaçlarını onlar söylemeden anlardı. Bunun en güzel örneği de küçük sahâbi Zeyd Ebû Umeyr'in kuşu öldüğünde Zeyd'e taziyeye

Peygamberimiz çocuklara yaklaşırken önce anlamış, sonra yönlendirmiştir; bu da bize eğitimin temel ilkesini öğretir: Anlamadan yönlendirmek kalbe ulaşmaz. Pedagojik olarak da biliyoruz ki çocuk, kendini güvende hissettiği bir ilişkide öğrenir ve gelişir. Dolayısıyla hem kalbî hem bilimsel bakışın birleştiği noktada, çocuk eğitimi en güzel hâlini bulur. Her davranışın ardında bir mesaj, her çocuğun içinde bir potansiyel vardır. Biz o potansiyeli sevgiyle beslediğimizde hem bir çocuğun dünyasına ışık oluruz hem de ümmetin geleceğine umut ekeriz.

gitmesidir. Kuşunun ölümü Zeyd'i çok üzdü. Kuşun öldüğü günlerde Peygamberimiz (sav) Zeyd'in evine gitti. Çocuğun kederli hâli Peygamberimizin (sav) merhametli kalbini etkiledi. Onu neşelendirmek istedi. Çocuğun saçlarını okşayarak yanağını öptü, gülümseyerek, "Ya Ebâ Umeyr, mâ fa'ala'n nuğayr? (Ey Ebû Umeyr, kuşun vardı, ne yaptı?)" diye sordu.¹

Peygamberimizin (sav) huzur veren ilgisiyle ferahlayan Zeyd bu söze çok güldü. Bu çok derin ve dikkatli bir gözlemlerle Peygamberimiz (sav) sadece bir çocuğun kuşunun öldüğünü fark etmedi. O çocuğun ruh hâlini gözlemledi ve ona uygun sevgi dolu, samimi bir sözle yaklaşarak duygusunu da onardı.

Peki, bu hadis bize ne öğretiyor?

Peygamberimiz, çocuğun duygusunu fark etti.

Bu fark ediş sözlü bir şikâyet olmadan gerçekleşti.

Allah Resûlü (sav) çocuğun dünyasını gözlemleyerek oraya nazikçe girdi.

Dili oyun diliydi: "Nuğayr" (küçük kuş) ifadesi hem sevecen hem çocuğun anlayacağı şekildeydi.

Sabırlı olmak

Her davranışın bir sebebi, her gelişimin bir zamanı vardır. Acele ettiğimizde çocuğun iç dünyasını değil, sadece dış tepkilerini görürüz. Sabır sadece beklemek değil, beklerken anlayışla yaklaşmaktır.

Peygamberimiz (sav) namaz kıldırırken torunu Hasan (veya Huseyin) sırtına çıktı. Cemaatle kıldığı namazda, çocuk düşmesin diye secde uzun süre kaldı. Namazdan sonra sahabeler, secdenin neden uzadığını sorduklarında şöyle buyurdu: "Torunum sırtıma çıktı. Onu üzmemek istedim, kendi ininceye kadar bekledim."²

Bu hadis bize ne öğretiyor?

Çocuğun davranışı belki "yetişkin dünyasında" bir saygısızlık gibi algılanabilirdi ama Allah Resûlü (sav) çocuğun oyun ihtiyacını ve duygusunu göz önünde bulundurarak sabırla hareket etti.

Ne azarladı ne hemen müdahale etti ne de çocuğu utandırdı.

Sabırlı davrandı ve çocuğa merhametle alan tanıdı.

Çocuğa Kalbimizi Açmak

Sadece gözümüzü değil, kalbimizi de çocuğumuza çevirmeliyiz. Çocuklar en çok gönülden ilgiyi hisseder. Onunla göz hizasında konuşmak, ismiyle hitap etmek, oyununa ortak olmak; hepsi çocuğun "Anlaşıldım." duygusunu besler. Sevgiyle yaklaşmak, birçok davranış sorununu başlamadan çözer. Peygamberimiz (sav) çocuklarla konuşurken onların göz hizasına iner, diz

çökerek konuşurdu. Bu, çocuğa değer vermenin ve gönül kapısını açmanın en güzel yoluydu.

Peygamberimiz (sav), kızı Fâtıma (r.anha) yanına geldiğinde hemen ayağa kalkar, elini tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu:

Âişe Annemiz'den (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Fâtıma, Nebi'nin yanına girdiği zaman Nebi onun için ayağa kalkar, elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu.

Nebi de Fâtıma'nın yanına girdiği zaman Fâtıma hemen Onun için ayağa kalkar, elinden tutar, O'nu öper, kendi yerine oturturdu."³

Peygamberimiz (sav) çocuklara yaklaşırken önce anlamış, sonra yönlendirmiştir; bu da bize eğitimin temel ilkesini öğretir: Anlamadan yönlendirmek kalbe ulaşmaz. Pedagojik olarak da biliyoruz ki çocuk, kendini güvende hissettiği bir ilişkide öğrenir ve gelişir. Dolayısıyla hem kalbî hem bilimsel bakışın birleştiği noktada, çocuk eğitimi en güzel hâlini bulur. Her davranışın ardında bir mesaj, her çocuğun içinde bir potansiyel vardır. Biz o potansiyeli sevgiyle beslediğimizde hem bir çocuğun dünyasına ışık oluruz hem de ümmetin geleceğine umut ekeriz. Çocukların dünyasını anlamak, onların davranışlarını yönetmek değil; o davranışların ardındaki ihtiyacı görebilmektir. Her çocuk, kendi gelişim yolculuğunda farklı bir dil kullanır; kimi oyunla konuşur, kimi sessizlikle... Biz yetişkinler olarak, çocuklarımızın bu dilini çözebilmek için sabırla gözlem yapmalı, empati kurmalı ve onların gelişimsel ihtiyaçlarına uygun bir şekilde rehberlik etmeliyiz. Çocukların duygusal güvenliği, sağlıklı iletişimin ve kalıcı öğrenmenin temelidir. Bu nedenle onlara gösterdiğimiz her anlayış, aslında ileride kuracakları ilişkilerin temel taşıdır. Unutmayalım; bir çocuğu anlamak, sadece bir bireyi değil, geleceğin toplumunu da inşa etmektir. Onların dünyasına sevgiyle ve farkındalıkla yaklaşmak hem onların potansiyelini ortaya çıkarır hem de biz yetişkinleri daha bilinçli, daha duyarlı bir hâle getirir.

Peygamberimiz (sav) yalnızca ibadette, ahlakta değil, çocuklara yaklaşımında da en güzel örneğimizdir. Peki, biz bu örnekliği hayatımıza ne kadar geçiriyoruz? Çocuklarımızla konuşurken onların göz hizasına iniyor muyuz? Onların duygularını anlamak için sabır gösteriyor muyuz? Onlara sadece bakıyor muyuz, yoksa gerçekten görüyor muyuz? Allah Resûlü (sav) çocuklara merhametle davranırdı. Biz de çocuklarımıza aynı merhameti gösterebiliyor muyuz? Unutmayalım, onun izinden gitmek, yalnızca dilimizde değil, davranışlarımızda da görünmeli. Çünkü gerçek sünnet yalnızca görünüşte değil, gönülden bir yaklaşımda saklıdır.

1. Buhari, 6129

2. Ahmed, 16033; Nesai, 1141

3. Ebu Davud, 5217; Tirmizi, 3872

TEFEKKÜRE EN YAKIN YOL: KENDİ BEDENİN

Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selâm olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

İnsan, fıtratı gereği bir yaratıcıya inanma eğilimindedir ve bu yaratıcıyı tanımak, bilmek, görmek ister. Kimi zaman başını kaldırır, gökyüzüne bakar; yıldızların muntazam dizilişine, Güneş'in doğup batmasına, ayın gökyüzündeki seyrine hayranlıkla tanıklık eder ve arkasındaki İlâhi düzeni fark eder. Kimi zaman ise başını yere çevirir, toprağın derinliklerine bakar; o sade, sessiz görünen toprakta nasıl bir hayat döngüsü oluştuğunu hayretle inceler. Bir tohumdan sayısız meyve ve bitkinin doğuşuna tanıklık eder ve arkasındaki Rahmâni gücü hisseder. Tüm bu mucizelerde insan, Allah'ın (cc) varlığını ve kudretini arar. İnsan bazen de Rabbinin varlığını daha yakından hissetmek ister. O'nun varlığını yalnız dışarıdaki âlemde değil, kendi âleminde de müşahade etmek ister; işte bunun yolu da dikkatini kendi bedenine vermekten geçer.

Kur'an, insanı kendi yaratılışı üzerine düşünmeye çağırır. Allah (cc) şöyle buyurur:

"Yakinen inananlar için yeryüzünde ayetler vardır. Ve kendi nefislerinizde de... Görmez misiniz?"¹

Bu ayette; nereye bakarsak bakalım, Allah'ın varlığına işaret eden delillerin var olduğu belirtiliyor. Dağ, deniz, gökyüzü, Güneş, rüzgâr, yağmur, bitkiler, hayvanlar vb. müminler için hepsi birer ayettir. Ama sadece evrende değil, insanın kendi yaratılışında da Allah'ın varlığına dair ayetler bulunmaktadır: Kanımız, kaslarımız, kemiğimiz, kalbimiz, gözümüz, kulağımız, ellerimiz, ayaklarımız... Hepsi birer ayettir. İşte bu ayetler, insanı kendi yaratılışı konusunda tefekküre çağırır. Ama ne gariptir ki insan, çoğu zaman kendi bedeninin farkına varmaz ve bu mucizevi yapıyı düşünmeyi ihmal eder.

Allah (cc) Kur'an'da şöyle buyurur:

"Andolsun ki insanı en güzel surette yarattık."²

Rabbimiz (cc) insan bedenini en güzel biçimde yaratmıştır. Böylelikle bu beden inceleme, Allah'ın varlığını ve

Tefekkür, insanın kalbini Allah'a bağlayan ve Rabbinin yüceliğini yerleştiren bir nurdur ve bu nur, kalbi karanlıklardan aydınlığa çıkarır.

1. 51/Zâriyât, 20-21

2. 95/Tîn, 4

büyükliğini kavrayabilmek için önemli bir tefekkür vesilesidir. Çünkü vücudumuzdaki her bir sistem, doku, organ ve her bir hücre belirli bir düzen ve ölçüyle çalışmaktadır; bu düzen ise sadece tesadüflerle açıklanamayacak kadar mükemmeldir. Bunun arkasındaki İlahi dengeyi görmek, Rabbimizin isimlerinin nasıl tecelli ettiğini bilmek gerekir.

Her şey, vücudun en küçük yapı birimiyle başlar: Hücre. Dışarıdan bakıldığında mikroskopik bir zerre gibi görünse de tüm yaşam fonksiyonlarının gerçekleştiği, içinde büyük bir düzenin var olduğu bir âlemdir hücre. İnsan ise çok hücreli bir varlıktır ve her bir hücre tipi belirli görevler için özelleşmiştir. Kas hücreleri kasılma yaparak hareketi sağlarken sinir hücreleri elektriksel sinyalleri iletir ve vücut içindeki iletişimi sağlar. Bu ve benzeri belirli görevler için bir araya gelen hücreler dokuları oluşturur. Dokular; kas dokusu, sinir dokusu, epitel doku vb.dir. Bunların da kendi içinde görevleri vardır. Dokuların birleşmesiyle organlar meydana gelir: Kalp, beyin, karaciğer, böbrekler ve diğer organlar. Her organ, Rahmân'ın "El-Hakîm" isminin tecellisidir; hikmetle, ölçüyle ve uyumla yaratılmıştır. Ölçüde oluşan ufak bir bozulma, vücudun genelini etkileyebilir. Örneğin kalp; bir vücutta bulunan yaklaşık 30-40 trilyon hücreyi, 206 kemik ve çok fazla sinirle birlikte hayatta tutan o küçük ama muazzam organ... Yalnızca kan pompalayan bir makine değil, aynı zamanda Allah'ın (cc) kudretinin eşsiz delillerindendir. Kalbin atışı, mükemmel bir senkron içinde gerçekleşir. Bir insanda, her dakikada ortalama altmış ila yüz kez atar kalp; bu da günde yaklaşık 86.000 ila 144.000 kez atması anlamına gelir.

Kalbin dört odacığı vardır ve bunlar birbiriyle uyum içinde çalışır. Kanın vücuda gitmesi ve kalbe geri dönmesi için kalpteki kapakçıklar açılıp kapanır ve kalp, günlük yaklaşık 7000 litre kanı vücutta dolaştırır. Böylelikle organlar için gerekli olan oksijen ve besin maddelerini kan yoluyla her noktaya iletir. Üstelik bu işlem, insanın bilinçli hiçbir müdahalesi olmadan, hatta farkında dahi olmadan tamamen otomatik ve kusursuz bir şekilde devam eder. Her atış, "O Hayy'dır, O Kayyûm'dur." der âdeta.

Düşünelim: Yanlış bir kapak bir kez bile açılrsa, hayat tehlikeye girecekken binlerce atış tek bir hata olmadan devam eder. İşte bu, Allah'ın kudretiyle olur. Bir düşün: Kalbinin atışını sen sağlayabilir misin? Ya da onu kontrol edebilir misin? Hayır! Gördüğün üzere kalbin bu ritmi sadece Rahmân'ın lütfuyla devam eder.

Tıpkı kalp gibi diğer organlar da muazzam bir işleyişle çalışır. Organlar birlikte çalışarak sindirim, solunum, dolaşım, üreme vb. sistemleri oluşturur. Böylelikle insan bedeni, mükemmel çalışan birçok sistemden oluşur. Bu sistemler hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle kusursuz bir uyum içinde çalışır. Bu sistemlerin uyum

inde çalışması, vücudun sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için gereklidir.

Hücrelerden sistemlere kadar tüm bu yapılar arasında sürekli bilgi ve madde alışverişi vardır. Vücut, namaz kılan bir cemaat gibi, belirli bir ölçü ve denge içindedir. Bu da bize gösterir ki bu düzen rastlantıların değil, her şeyi bilen ve dilediğini, dilediği şekilde var eden bir Yaratıcının eseridir.

İşte bilim, bedenini nasıl çalıştığını anlatabilir; ama bu mükemmel yapının arkasındaki İlahi düzeni, rahmeti iman ve tefekkürle kavrayabiliriz. Tefekkür bu ilmi kalbimize yerleştirir. Çünkü kendi bedenindeki ayetleri okumak demek, organların ve sistemlerin işleyişini bilimsel olarak bilmek demek değildir. Onların ardındaki hikmeti fark etmek, gücü, kudreti, rahmeti görmek demektir. Bu böbreklerin bir filtre gibi çalışmasını sadece tıbbi bilgiyle değil, imanla kavramaktır. Akciğerlerinin aldığı nefesi sadece bir refleks olarak değil, İlahi bir ihsan olarak bilmektir. Çünkü bu yapının ardında bir hikmet, bir irade, bir kudret vardır. Her hücre, her organ ve her sistem âdeta şöyle seslenir:

"Ben varım. Beni yaratan var. Ben kendiliğimden oluşmadım."

Ancak insan, kendi bedenindeki mucizevi yapının farkına varmadığında bedenine kör, sağır ve dilsiz olabilir. Tefekkür, bu körlüğü, bu perdeyi ortadan kaldırır.

Tefekkür, insanın kalbini Allah'a (cc) bağlayan ve Rabbinin yüceliğini yerleştiren bir nurdur ve bu nur, kalbi karanlıklardan aydınlığa çıkarır.

İnsan kendi bedenine Rabbinin delili olarak bakarsa ve Allah'ın isim ve sıfatlarını görmeye başlarsa, Allah'a olan hayreti artar; hayreti arttıkça kalbi yumuşar ve imanı derinleşir. Çünkü insan, Rabbine en yakın delili kendi varlığında taşır. O'nu uzaklarda aramaya gerek yoktur, zira Rabbimiz (cc) "İnsana şah damarından daha yakındır."³

Kaynakça

Mayo Clinic Staff. (t.y.). Heart rate: What's normal? Mayo Clinic. - <https://www.mayoclinic.org/health/heart-rate/AN01906>

TÜBİTAK Bilim Genç, "Bunu Biliyor muydunuz? - Kalp ve Kan Pompalanması" - <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/bunu-biliyor-muydunuz/bunu-biliyor-muydunuz-2>

İÇİMDEKİ ÇIĞLIK

Büyüyorum, büyümenin çığlıklarını içimde hissediyorum. Nereye gidiyorum? Bu son nereye? Tam “İçimdeki anlamı buldum.” derken şimdi kalbimi eskiye dönme korkusu kaplıyor. Korkuyorum... İçimdeki kalabalıklarda boğuluyorum.

Eğer siz de sürekli kendi içinizde konuşuyorsanız, bilin ki büyümüşsünüzdür.

Büyümenin verdiği tatlı ama bir o kadar da korkutucu bir his vardır. Hiç yürürken kendinle konuştun mu?

Kalabalıkların arasında bir sessizliğe gömülüp, sadece içindeki sesi dinledin mi?

Ben çok dinledim.

Hatta o kadar çok ki, bazen içimdeki sesin ben mi, yoksa başka biri mi olduğunu karıştırdım. Sürekli konuşuyordum kendimle; değerlendiriyor, sorguluyor, hatırlıyor, geçmişe gidiyor ama bir türlü geri dönemiyordum.

Kim yaraladı beni?

Kim duygularımı hiçe saydı?

Kim çocukluğumu benden aldı?

Bu sorular yıllardır zihnimde dönüp durdu. Bazen cevabını bildiğimi sandım bazen kimseyi suçlayamayacak kadar yoruldum. Hani psikologlar insanların çocukluğuna iner ya, gerçek midir bilmem ama şimdi neden öyle yaptıklarını anlıyorum.

Çünkü tüm travmalar, unutulmayan acılar, unutulmayan hisler, kırılmalar, korkular...

Hepsi çocukluktan kalan izler.

Düşünüyorum da arabaya binmekten korkmamın sebebi de bu değil miydi?

Bir gün bir psikolog arkadaşına bu durumu sordum. “Çocukken arabalarla ilgili bir şey yaşadın mı?” diye sordu.

Bilmiyorum dedim, hatırlamıyorum.

Ama biraz düşününce...

Bir ışık yandı.

Hiç çikolatalı pasta için yaşamaktan vazgeçip cennete gitmeyi hayal ettin mi? Eğer hayal etmediysen güzel bir çocukluk geçirmişsin demektir. Tabii zamanla anladım ki Rabbim hiçbir duyguyu boşa yaratmıyor.

Belki de trafik kazasında kaybettiğim babamdı beni arabalardan bu kadar ürküten.

Belki de o acıydı beni bu kadar korkutan, karşıdan karşıya geçerken bile tedirgin eden şey...

Belki de korkum, kaybın kokusunu taşıyordu.

Ne çok şey biriktirmişiz, ne çok şey yaşamışız.

Hepsi çocukluktan kalan izler.

Ve bende kalan başka bir iz daha...

Sizin de var mı bilmiyorum ama, benim var.

Bir "kırmızı elma" anım var mesela.

Arkadaşımın yediği elmanın bir parçası sıramın üstüne düşmüştü de hızlıca kapıp ağzıma atmıştım. O gün içten içe utanmış, eve gelip durumu ablama anlatmıştım. Ablam, bunu kimseye anlatmayacaktı...

Annem nasıl duydu bilmiyorum ama okuldan eve döndüğümde bana, "Arka odaya bak bakalım, orada ne var?" demişti. (O, eski, neredeyse yıkılacak olan odaya.) Odaya girdiğimde gözlerime inanamadım, her yer kırmızı elmalarla doluydu. Mis kokulu kırmızı elmalar...

Sanki rüyadaydım. Elmaları afiyetle yemiş, o ânı düşünerek utanmıştım. Çocukluk işte...

Sizin de var mı böyle çocukluğunuzdan kalma anılar?

Bir kokuyla, bir sesle, bir renk ya da bir kelimeyle sizi yıllar öncesine götüren şeyler...

Kırmızı elmalar bana hâlâ o günü hatırlatır. Bir de çikolatalı pasta var tabii.

Çocukken bana hem mutluluk hem de umut olan şey, "Cennette her şeyin en güzeli varmış." bilgisini öğrenmiş olmamdı. "Bunun çikolatalı pastayla ne ilgisi var?" diyeceksiniz. Haklısınız ama şunu sormadan edemeyeceğim:

Hiç çikolatalı pasta için yaşamaktan vazgeçip cennete gitmeyi hayal ettin mi? Eğer hayal etmediysen güzel bir çocukluk geçirmişsin demektir. Tabii zamanla anladım ki Rabbim hiçbir duyguyu boşa yaratmıyor.

Her acı, her korku, her eksiklik...

Bir eğitimin, bir terbiyenin parçası.

Unutmak, sandığımız kadar gerekli değil belki de.

Çünkü bazı şeyleri unutmak, seni sen yapan hikâyeyi silmek demek.

İçimdeki çığlık bazen hâlâ yankılanıyor.

Ama artık ondan korkmuyorum.

Çünkü biliyorum, o çığlık bana ait.

Beni, bana anlatan bir ses.

Beni geçmişime, kaybettiklerime, kırılan taraflarıma götüren bir rehber.

Ve ben her seferinde o sesi dinledikçe biraz daha yaklaşıyorum. Eğer senin de içinde susturamadığın bir çığlık varsa, onunla savaşma.

Sadece dinle.

Belki senin de hikâyeni o anlatıyordur.

Ve belki, bir gün sen de fark edeceksin.

Rabbim o çığlığı, senin bulman için koymuş içine. Demem o ki:

Eğer unutamadığın bir şeyler varsa onları bir köşeye bırak...

EL-BEDÎ' / البديع EL-FATIR / الفاطر

Ji Esmâ'ul Hûsna navê **El-Bedî'** / البديع di Erebi de ji koka "Be-de-a/Bid'a" çêbûyî ye. Ev jî dihê ser wateya beyî embaz û mesterhirtinê înşakirin û avakirina tiştekî. Maneya navê El-Bedî' ev e: Allahê bê mîsal û bê menend dixilûqîne. Allahê El-Bedî' alemên şaşwazî û behitî mayî dixûliqîne.

Ev navê hanê dema ji bo Allah (ac) bê bikaranîn dihê ser maneya bê amraz û bê made û bê dem û bê mekan heyîkirina tiştekî. Ev nav di Qûr'ana Kerîm de ji bo Allah (ac) du car dibore.

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنِّي يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ
لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"Ew e yê ku erd û esmanan bê mîsal xuliqandîye. Çawa zarokên wî çêbibe? Hevjîna wî jî nebûye! Hemû tiştî wî xuliqandîye û ew bi her tiştî dizane."¹

Ew Allahê ji hemû qisûr û kêmasiyan mûnezzeh e di zatê xwe de û di sifetên xwe de û di hûkmên xwe de û di hemû karên xwe de bê menend û bê hinkûf e. Allah (ac) mexlûqatên xwe bi xuliqandineke wisan xuliqandîye ku berê de qet tu hevşeweyê wan tune bû. Ji ber ku hevşeweya mexlûqatên Allah (ac) tune jê re **El-Bedî'** hate gotin.

Qûr'ana Kerîm bi taybetî daxwaz dike da ku em bi baldarî li esmanan binêrin. Lewre esman, qûdret û berzîtiya Allah (ac) ya bêhempa nîşanî me dide.

Di heman demê de El-Bedî' dihê ser maneya yekem/ewil.

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ

"Bibêje: 'Ez ne ewilê/yekemê pêxemberan im...' "²

Mexlûqatên Allah (ac) bitevahî tecellîya navê El-Bedî' in. Hemû mexlûqatên Allah (ac) bê mîsal in. Allahê El-Bedî' dema tiştekî xuliqandîye wê tiştê bê mîsal û bê model heyî kiriye. Hemû mexlûqatên Allah (ac) ji bo însanan bûne model û nimûne. Pirên îcad û nûyîtiyên modern bi îlhama mexlûqatên Allahê El-Bedî' hatine çêkirin.

*Allah însan jî li ser fitretek/
bernameyek xûliqandîye. Fitreta însan
jî tewhîd e. Evdîtiya ji Rabbê aleman re
ye.*

1. 6/En'am, 101
2. 46/Ahkaf, 9

Mexlûqatên Allah bitevahî tecellîya navê El-Bedî' in. Hemû mexlûqatên Allah bê mîsal in. Allahê El-Bedî' dema tiştêkî xûliqandîye wê tiştê bê mîsal û bê model heyî kiriye. Hemû mexlûqatên Allah ji bo însanan bûne model û nimûne. Pirên îcad û nûyîtiyên modern bi îlhama mexlûqatên Allahê El-Bedî' hatine çêkirin.

Duaya Bi Navê El-Bedî'

Enes b. Malîk vedibêje:

“Rasûlullah (sav) seh kir ku zilamek wisan dûa dike:

‘Allahê min! Ez bi van wesfên te ku hemd bitevahî aîde te ye û ji te pê ve qet tu îlâh tune û tu bê şîrik û wahîdû’l ehedî ji te dixwazim. Ya Allahê lutf û kerema wî herî zêde û ji tûnebûnê **bedî’/xaliqê erd û esmanan** û xwedîyê celâl û îkramê!

Ya Hayy û ya Qayyûm! Ez ji te bihûştê dixwazim û ji ezabê dogehê xwe bi te diparêzim.’

Zilam piştî ku dûaya xwe qedand Rasûlullah (sav) wiha got: ‘Ev zilam bi naveke wiha dûa kir ku ew dûa bi wê navê diqebile û dema bi wê navê bê xwestin ji kesê daxwazker re dihê dayîn, ji Allah (ac) re dûa dikir.’ ”³

Ji Esmâu’l Hûsna navê **El-Fatir/الفاطر** jî dihê ser maneya Allahê fitreta her tiştî dide wan û ew ê bi derizandin û terikandinê dixûliqîne. Ev nav ji koka “Fe-te-ra/fitr” çêbûyî ye. Li gorî vê kokê jî maneya wê ev e: “Xûliqandina tiştêkî bi dirêjahîya wê, yanê bi hemû merheleyên wê û eşkerekirina wê tiştê ku hatîyê terikandin/qelişandin.”

Navê El-Fatir/الفاطر di Qûr’ana Kerîm de ji bo Allah (ac) şeş (6) car dihê bikaranîn.

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَكَةِ
رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَّةَ وَرُبَاعٌ يُزِيدُ فِي
الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Hamd, jî wî Allahê re ku wî erd û asîman xuliqandîye û melaiketan bi baskên dudo dudo û sisê sisê û çareçar kiriye qasid/ragihîner. Ew, di xuliqandinê de çi bivê zêde dike. Bêguman Allah, qadirê her tiştî ye.”⁴

Allah (ac) her tiştên ku yekpare ne bi navê xwe yê El-Fatir diterikîne. Her tiştê diterikîne jî ji nû de ava û însa dike.

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا
رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا
يُؤْمِنُونَ

“Erê ma ew ên kafir nabînin ku erd û esman berê bi hev ve bûn ku me ew ji hev kirin û me hemû zindîyan ji avê xuliqandin? Ma hê jî ew îmân naynin?”⁵

Ev kâinat berê de bi erd û esman yekpare bû, gerda/molekûla tozê bû. Di nava wê yekparetiyê de hemû gerdûn veşartî bû. Allah (ac) bi navê xwe yê El-Fatir wê nûqtêya yekparetiyê bi teqînekê (big bang) terikand/qelişand û ji hevdû veqetand. Herwiha ev gerdûn derkete holê. Çawa ku em bi çavên xwe şane/hûcre nabînin lê di wê hûcre de îsanek veşartî be û di gerda/molekûla tozê de jî ev gerdûn veşartî bû. Allahê El-Fatir terikand û ev cîhan peyda bû, derket rastê. Li gorî lêkolînên zanistî gerdûn her lehze fireh dibe. Allah (ac) li ser vê mijarê wiha ferman dike:

وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ وَالْأَرْضَ
فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا
زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Me asîman bi quwetekî pir mezin ava kir. Û em firehkarên wê ne. Erd jî me raxist. Em çî xweş raxer in. Me jî her tiştî cot bi cot xuliqand. Hêvî dibe ku hûn şîret bigirin.”⁶

Tecellîya navê El-Fatir yek jî tov û bizrik in. Allahê El-Fatir, heb û bizrikan diterikîne/diqelêşîne û ji wan heyînên nû dixûliqîne. Allah (ac) li ser vê mijarê wiha ferman kiriye:

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَىٰ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ
وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ

“Bêguman ew ê ku (ji bo ji nava wan dar û nebatan derxîne) tov/bizir û dendikê diqelêşe û diderizîne û yê zindî ji mirî derdixîne û yê mirî jî ji yê zindî derdixîne Allah e. Ha Allah ev e. Êdî çawa hûn (dev ji îbadeta jê re berdidin û ber bi aliyê pûtên békêr ve) tên vegerandin?”⁷

Bêguman ew ê programek li wê tov û dendikê bar kiriye Allahê El-Fatir e ku em ji vê re dibêjin “Fitret”. Tecellîya navê El-Fatir yek jî fitret e. Allah (ac) bernamêyek di nava tov bizir de bicih dike. Dendikê qeysî wisan hatîye bernamêkirin ku di nava axê de biterike û biqelişe û bibe darek ji darên fêkîyê qeysî.

3. Tirmizî, 3544; Ebû Dawûd, 1495

4. 35/Fatir, 1

5. 21/Enbiya, 30

6. 51/Zariyat, 47-49

7. 6/En’am, 95

Allah (ac) însan jî li ser fitretek/bernameyek xûliqandîye. Fitreta însan jî tewhîd e. Evdîtiya ji Rabbê aleman re ye.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Rûyê xwe wek (muwehhîdê ku qet tu tiştî ji Allah re şîrîk çênakin) vegeerîne dinê henîf. (Bide pey) wê fitreta ku Allah însanan li ser xuliqandîye. Di xuliqandina Allah de guherandin tune. (Herkesî li ser fitreta tewhîdê xuliqandîye.) Ha dinê rasterast ev e. Lê belê pirên însanan nizanin.”⁸

Tewhîd/îslâm ya ku dihê ser maneya îbadeta bitenê ji Allah (ac) re û şîrîk neçêkirina jê re, agahî û meyleke/dilxwazîyeke di fitreta însan de bicihbûyî ye. Her însan, li ser vê fitretê dihê dinyayê. Ji însanan hin kes didin pey van delîlên fitrî û hetanî ku di dewrên tu pêxember nehatine de jî li ser tewhîdê ji Allah (ac) re evdîtiyê dîkin. Wekî mîsala Zeyd b. Amr b. Nufeyl.⁹ Hin kes jî nadin pey vê agahîya fitrî û bawerîyeke spartîyê zen û xurafe û bi rawêj û bi kevneşopî û bi adetên xweyî dibe pêk tînin.

Ji bo di gerdûnê de pergaleke tekûz hebe hewceye ku her tişt li gorî fitreta wê be. Ne wisan be ev pergala Allah (ac) xûliqandîye dibe ku li ber fesadê bikeve û xera bibe.

Divê însan wek mûwehhîd bimîne.

Darê qeysî, qeysîyan bide.

Genim, li gorî fitreta xwe genim bide. Hewceye ku bi genetîka tovê wê neyê lîstin.

Pêwist e însan û gerdûn li ser fitreta xwe ya ku Allah (ac) xûliqandîye bimîne. Em vêya ji bir nekin. Allah (ac) vê gerdûna wek tekûz xûliqandîye emanetê me kiriye. Parastin an jî xerakirina wê jî di destê me de ye. Rêya parastina wê jî ew e ku em berpîrsîyarîyên xwe yê dij navê El-Fatîr pêk binin.

Çiye ew?

Parastina fitret e!

Dûaya Bi Navê El-El-Fatîr

Rasûlullah (sav) bi vê navê wiha dua kiriye:

“Allahê min ê Rabbê heft esman û erdê!

Rabbê erşa ezîm, Rabbê me, Rabbê her tiştî û ew ê heb û bizrikan diterikîne!

Allahê min ê Tewrat û Încil û Fûrqaanê nazil kiriye!

Allahê min! Her çi tiştên ku tu ji enîya wan digirî ji şerra wan ez xwe bi te diparêzim.

Allahê min! Tu Ewwel î, berîya te qet tu tişt tune bû. Tu Axir î, piştî te qet tu tişt tune. Tu Zahir î, li ser te re qet tu tişt tune. Tu Batîn î, ji te pê de qet tu tişt tune. Barê deynan ji me biborîne. Bi rizgarîya xîzantîyê re me dewlemend bike.”¹⁰

8. 30/Rûm, 30

9. bnr. Buxarî, 3826, 3828

10. Mûslîm, IV-2084 (Ji Ebû Hûreyre (ra))

ÖNCE TEVHİD

Kitabın Yazarı: Nâsır el-Umer

Tercüme: Ahmet İyibildiren

Yayınevi: Guraba Yayınları

Basım Tarihi: 2017 (5. Baskı)

Sayfa Sayısı: 128

Ebat: 115 x 165 mm

Kitap Hakkında

Davetin yolu nereden başlar? İslahın ilk adımı nedir? Toplumun yaralarıyla meşgul olurken, hangi esas merkeze alınmadığında bütün çaba dağılır? Önce Tevhid, tam da bu soruların etrafında dönen, küçük hacmine rağmen yön tayin eden bir risaledir.

Kitabın temel vurgusu açıktır: Müellif, özellikle İslam davetçilerine seslenerek tevhidin öne alınması, hakkının verilmesi ve peygamberlerin davetindeki yerinin doğru anlaşılması gerektiğini hatırlatır. Nitekim tanıtım metinlerinde de, birçok davet yolcusunun tevhidin kıymetinden gaflet ederek ikinci-üçüncü derecedeki meseleleri öne çıkarmasının davette ciddi bir sapmaya yol açtığı özellikle belirtilir.

Bu yönüyle eser, yalnızca “tevhidin fazileti”ni anlatan bir metin değil; aynı zamanda davet önceliklerini yeniden kuran bir muhasebe çağırısıdır. Tevhid büyütülmeden, şirk tehlikesi doğru kavranmadan, ıslah dilinin de mücadele sırasının da bozulacağına dikkat çeker. Risalede tevhidin büyüklüğü, şanının yüceliği ve şirkin İslam beldeleri üzerindeki tehlikesi merkeze alınır.

Eserin bir diğer dikkat çekici tarafı, meseleyi sadece teorik bir anlatım olarak bırakmamasıdır. Kitap, tevhid davetinde izlenmesi gereken metoda dair çerçeveye sona ermektedir. Bu da kitabı hem bir akide hatırlatması hem de bir davet usulü metni hâline getirir. Özellikle tebliğ, eğitim ve ıslah çalışmalarında ‘Nereden başlamalıyız?’ sorusunu taşıyanlar için yol gösterici bir özelliğe sahiptir.

Bugün birçok tartışmada tali meselelerin büyütülüp asılların geri plana itildiğini görüyoruz. Tevhid zayıfladığında, istikamet kayboluyor; faaliyet artsa bile bereket azalıyor. Önce Tevhid, bu dağınıklığa karşı “asla dönüş” çağırısı yapan, sade ama tesirli bir hatırlatmadır.

Rabbimizden (cc), bu eseri tevhidin kıymetini kalplerde büyüten, davette öncelikleri düzelten ve bizleri peygamberlerin yoluna daha sağlam bağlayan bir vesile kılmasını niyaz ederiz.

Bir sonraki kitap tanıtım yazımızda buluşmak duasıyla...

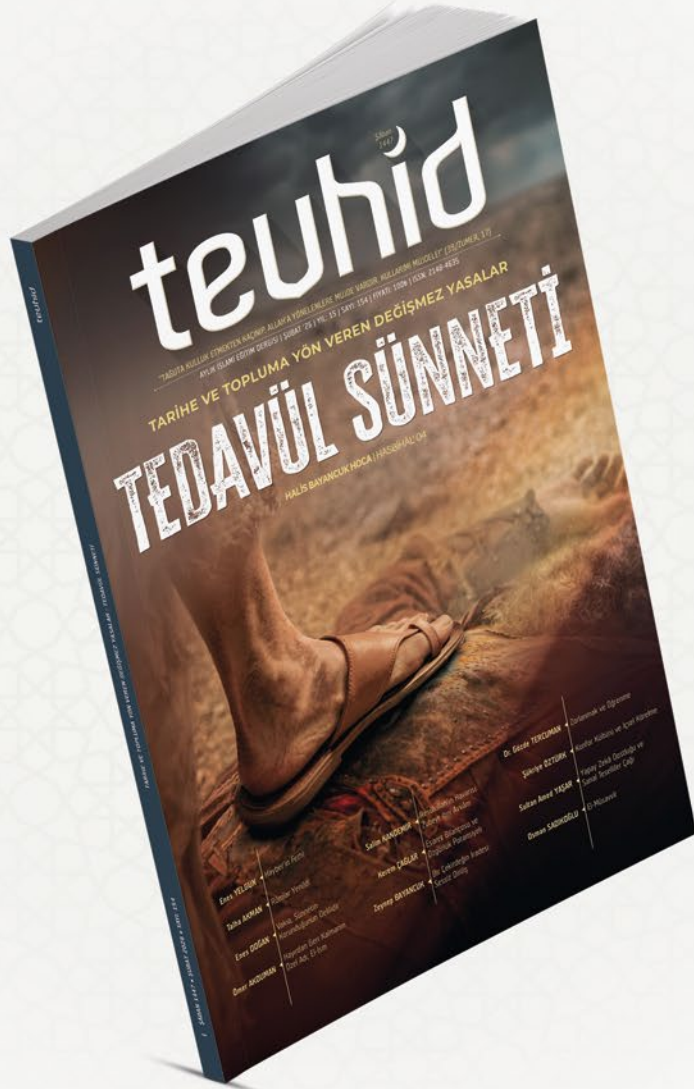

ECİRKAPISI

tevhid

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR.
KULLARIMI MÜJDELE!"
(39/ZUMER, 17)

TEVHİD DERGİSİ

TEVHİD DERSLERİ

TEVHİD MEALİ

ISSN 2148-4635

9 772148 463504

ABONELİK İÇİN

tevhiddergisi@gmail.com
www.tevhiddergisi.org

+90 545 762 15 15